

הישיבה המאה-ושמונים-ושלוש של הכנסת השמינית

יום שני, ל' סיון תשל"ה (9 יוני 1975)
ירושלים, הכנסת, שעה 16.02

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

לדיון מוקדם: (1) חוק המועצה להשכלה גבוהה (תיקון), תשל"ה-1975 — מטעם חברי-הכנסת ד. קורן; (2) חוק הדיינים (תיקון מס' 5), תשל"ה-1975 — מטעם חברי-הכנסת ש. לורין; (3) חוק שיפוט בית-הדין המיוחד, תשל"ה-1975 — מטעם חברי-הכנסת ז. חמר וי. בן-מאיר; (4) חוק זכויות הזוג הצעיר, תשל"ה-1975 — מטעם חברי-הכנסת מ. נסים וי. פלומין.

כן הונחו החלטות בדבר אישור הוראות: (1) בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת מס' 12), תשל"ה-1975; (2) בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת מס' 13), תשל"ה-1975; (3) בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת מס' 15), תשל"ה-1975; (4) בצו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 28), תשל"ה-1975; (5) בצו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 34), תשל"ה-1975; (6) בצו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון), תשל"ה-1975.

כן הונח, מטעם שר האוצר, דיווח-שבון הוועדה לרפורמה במסים, הכולל המלצות לשינוי המס הישיר.

ב. שאילתות ותשובות

3. האם קיבל אירגון הקניות "מבואות ירושלים" אי פעם תלוואות או מענקים מממשלת ישראל?

4. אם כן — כמה?

5. באילו תנאים?

6. האם נהנה אירגון קניות זה מתנאים משקיים מיוחדים במימון או בכל צורה אחרת של הטבה ממ-שלטית?

7. אם כן — במה ההטבה?

8. מה קורה לכספי הרווחים המופקים מעיסוקת המחצבה?

9. איך נרשמים כספים אלה במאזנו של אירגון תשיוק?

שרי-החקלאות א. אוזן:
כן, 1.

היו"ר מ. בן-פורת:

הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

פגן מוכיר הכנסת ש. יעקבסון:

ברשות ממלא מקום יושב-ראש הכנסת, הנני מת-כבד להודיע כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה: 1. חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 22), תשל"ה-1975; 2. חוק עידוד התעשייה (מסים) (תיקון מס' 4), תשל"ה-1975; 3. חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 12), תשל"ה-1975; 4. חוק ביטול מילווה מלחמה, תשל"ה-1975; 5. חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 12), תשל"ה-1975; 6. חוק עידוד החסכון, הנחות ממס הכנסה וערבות למילווה (תיקון מס' 3), תשל"ה-1975; 7. חוק לתיקון פקודת מס הכנסה, תשי"ז-1958 (תיקון), תשל"ה-1975.

לקריאה שנייה ולקריאה שלישית: 1. חוק שירות המדינה (גימלאות) (תיקון מס' 8), תשל"ה-1975 — שהחזירה ועדת העבודה; 2. חוק לתיקון פקודת הי-דיעות הטלגרפיות לעתונות תשל"ה-1975 — שהחזירה ועדת הפנים ואיכות הסביבה.

היו"ר מ. בן-פורת:

נעבור עתה לשאילתות ותשובות.

1655. שותפותו של אירגון הקניות "מבואות ירושלים" במחצבות בית-לחם

חברי-הכנסת ע. נוף שאל את שר החקלאות ביום כ"ה באב תשל"ה (13 באוגוסט 1974):

על-פי מידע שהגיע אלי ממקור שאני מכיר כמסמך קנה אירגון הקניות של מושבי "מבואות ירו-שלים" 5-מיליון לירות שותפות במחצבות בית-לחם.

אבקש לדעת:

1. האם עיקרי האינפורמציה נכונים?

2. האם מוגבלים אירגוני קניות חקלאיים בסוגי השימוש שהם יכולים לעשות בכספים המצטברים בידיהם מעת לעת?

10. האם במסגרת התנאים המאפשרים החכרת משנה של אדמות המינהל נקבעו סייגים לגבי מחיר החכרת-המשנה וחלוקת הרווחים מעיבוד האדמות בין המעבד ובין החוכר הראשי?

11. אם לא — מדוע?

12. אילו אמצעים נוקט המינהל כדי למנוע ספס-רות באדמות חקלאיות המוחכרות לאישים פרטיים?

שר-החקלאות א. און :

1. במחוז הצפון מוחכרים על-ידי המינהל כ-1.2 מיליון דונאם קרקע חקלאית (לרבות שטחי מרעה).

2. מיכסת הקרקע המוחכרת לתקופה ארוכה נקבעת על-ידי מוסדות התיכנון החקלאי ואין היא עולה במ-חוז הצפון בדרך כלל על 60 דונאם לחקלאי בודד.

לגבי שטחי מרעה ועיבוד חקלאי עונתי של שטח בעל נקבע גודל השטח על-ידי ועדת ההחכרות המחוזית, שמונתה על-פי החלטת מועצת מקרקעי יש-ראל על-מנת שתטפל בהחכרות הנ"ל. הוועדה מורכבת מנציגי גופים ציבוריים ומשרדים ממשלתיים.

3. המינהל אינו מאפשר החכרות-משנה.

4. לחברת-הכנסת סף-אלדין אלוועבי ולחקלאים נוספים ממשפחתו מוחכרים כ-1,300 דונאם אדמות בעל, מרביתם בשטח אימונים צבאי, שהכניסה אליו מוגבלת בהתאם לתקנות.

5. לא נתבקשו ולא אושרו החכרות-משנה.

6-8. מחוזות המינהל מחולקים לנפות פיקוח. כל מפקח עוסק בנפתו, בין היתר אף במעקב אחרי ביי-צוע הסכמי החכירה. כל מקרה של הפרה המתגלה על-ידם נבדק. במידה שניתן לבטל את החוזה בגין הפרתו לאלתר נעשה הדבר, ובמקרים שיש מקום להע-מיד מפר החוזה לדין מוגשת תביעה משפטית.

במקרים אחרים מובא המידע שנאסף לפני ועדת ההחכרות לשיקוליה, בעת דיוניה התקופתיים.

9. ראה את התשובה לשאלה 4.

10-11. המינהל אינו מאפשר החכרות-משנה.

12. ראה תשובה לשאלות 6, 7, 8.

2876. התנאים להחכרת אדמות על-ידי מינהל מקרקעי ישראל

חברת-הכנסת ת. טובי שאל את שר החקלאות ביום כ"ג בשבט תשל"ה (4 בפברואר 1975) :

ב"מעריב" מיום 19 בינואר 1975 נדפסה כתבה על "פיאודאליזם בעמק-יזרעאל" ובה פרטים על החכרת שטחי קרקע גדולים על-ידי מינהל מקרקעי ישראל למקורבי השלטון במחירים אפסיים, בו בזמן שהחוכרים הללו גורפים הון תועפות על-ידי החכרת-משנה למס-פר גדול של איכרים. בכתבה מסופר גם שמינהל מקרקעי ישראל מחכיר אלפי דונאמים של אדמות המ-דינה לכמה מוכתרים של כפרים ערביים בעמק-יז-רעאל, ולחברת-הכנסת סף-אלדין אלוועבי בכללם, במ-חיר נומינאלי של 4.5-6 לירות לדונאם, בעוד שהחוכ-רים מוסרים את האדמה בחכירה משנית או כ"שותפות" תמורת 50-150 לירות לדונאם ומחצית היבול ...

2. לא. פרט לכספי אשראי מוכון או הלוואות מוג-דרות הניתנות למטרות מסוימות.

3. מענקים לא. נתקבלו הלוואות למטרות מוגדרות.

4. בשנת התקציב 74/75 נתקבל אשראי מוכון לענפים בסך של 8.5 מיליון לירות.

5. האשראי ניתן לחצי שנה, בריבית של 15%.

6-7. לא. תנאי המימון הניתנים לאירגון הקניות הם בהתאם לקריטריונים המקובלים לגבי כל אירגוני הקניות של ההתיישבות.

8. הרווחים, במידה שיהיו, שייכים לבני המושבים העובדים באירגון החובלה, מכיוון שזהו מקום עבודתם ופרנסתם, מחוסר יכולת קליטתם במשקים חקלאיים בא-זורם.

9. המחצבה היא חברה אשר לאירגון החובלה של המושבים יש חלק בה. חשבון רווח והפסד — בהתאם למקובל בהנהלת חשבונות של החברה.

2814. התנאים להחכרת אדמות על-ידי מינהל מקרקעי ישראל

חברת-הכנסת א. אולמרט שאל את שר החקלאות ביום ט"ז בשבט תשל"ה (28 בינואר 1975) :

"מעריב" כותב ביום א', 19 בינואר 1975, כי מינהל מקרקעי ישראל מחכיר אלפי דונאם מאדמות המדינה למוכתרים ערבים בעמק-יזרעאל, אשר רובם הגדול, לרבות חברת-הכנסת סף-אלדין אלוועבי, אינו עוסק כלל וכלל בעיבודן. העתון מציינ כי החכרת האדמות נעשית תמורת מחיר נומינאלי של 4.5-6 לירות לדונאם.

נוכח פרטי ידיעה זו אבקש להשיב לי :

1. כמה דונאמים של אדמות מינהל מקרקעי ישראל מוחכרים על-ידי המינהל לעיבוד חקלאי באזורי הג-ליל?

2. מה היא מיכסת הדונאמים המאקסימאלית שמת-כיר המינהל לאדם אחד?

3. האם מאפשר מינהל מקרקעי ישראל החכרת-משנה? אם כן — באילו תנאים?

4. כמה אדמות מוחכרות לחברת-הכנסת סף-אלדין אלוועבי?

5. האם אושרה לחברת-הכנסת סף-אלדין אלוועבי הזכות להחכיר בהחכרת-משנה את אדמותיו שחכר מן המינהל?

6. מה הם אמצעי הפיקוח שנוקט המינהל כדי להבטיח שלא יוחכרו אדמות אלא למי שמעבדן יש-רות?

7. האם יש למינהל נתונים לגבי אותם חוכרים שאינם מעבדים את האדמות ומחכירים אותן בחכירת-משנה?

8. אם כן — מה הם?

9. מה הן הנסיבות המדייקות של החכרת האד-מות לסיף-אלדין אלוועבי, ומה הם הדברים החורגים בהסכם אחר, כפי שצינו עובדי המינהל לסופרת "מעריב"?

1. האם שוקל משרד החקלאות אפשרות של יציאת שווקים אזוריים, במחוזות מספר במדינה, לשיווק תוצרת חקלאית לסיטונאים?

2. אם לא — מדוע?

3. אילו אמצעים נוקט השר כדי לפקח על השוק הסיטונאי בתל-אביב במגמה להפחית את מספר הגורמים המשתתפים בין החקלאים ובין הצרכנים, הגורמים להעלאת מחירי התוצרת החקלאית?

שר-החקלאות א. אוזן:

1. לא.

2. קיימים למעשה שווקים אזוריים. הסיטונאי הארצי הגדול הוא "תנובה", אשר לה 250 סניפים ברחבי הארץ. לחברת "טנא" 2 סניפים. כמו כן ב-19 ישרוים בארץ קיימים סיטונאים פרטיים.

לפיכך יש אפשרות לכל חקלאי לשווק את תוצרתו לסיטונאי באזור מגוריו. נכון הוא כי רבים מן החקלאים נוטים לשווק את תוצרתם בשוק הסיטונאי הגדול של תל-אביב.

3. משרד החקלאות מופקד על רישוי המסחר הסיטונאי בתוצרת חקלאית, ורק בעלי רישונות רשאים לסחור בתוצרת.

מספר הסיטונאים בענף הירקות והפירות מגיע ל-208 בכל הארץ, מהם בתל-אביב — 68.

אם יש בשוק הסיטונאי גורמים נוספים הפועלים במסחר, הרי הם בלתי-מורשים לכך ועבודתם היא בלתי-חוקית.

מניעת פעולתם הבלתי-חוקית היא בידי עיריית תל-אביב, באשר השוק הוא עירוני ונתון לפיקוחה.

3000. אימתן היתר יצוא למגדל העופות מר כץ ממושב חמד

חבר-הכנסת ע. נוף שאל את שר החקלאות ביום ו' באדר תשל"ה (18 בפברואר 1975):

ב"מעריב" מיום 9 בפברואר 1975 פורסם כי מגדל העופות צבי כץ, ממושב חמד, השמיד בשבוע שעבר כמות גדולה של אפרוחים, מאחר שלא קיבל היתר יצוא מהמועצה לענף הלול.

ההיתר לא ניתן אף-על-פי שבידי האיש אישור ממר איתן ישראלי, המנהל משרד החקלאות, המקנה לו רישוי לייצא למזרח הרחוק כל סוג של חומר רבייה, הן טיפוחי והן מסחרי.

נמסר כי בששת החודשים האחרונים ייצא מר כץ כ-30% מכלל יצוא חומר הרבייה הטיפוחי של ישראל והנה עתה, למרות אישור משרד החקלאות, לא התיר לו למר צבי כץ לייצא את אפרוחיו על אף ההזמנות הרבות שהיו לו מהמזרח הרחוק.

אבקש להשיב לי:

1. כיצד מוסברת העובדה שבימים אלה, שבהם נעשים מאמצים בה רבים למנוע יצוא, אין מתירים לייצא?

2. האם היתר ליצוא ממשרד החקלאות אינו אס-מכתה מספיקה?

מתברר שזה 26 שנה שחבר-הכנסת סוף-אלדין אל-זועבי מקבל בין 1,000—2,000 דונאם ממינהל מקרקעי ישראל ומחכירים בהחכרה משנית. בכתבה נמסר שהחכרות כאלו נעשות לפי המלצות מגבחה...

הנני שואל:

1. האם נכונות הידיעות הכלולות במאמר הנ"ל?

2. מי הם הגורמים שהמליצו לפני מינהל מקרקעי ישראל להחכיר שטחים גדולים אלה לחבר-הכנסת סוף-אלדין אלזועבי ולמוכרתים אחרים שאינם מעבדים את האדמה בעצמם?

3. האם לא היתה כאן פעולה בלתי-חוקית מצד מינהל מקרקעי ישראל?

4. מדוע אין תקנות המחייבות מסירת אדמה למי שמעבד אותה בלבד כדי למנוע ניצול מחפיר של האיכרים כפי שהוא מתגלה בעניין שיתוף פעולה זה בין מינהל מקרקעי ישראל לבין חוכרי השטחים הגדולים?

שר-החקלאות א. אוזן:

1. הידיעות הכלולות במאמר הנ"ל אינן נכונות.

2. כל בקשה לחכירה זמנית של קרקע לעיבוד חקלאי נדונה על-ידי ועדת ההחכרות המחוזית, שמונתה על-יפי החלטת מועצת מקרקעי ישראל על-מנת שתטפל בהחכרות הנ"ל. הוועדה מורכבת מנציגי גופים ציבוריים ומשרדים ממשלתיים.

3. לא.

4. יש חוק האוסר החכרות-משנה.

2960. מניעת תיווך-יתר בשיווק התוצרת החקלאית

חבר-הכנסת א. אולמרט שאל את שר החקלאות ביום ו' באדר תשל"ה (18 בפברואר 1975):

סופר "ידיעות אחרונות" גילה בעתונות, בסידרת כתבות, פרטים חמורים על דרכי הפעלתו של השוק הסיטונאי בתל-אביב.

על-פי גילויים אלה מתברר כי מחירי התוצרת החקלאית הנמכרת בשוק מוגדלים באופן מלאכותי כתוצאה מפעולתם של גורמים רבים המשתתפים בין החקלאים ובין הצרכן.

בין היתר מונה סופר "ידיעות אחרונות" את האחרים על הרציפים בשוק הסיטונאי ואת הסבלים, שהתארגנו בתוך השוק כמונופוליסטים על פריקת התוצרת וקביעת מחיריה לסיטונאים.

כמו כן הוברר כי קיים "בנק של ארגונים" וכן מובילים מיוחדים אשר להם מונופול על העברת הסחורה לקמעונאים. מתווכים אלה, הנהנים מדמי תיווך גבוהים במיוחד, גורמים להעלאת משמעותית של מחירי התוצרת החקלאית.

נוסף על כך, במקרים רבים, תוצרת חקלאית הנמכרת באזורים הסמוכים לאזורי האיסוף שלה מועברת קודם כל לשוק בתל-אביב. על-ידי כך מתייקרת ההוה-בלה וגדלים המחירים. נוכח כל זאת אבקש להשיב לי:

3. לא נראה לי כי יש מקום לביטול המכרו, לא מבחינה עניינית ולא מבחינת האפשרות שהמועצה תיתבע לדין על הפרת חוזה.

4. כל מה שידוע לי הוא כי בין צוות המנהלים של החברה יש הרכו הארצי לשעבר של "חברה פרי-חיים" ועובד בכיר לשעבר במועצה לפרחים.

5. אין כל ידיעות כאלו. אם אמנם תתאמת ידיעה זו, נראה בכך הפרת חוזה ולא נהסס לתבעם לדין.

היו"ר מ. בן-פורת :

שאלה נוספת לחברת הכנסת גרופר.

פסח גרופר (הליכוד) :

גם היום ממשיכים למכור פרחים מהעודפים בשוק המקומי במחיר אפסי, ובגלל זה מגדלי הפרחים לשיווק בארץ מפסידים את פרי עמלם. אולי אפשר למנוע מכיר פרחים מעודפים אלה בצורה פרוצה ?

שר-החקלאות א. אוון :

לפני חודשיים ישבנו עם נציגי המגדלים ונפסקה מכירת הפרחים שעליה דובר בשאלתה. אם יש דבר חדש, אני לא יודע על כך. אני מוכן לברר את הדבר, ואני מוכן, ברצון רב, שתהיה שותף לבירור.

3017. יצוא הטאבאק

חברת הכנסת ד. קורן שאל את שר החקלאות ביום ח' באדר תשל"ה (19 בפברואר 1975) :

ב"מעריב" מיום א', 16 בפברואר 1975, נדפסה כתבה תחת הכותרת "דברים מוזרים קורים בדרך הטאבאק".

בהקשר זה אודה לכבודו אם ישיב לי :

1. האם נמצאה דרך ליצוא הטאבאק ?
2. מה היא כמות הטאבאק שנועדה ליצוא השנה ?
3. היש אמת בידיעה שנציגי חברה ישראלית לייצור סיגריות מנסים לטרפד אפשרות היצוא עליידי חלוקת מקדמות לחקלאים שלא באמצעות המועצה לייצור ולשיווק טאבאק ?
4. מה בדעת משרדך לעשות כדי להגן על החקלאים וליישר את ההדורים ?
5. היש תכניות להרחבת גידולי הטאבאק בארץ ?

שר-החקלאות א. אוון :

1. כן.
2. 130 טון.
3. היו נסיונות למנוע את יצוא הטאבאק, וכמו כן נעשו רכישות של טאבאק באמצעות המועצה.
4. בכוונת משרד החקלאות לחזק את מועצת הטאבאק ולשפר את התארגנותה עלי-מנת שתשרת את החקלאים ביתר יעילות ותביא להתפתחותו של הענף. משרד החקלאות יעודד את שיתוף הפעולה בין המועצה לחברת "דובק" לשם שיפור דרכי שיווקו של הטאבאק.

3. מה הם הקריטריונים הדרושים לקבל היתר יצוא ממועצת הלול ?

שר-החקלאות א. אוון :

1. מועצת הלול מתירה יצוא של חומר רבייה ללא הגבלה לכל הארצות, פרט למדינות שבהן קיים הסכם בלעדיות עם סוכן מקומי. למרות בלעדיות זו הושג הסדר מיוחד כלפי מר כץ כדי לאפשר לו יצוא גם למדינה כזאת.

2. הרשות המוסמכת למתן היתרי יצוא על-פי החוק היא המועצה לענף הלול. לכן משרד החקלאות איננו נוהג לתת רישיונות יצוא ללא הסכמתה של המועצה.

3. משקי כץ אינם קבלן מורשה, מאחר שהם אינם עומדים בקריטריונים שנקבעו בחוק ; אולם הם צמרי דים לקבלן מורשה והם רשאים לקבל בכל עת רשיון יצוא באמצעות הקבלן המורשה.

3001. פעולות החברה שזכתה במכרו לרכישת

קורמי יצוא של פרחים

חברת הכנסת פ. גרופר שאל את שר החקלאות ביום ז' באדר תשל"ה (18 בפברואר 1975) :

על-פי מידע שבידי הוצא השנה מכרו לרכישת עודפי יצוא של פרחים עליידי מועצת הפרחים. כמו כן נודע לי כי החברה שזכתה במכרו משלמת מחיר סמלי ביחס לכמות הפרחים שהיא מקבלת ובכך גורמת לעירעור מערכת המחירים בשוק הפרחים המקומי.

לנוכח זאת אבקש להשיב לי :

1. מה הוא הסכום שמשלמת החברה, שזכתה במכרו, בעד הפרחים שהיא מקבלת ?
2. כמה פרחים היא מקבלת בתמורה לסכום זה ?
3. האם שוקל כבוד השר אפשרות לבטל את המכרו ולהורות על השמדת עודפי היצוא כדי למנוע עירעור שוק הפרחים המקומי ?
4. האם נכונה הידיעה כי החברה שזכתה במכרו הג"ל מנוהלת על-ידי הרכו הארצי לשעבר של "חברת פרחים" ועל-ידי עובד בכיר לשעבר במועצת הפרחים ?

5. האם נכונה הידיעה כי חלק מהפרחים הנרכשים על-ידי החברה משווקים לבסוף לחוץ-לארץ ופוגעים במוניטין הפרח הישראלי ?

שר-החקלאות א. אוון :

1. החברה שזכתה במכרו משלמת את המחירים הבאים : ורדים זעירים — 2 אגורות ; ציפורן גנסי — 3 אגורות ; גנוס וקומט — 5 אגורות ; פרחים שונים — 1 אגורה ; ורדים — 6 אגורות ; סיפנים — 4 אגורות ; כלניות — 5 אגורות.

המחירים הללו משולמים בעד כל הפרחים מעודפי היצוא, כלומר פרחים שאושרו עליידי שירותי הביקורת כראויים ליצוא אך מסיבות שונות נשארו בארץ.

2. את כל הפרחים הנשארים בארץ מעודפי יצוא. את הכמות נדע רק בגמר עונת היצוא.

5. כן, במסגרת תכנון כולל של הענף.

3018. נקיטת צעדים למניעת מחסור במזון

חבר הכנסת י. מ. אברמוביץ שאל את שר החקלאות ביום ח' באדר תשל"ה (19 בפברואר 1975):

"ידיעות אחרונות" מיום כ"ב בשבט תשל"ה מוסר כי כבוד השר דורש לנקוט צעדים דחופים כדי למנוע סכנה חמורה של מחסור במזון, הצפויה לישראל בעתיד כתוצאה מהפיגור ההולך ומצטבר בעולם בייצור מזון בסיסי ומהעלייה המסחררת במחירי מצרכי היסוד בשוקי העולם.

כן מוסר העתון כי כבודו מתריע על הנשירה הגוברת והולכת של חקלאים עקב המדיניות הכלכלית החדשה הפוגעת קשה ברווחיהם, בעוד שחייבים אנו להגדיל בהרבה את מספר החקלאים כדי למנוע את המחור במזון.

רצוני לשאול:

1. האם נכונים הדברים המתפרסמים בידיעה זו?
2. אם כן — אילו צעדים יש לנקוט כדי למנוע את המחסור במזון הצפוי לנו בעתיד?
3. האם נוקטת הממשלה צעדים אלה?
4. מה מספר החקלאים שנשרו מאז הונהגה המדיניות הכלכלית החדשה?
5. האם נעשים הצעדים הדרושים כדי למנוע פגיעה ברווחיהם של החקלאים?
6. האם פועלת הממשלה להגדלת מספר החקלאים?

שר החקלאות א. אוזן:

1. הדברים נכונים רק בחלקם.

2-3. משרד החקלאות הקים צוות מיוחד לבחינת נושא "בטחון מזון".

כמו כן, בהתאם למדיניות משרד החקלאות, אנו מעודדים ייצור מזון בסיסי והתאמת שטחי המזרע והגידולים לצרכי המדינה.

4. אין בידנו עדיין נתונים מדויקים, אולם לא נראה כי קיימת נשירה מהותית של חקלאים מאז הונהגה המדיניות הכלכלית החדשה.

5-6. בהחלט כן.

3023. המדיניות הנקוטה בענף הטאבאק

חבר הכנסת ס. א. אלזעבי שאל את שר החקלאות ביום ט' באדר תשל"ה (20 בפברואר 1975):

בעתון "מעריב" מיום 18 בפברואר 1975 פורסמה ידיעה תחת הכותרת "הפסד של 600,000 דולר גרמה עיסקה ליצוא טאבאק", ובה נאמר כי היבול הישראלי נמכר ליוון ב-1,500 דולר הטונה בעוד שיבוא טאבאק דומה יעלה 2,500 דולר הטונה.

באותו נושא פירסם עתון "אל-אנבא" (19 בפברואר 1975) כתבה תחת הכותרת "גידול הטאבאק הערבי — האם עומד בפני כליה?" ובה נרמז כי פקיד במועצת הטאבאק הוא האחראי להידרדרות בגידול הטאבאק.

בכתבה נאמר עוד כי בה בשעה שהחקלאים היו בעיצומם של מגעים עם הגופים האחראים ועם חברות הטאבאק, קיים אותו פקיד מגעים עם חברות זרות בדבר יצוא טאבאק מקומי למדינות אירופיות. צעד זה, מוסיפה הכתבה, שנעשה על חשבון החקלאים, הגביר עוד יותר את ההתמרמרות הקיימת בין מגדלי הטאבאק.

לנוכח האמור אבקש לענות לי:

1. האם ידוע לכבוד השר מי הוא האחראי שגרם להפסד של 600,000 דולר בגין העיסקה ליצוא טאבאק?

2. מה בכוונת כבוד השר לעשות כדי לשים קץ לנסיגות של חיסול גידול הטאבאק בארץ?

שר החקלאות א. אוזן:

1. משרד החקלאות ומועצת הטאבאק הם האחראים על ביצוע יצוא הטאבאק. לא נגרמו כל הפסדים ביצוא הטאבאק.

2. אין כל כוונה לחסל את ענף הטאבאק, כפי שמציין חבר הכנסת אלזעבי. ההיפך הוא הנכון. משרד החקלאות, בשיתוף מועצת הטאבאק, מעודד את החקלאים לפיתוח והרחבת הענף.

3024. איכולסה של אופירה

חבר הכנסת י. בארי שאל את שר החקלאות ביום ט' באדר תשל"ה (20 בפברואר 1975):

אבקש לדעת:

1. כמה יחידות דיור, שבנייתן נסתיימה, אמורות היו להימצא כיום באופירה (שארם א-שיד) בהתאם לתכנית המאושרת?

2. כמה יחידות דיור, שבנייתן נסתיימה, נמצאות כיום באופירה?

3. מה היא סיבת הפיגור?

4. כמה תושבים אמורים היו להתגורר כיום באופירה מגורי קבע בהתאם לתכנית המאושרת?

5. כמה תושבים מתגוררים כיום באופירה מגורי קבע?

6. באילו תחומים מפגר פיתוח המקום אחרי לוח הזמנים המאושר?

שר החקלאות א. אוזן:

1. בהתאם לתכנית האב אמורות היו להימצא עד 31 במארכ 1975 כ-540 יחידות דיור שבנייתן נסתיימה.

2. עד היום הושלמו ואוכלסו 44 דירות.

3. הבנייה היא באמצעות משרד השיכון. לטענתו הפיגור בבנייה נובע: (א) מפיגור בלוח הזמנים של הקבלו; (ב) מחוסר תקציב מספיק.

4. כ-1,750 נפש (540 משפחות).

5. כ-50 משפחות מתגוררות כיום קבע באופירה.

6. בנושא המלונאות, עקב השפל בתיירות.

חוברת ל"א, ישיבה קפ"ג

— שאילות ותשובות (בן-פורת, בארי, און, דרניצקי, שחל) —

היו"ר מ. בן-פורת :

שאלה נוספת לחבר-הכנסת בארי.

ידידיה בארי (הליכוד) :

כבוד השר, מה עומד להיעשות כדי להדיק פיגורים בבנייה ?

שר-החקלאות א. און :

יש החלטה של הממשלה, לאחר ביקור ראש הממשלה במקום, על בניית 500 יחידות, ושר השיכון התחייב לבצע בהתאם ללוח הזמנים. אני מאחל לו שאכן יעמוד בהתחייבות.

3044. הקרקע שעליה יוקם מרכז תעשייתי בסביבת ראש-פינה

חבר-הכנסת י. דרניצקי (יורין) שאל את שר החקלאות ביום ט"ז באדר תשל"ה (27 בפברואר 1975) :

בעתונות פורסם כי שטח גדול של האדמה החקלאית בסביבת המושבה ראש-פינה הועד להקמת מרכז תעשייתי לשימוש ישובי הסביבה.

תוך הכרה כי יש צורך דחוף בפיתוח התעשייה בגליל ועם זה יש צו עליון של שמירה מאקסימאלית על הרוברות המתמשות של הקרקע הראויה לעיבוד חקלאי, רצוני לשאול את השר כדלהלן :

1. האם נבחנו כל האפשרויות למציאת שטח אלטרנאטיבי לפיתוח התעשייה בסביבת ראש-פינה ללא הסבת אדמה חקלאית למטרה זו ?

2. האם קיימות תכניות מקבילות להכשרת שטחי קרקע לשימוש חקלאי ?

3. האם נלקחו בחשבון כל האמצעים שיש לנקוט בביצוע תכניות פיתוח למען שמירה על הנוף ומניעת הפרעות אקולוגיות ?

שר-החקלאות א. און :

1. נבדקת האפשרות לפיתוח שטח אלטרנאטיבי באזור, אשר בו אין אדמות ראויות לעיבוד חקלאי. שטח זה אמור להיות גדול מהשטח הסמוך לראש-פינה אשר שינוי ייעודו מחקלאי לתעשייתי אושר עקרונית על-ידי הוועדה לשמירת קרקע חקלאית.

2. ללא קשר עם האמור לעיל בתשובה לשאלה 1 שוקדים מינהל פיתוח הקרקע של הקרן הקיימת לישראל והמחלקה להתיישבות של הסוכנות היהודית על הכשרת קרקע לעיבוד חקלאי.

3. הוועדות הסטאטוטוריות לתיכנון ולבנייה, המופדות לפי חוק התיכנון והבנייה, תשכ"ה—1965, על אישור תכניות, בוודאי תטפלנה בכל תכנית ככפוף לסמכויותיהן ותדונה בכל התנגדות שתובא לפנייהן כחוק.

לגופו של עניין, נציגי מינהל הכינרת והרשות לשמירת איכות הסביבה שותפים לדיונים המתקיימים בעניין שטח התעשייה הנדון.

3078. האפשרויות לקליטת עולים בתחום החקלאות

חבר-הכנסת י. דרניצקי (יורין) שאל את שר החקלאות ביום כ' באדר תשל"ה (3 במארס 1975) :

תוך כדי טיפול במשאלתו של עולה חדש, המת-

גורר בדימונה, להצטרף למושב עובדים ולעסוק בחקלאות הוברר לי כי תנועת המושבים איננה מסוגלת במצב הנוכחי לקלוט עולים חדשים ואך בקושי מצליחה לפתור את בעיית הבנים.

לעובדה זו נועדה השפעה משמעותית ביותר על עתיד קליטת העלייה בעבודה פרודוקטיבית בכלל ובחקלאות בפרט, ומכאן גם על עתידה של המדינה והחינוך הציוני.

לפיכך אתכבד לשאול את השר כדלהלן :

1. האם קיימת תכנית לקליטת עולים חדשים במסגרת מושבי עובדים ?

2. האם קיימת תכנית לקליטת עולים חדשים ולהגדלת מספר המפרנסים בחקלאות במסגרת אחרת, כגון ההתיישבות הקיבוצית ?

3. מה יש בפיו של שר החקלאות לומר לעולים חדשים הרוקמים את חלום עתידם בישראל עם עבודת האדמה ?

שר-החקלאות א. און :

1. כל תכניות ההתיישבות החקלאית מוגבלות ביותר בגלל המחסור במים להשקיה. ללא מאמצים גדולים ביותר בפיתוח מקורות מים חדשים, המצריכים השקעה הון גדול, אין אפשרות להרחבה משמעותית של ההתיישבות החקלאית, המושבות, הקיבוצים והפרטים כאחד.

2. במספר רב של קיבוצים ומושבים שיתופיים, שהרחיבו את בסיס הקיום הכלכלי על-ידי שילוב ענפי ייצור אחרים, כגון תעשייה ותיירות, קיימת אפשרות קליטה של מספר ניכר של עולים.

3. המוסדות המיישבים, מחלקת ההתיישבות של הסוכנות היהודית בתמיכת משרד החקלאות, מתכננים, בנוסף על התרחבות חקלאית מתונה, הקמת כפרי תעשייה בגליל העליון, בהר-הנגב ובאזורים אחרים דלילי אוכלוסין. במסגרת זו יש מקום רחב להתיישבות עולים. כפרי התעשייה המתוכננים יתבססו על יסודות חברתיים דומים לאלה של ההתיישבות העובדת החקלאית ויהלמו את רצונם של עולים המעוניינים לבנות את ביתם על עקרונות של שיתוף ועזרה הדדית.

3098. מיבצע ההיזלה של מוצרי חלב

חבר-הכנסת מ. שחל שאל את שר החקלאות ביום כ' באדר תשל"ה (3 במארס 1975) :

המחלבות יצאו בפירסום על מיבצע הורדת מחירים של מוצרי חלב.

אודה לשר אם ישיב לי :

1. האם הפרטים הנ"ל נכונים ?

2. האם משלמת הממשלה סובסידיה למחלבות למיבצע ההיזלה ?

3. האם נכון שרוב המוצרים המוזלים על-ידי המחלבות הם מוצרים שמכירתם ירדה לאחר הפיחות עקב הקטנת הביקוש ?

4. האם נכון שמוצרים שמכירתם לא קטנה לא נכללו במיבצע ההיזלה ?

3119. המלצות ועדת ההיגוי להקמת אזור תעשיה במעלה-אדומים

חברי-הכנסת מ. פעיל שאל את שר החקלאות ביום כ"ח באדר תשל"ה (11 במאס 1975):

- הנני לבקש להשיב לשאלות הבאות:
- מה היו ההמלצות של ועדת ההיגוי, שהוקמה בראשותו של מנהל מינהל מקרקעי ישראל מר מאיר זורע, בקשר להקמת אזור תעשיה במעלה-אדומים?
- מה ההשקעות הדרושות לפי המלצות ועדת ההיגוי להקמת אזור תעשיה במעלה-אדומים, ומה הוא לוח הזמנים לפי המלצות אלה?
- מי החליט על הקמת ועדת היגוי זו ומתי?

שר-החקלאות א. אוזן:

1. ועדת ההיגוי, שהוקמה במינהל מקרקעי ישראל אל, עסקה בתיאום הפעולות הקשורות בפיתוח אזור התעשיה ואזור המגורים במעלה-אדומים, בהסתמך על החלטת הממשלה מיום 24 בנובמבר 1974, והמלצותיה הצטמצמו לאיתורי השטחים ולתיאום פעולות התיכנון והפיתוח בין המשרדים הממשלתיים הנוגעים בדבר.

2. בהתאם להמלצות ועדת ההיגוי נדרשה השקעה בסך כ-10 מיליון לירות לפיתוח האתר בשנת הכספים 1974/75.

3. ועדת ההיגוי הוקמה ב-9 באוקטובר 1974, בהתבסס על החלטת צוות המנכ"לים שהוקם ב-24 בספטמבר 1974 על דעת ראש הממשלה ובהסכמת השרים הנוגעים בדבר.

היו"ר מ. בן-פורת:
שאלה נוספת לחברי-הכנסת פעיל.

מאיר פעיל (מוקד):
באיוז מידה מעורבים כבוד שר החקלאות ומשרדו וכן מינהל מקרקעי ישראל בפרשת ההתנחלות הבלתי-חוקית של אנשי "גוש אמונים" בבעל-החצור? ואם אין הם מעורבים, איזה גוף ממשלתי אחראי לכך?

היו"ר מ. בן-פורת:
כבוד השר אינו חייב להשיב על שאלה זו, שאינה קשורה לשאלתה. נא להגיש שאילתה נוספת.

שר-החקלאות א. אוזן:
אני ממושמע ומקבל את דברי היושב-ראש.

מאיר פעיל (מוקד):
זוהי דרך אלגנטית להתחמק מבעיה חשובה.

3132. נזקי השטפונות בסיני

חברי-הכנסת ה. זיידל שאל את שר החקלאות ביום כ"ח באדר תשל"ה (11 במאס 1975):

אבקש להשיב לי:
מה הם הנזקים שנגרמו על-ידי השטפונות האחר-ונים לישוב די-זוהב ולישובים אחרים בסיני?

שר-החקלאות א. אוזן:
בנביעות נפגע חלק משטח גן הירק.

שר-החקלאות א. אוזן:

1. משרד החקלאות בשיתוף עם המועצה לענף החלב יום את המיבצע ופירסומו.

2. הממשלה השתתפה ב-40% מסכום ההזולה לצרכן. ההזולה היתה כ-20% מהמחיר הקודם וההשתתפות הממשלה היא כ-8% מהמחיר לצרכן.

3. המוצרים שנכללו במסגרת ההזולה הם מוצרים עתירי-שומן, שמכירתם ירדה עקב עליית המחירים הגדולה שהיתה לאחר הפיחות. מאחר שנצטברו עודפי שומן, הוחלט לעזור בהגדלת מכירתם של מוצרים אלה.

4. מגמת ההזולה היתה להתרכז ב-3-4 מוצרים ולהזוילם הוולה משמעותית לצרכן. מוצרים רבים, אשר מכירתם נפגעה עקב עלייה גדולה במחירים, לא נכללו במיבצע זה.

3099. פסילת פרחי הציפורן ליצוא

חברי-הכנסת א. אפרת שאל את שר החקלאות ביום כ' באדר תשל"ה (3 במאס 1975):

ב"הארץ" מ-4 במאס 1975 מסופר על תלונות מגדלי פרחים בארץ על שיש פסילה שרירותית של פרחי ציפורן ליצוא. תופעת זו גורמת נזקים לענף שבלאו-הכי הוכה על-ידי המצב הכלכלי באירופה.

אבקש לדעת:

1. מה היא כמות פרחי הציפורן שיוצאו בעונה האחרונה?

2. מה הוא אחוז הפרחים שהגיעו לתחנות האיסוף ונפסלו על-ידי הביקורת?

3. האם ניתנה אזהרה למגדלים שלא ישלחו סוגים מסוימים שיש סכנה לפסילתם?

4. מי נושא בהוצאות התובלה של הפרחים שנפסלו לתחנת האיסוף?

5. מה קורה לפרחים שנפסלו ליצוא?

6. האם מוכן השר להבטיח שהפסילה לא תפגע בחקלאים?

שר-החקלאות א. אוזן:

1. כמות פרחי הציפורן שיוצאה בעונה 1974/75 היא 45 מיליון.

2. כמות הפרחים שהגיעה לבתי-האריזה השונים היא כ-47.8 מיליון, אשר מתוכם נפסלו כ-2.8 מיליון, דהיינו כ-6% מהכמות הכוללת שהגיעה לבתי-האריזה.

3. שירות ההדרכה והמקצוע מודריך את המגדלים בכל הנוגע לסטאנדארטים ומיון פרחים ליצוא בהתאם לתקנות של משרד החקלאות — שירות הביקורת.

4-5. פרחים שנפסלו מוחזרים למגדל, והוצאות ההובלה חזרה חלות על המגדל.

6. המחירים המובטחים למגדלים מתבססים על מספר הפרחים הממוצע שכל המגדלים שלחו ליצוא בשנה הקודמת. ברור מאילו שלא כל הפרחים בחממה ראויים ליצוא וגם בשנים הקודמות היה פחת והיו פרחים שנפסלו. על-ידי הקפדה גדולה יותר בעת המכירה בבית המגדל ניתן יהיה להקטין את אחוז הפסילה בבתי-האריזה.

חוברת ל"א, ישיבה קפ"ג
— שאלות ותשובות (אוזן, י. תמיר, אפרת, בארי) —

3162. שאלת החזרת תושבים לשלהבת

חבר-הכנסת י. בארי שאל את שר החקלאות ביום א' בניסן תשל"ה (13 במארס 1975):

זה יותר משנה שהרמטכ"ל הסיר את הוטו הבט-חוני על החזרת מתיישבים לשלהבת (אבו-רודיס) ואי-שר שובן של משפחות העובדים למקום.

אבקש לדעת:

1. כמה משפחות הוחזרו לשלהבת מאז הסיר הרמטכ"ל את התנגדותו לכך?
2. אילו צעדים נקטה הממשלה כדי לזרז את התהליך?
3. האם חודשו במקום פעולות השירותים הממ-לכתיים (חינוך, דואר ואחרים)?
4. אם לא — מדוע?
5. אם כן — אילו שירותים פועלים במקום וב-איזה היקף?
6. מה הן תכניות הממשלה לפיתוח המקום בע-תיד?

שר-החקלאות א. אוזן:

1. מאז הפינוי עקב מלחמת יום-הכיפורים לא הוחזרו המשפחות לשלהבת.
2. לא היתה התלטת ממשלה להקים ישוב אזרחי בשלהבת.
- 3—5. מאחר שלא קיים ישוב אזרחי אין צורך בחידוש השירותים הממלכתיים.
6. לא חל שינוי בעמדת הממשלה בנדון ואין כיום תכניות להקים במקום ישוב אזרחי.

3197. ההפסדים של החברה "מקורות כינוי ופיתוח בע"מ"

חבר-הכנסת י. בארי שאל את שר החקלאות ביום ז' בניסן תשל"ה (19 במארס 1975):

אבקש לדעת:

1. באיזה סכום מסתכמים הפסדי החברה "מקורות כינוי ופיתוח בע"מ"?
2. ממה נבעו ההפסדים?
3. מי אחראי להפסדים?
4. האם נחקרה פרשת ההפסדים של "מקורות כינוי ופיתוח בע"מ"?
5. אם כן — מה העלתה החקירה?
6. אם לא — כלום נכון כבוד השר להורות על עריכת חקירה יסודית של הפרשה?

שר-החקלאות א. אוזן:

1. כ"13—14 מיליון לירות.
2. סכום זה במלואו מופיע במאזן הקמת החברה כהפסד מצטבר אצל קודמתה — "מקורות מים".

בדי-והב השטפון פגע באזור המגורים הזמני של הישוב.

ננקטו כל הפעולות הדרושות על-מנת לתקן את הנזקים שנגרמו.

3193. הגברת הניצול של מי-גבינה

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר החקלאות ביום כ"ה באדר תשל"ה (11 במארס 1975):

בהמשך לשאלתה מספר 2653 ולחשובת השר קיבל-תי מאת הפרופסור ר. וולקני מכתב, ובו הוא טוען ש"אנשיך הטעור, כנראה". המכתב המקורי נשלח לפי כתובת השר.

כדי לפתור את בעיית השימוש החוזר של מי-הגבינה מן הדין לתת את הדעת לנאמר על-ידי מר וולקני.

בקשר לכך אבקש להשיב לי:

האם לא ניתן להעלות את ניצולת מי-הגבינה המ-צויים בארץ לכפליים מכפי שהם מנוצלים כיום?

שר-החקלאות א. אוזן:

אנשי משרד החקלאות, בשיתוף עם המשקים, עו-שים את הסידורים לקליטת כל מי-הגבינה מהמחלבות הציבוריות והפרטיות.

הבעיה כמעט נפתרה פרט למחלבת תל-יוסף, אשר בה עדיין קיימים עודפי מי-גבינה. גם במחלבה זו נערכים על-מנת שכל מי-הגבינה ינוצלו על-ידי מ-ש-קי האזור.

3134. עקירת פרדסים

חבר-הכנסת א. אפרת שאל את שר החקלאות ביום כ"ח באדר תשל"ה (11 במארס 1975):

בציבור הפרדסנים נשמעת ביקורת על הנטייה של משרד החקלאות לעודד עקירת פרדסים.

האם יואיל השר להשיב לי:

1. מה היא תחזית השיווק וההכנסות של עונת ההדרים הנוכחית?
 2. מה הוא מספר הדונאמים של פרדס שאושרו לעקירה בשנים 1974 ו-1975?
 3. האם קיימת ועדה מקצועית לטיפול בנושא עקירת הפרדסים ומה הוא הרכבה?
- האם שותפים לוועדה המאשרת עקירה הגורמים הפעילים במשק החקלאי?

שר-החקלאות א. אוזן:

1. תחזית השיווק ליצוא — 920,000—950,000 טון. ההכנסות הצפויות — 140—150 מיליון דולאר פו"ב.
2. משרד החקלאות איננו עוסק באישור עקירת פרדסים אלא מעודד שיפור והעלאת יבולים בפרדסים, כשהדבר ניתן.
3. לא. הוקם צוות בין-מוסדי לשיפור היבולים בפרדסים.

במאמר בעתון "מעריב" מיום 16 במאָרס 1975 כותב המנהל הכללי של רשות שמורות הטבע ויושב-ראש הרשות חבר-הכנסת אברהם יפה כי "רשות שמורות הטבע לא השקיעה פרוטה בהקמת תחנת הסגר באילת". לעור מת זאת מצהיר המנהל הכללי של הרשות ב"מעריב" ביום 24 בפברואר 1975 כי תחנת ההסגר היא "שותפות, 50% שייכים לרשות ו-50% שייכים לספארי ברמת-גן".

שאלותיו הן:

1. לשם מה זקוקה רשות שמורות הטבע לתחנת הסגר באילת?

2. האם עוסקת רשות שמורות הטבע ביצוא של בעלי-חיים מישראל?

3. האם עוסקת רשות שמורות הטבע ביבוא של בעלי-חיים לישראל? אם כן — לאיזו מטרה? האם עוסקת הרשות במסחר או בתיווך בעסקי יבוא ויצוא של בעלי-חיים?

4. האם רשות שמורות הטבע משתתפת או השתתפה במימון הקמתה של תחנת הסגר באילת?

5. אם התשובה לשאלה 4 היא חיובית, מה הוא הסכום שהושקע על-ידי הרשות בהקמת תחנת ההסגר והאם ההחלטה להקמת תחנת ההסגר נתקבלה או אושרה על-ידי מועצת הרשות?

שר-החקלאות א. אוזן:

1. אין הרשות זקוקה לתחנת ההסגר באילת.
2—5. לא.

הו"ר מ. בן-פורת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת מואב.

בועז מואב (תנועה לזכויות האזרח):

אם התשובה לכל השאלות האחרות היא שלילית, איך כבוד השר מסביר את הסעיף קאראנטינה בתק-ציב הרשות, שלידו נקוב סכום גדול ביותר?

שר-החקלאות א. אוזן:

לפי מה שידוע לי אין לרשות קאראנטינה. יש שאילתה בעניין זה, נגיע אליה ותשמע תשובה.

3200. מחירו הגבוה של פרי הדר בארץ

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר החקלאות ביום 19 בניסן תשל"ה (19 במאָרס 1975):

יצוא פרי הדר נמצא באופן בלעדי בידי מועצת פרי הדר, והיא מנצלת עובדה זו. בארץ משווקים פרי הדר מסוג בררר ובמחיר גבוה פי 10 ויותר מערכו הריאלי. מערכת נוקשה ומסורבלת מקשה שיווק חפשי בארץ ונוצר מצב אבסורדי. חלק ניכר מהאוכלוסיה לא זוכה לפרי הדר בגלל מחירו הגבוה. האזרח הישראלי משלם מחיר גבוה הרבה יותר בעד תוצרת בררר לעור מת המחיר, הנמוך יחסית, שמשלם הקונה באירופה בעד פרי הדר משובש שיובא מישראל.

אם נכונות הטענות המובאות להלן, אבקש את כבודו להשיב לי:

1. האם נכונה הטענה שהבררה מחירה גבוה?

2. האם הדבר משפיע על הצריכה והזנת האוכל-לוסיה, ואם כן — במה?

3. מועצת המנהלים של "מקורות מים" ו"מקורות" היו הגופים שנשארו באחריות לניהול "מקורות מים".

4—6. נתתי הוראה לבחון דרכים שתאפשרנה הול טוב ורווחי של החברה תוך התחשבות מירבית בגורלם של 800 עובדי הקבועים של "בינוי ופיתוח" שהם העובדים הוותיקים של "מקורות" זה עשרות שנים.

הו"ר מ. בן-פורת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת בארי.

ידידיה בארי (הליכוד):

כבוד השר, לאיזה תאריך ההפסד המצטבר והאם לא נשאה חברת "בינוי ופיתוח" הפסדים משל עצמה?

שר-החקלאות א. אוזן:

תאריך המאון הוא מלפני שנתיים. עד כמה שידוע לי יש גם לחברת "בינוי ופיתוח" הפסדים. אינני יודע בדיוק בכמה זה מתבטא. אני מקווה שאדע זאת תוך חודשיים. אם אתה מעוניין, אודיע לך.

3198. השימוש בתרדמון בצידת חיות-בר

חבר-הכנסת ב. מואב שאל את שר החקלאות ביום 19 בניסן תשל"ה (19 במאָרס 1975):

במכתב שהובא לתשומת-לבו של שר החקלאות כותב סגן היועץ המשפטי ד"ר מישאל חשין (מכתב מס' 1/4/1193 מ-11 במאָרס 1975): "סעיף 5 לחוק הגנת חיות הבר, תשט"ו-1955, קובע איסור צידה בשיטות ובאמצעים מסויימים, ולדעתנו אין שר החקלאות מוס-מך מכוח סעיף 6 לאותו חוק להתיר אותו איסור".

שאלותיו הן:

שאלותיו הן:

1. על סמך איזה חוק התיר שר החקלאות שימוש בתרדמון (אלפא כלורליז) לציד של חזירי-בר?

2. מה עושה שר החקלאות לשינוי התקנת המ-תירה שימוש בתרדמון לאחר קבלת חוות-הדעת של סגן היועץ המשפטי לממשלה?

שר-החקלאות א. אוזן:

1. מכוח האמור בסעיף 6 לחוק הגנת חיות הבר, תשט"ז-1955. סעיף זה מעניק סמכות לשר החקלאות להתיר צידת ציד וחיתת-בר מוגנת על אף האיסורים הכלולים בחוק, וזאת למטרות מסויימות ובהן מניעת נזקים לחקלאים.

2. בעיה זו נדונה עתה בוועדה מיוחדת שמונתה על-ידי לעניין זה. הוועדה תדון, בין היתר, גם בהסדרת הנושא מבחינתו החוקית.

מנהל רשות שמורות הטבע, המוסמך למתן היתרים לשימוש בתרדמון, יימנע מלתת היתרים לשימוש בתרדמון להדברת חזירי-בר עד לגיבוש פתרון חוקי לבעיה.

3199. תחנת ההסגר לבעלי-חיים באילת

חבר-הכנסת ב. מואב שאל את שר החקלאות ביום 19 בניסן תשל"ה (19 במאָרס 1975):

חוברת ל"א, ישיבה קפ"ג

— שאילות ותשובות (י. תמיר, אוזן, י. כהן, מואב) —

3202. הקשרים בין רשות שמורות הטבע והאגודה
"חיי-בר"

חבריה הנכנסת ב. מואב שאל את שר החקלאות ביום ז'
בניסן תשל"ה (19 במארס 1975):

ב"מעריב" ביום 6 בינואר 1975 כותב המנהל הכ-
ללי ויושב-ראש רשות שמורות הטבע כי רשות שמו-
רות הטבע אינה משתתפת במימון שמורת החיות "חיי-בר"
ואינה ערבה כלל לכספי מוסדות אלה. לעומת זאת
אישר המנהל הכללי של הרשות כי רשות שמורות
הטבע קיבלה ממשרד האוצר הלוואה בסך חצי מיל-
יון לירות לרכישת 12 ערוצים בשביל אגודת "חיי-בר".

שאלותיו הן:

1. כיצד מתיישבת הסתירה הבולטת שבין שתי
ההצהרות של המנהל הכללי ויושב-ראש הרשות, ומה
הוא המצב לאמיתו?

2. מה היא מהות הגוף הנקרא "חיי-בר" — הש-
מורה הלאומית לחיות-בר ביטבתה — מי הם מנהליו וה-
אם נמנים עמהם עובדי רשות שמורות הטבע?

3. האם מנהלי ה"חיי-בר" הם גם עובדי רשות
שמורות הטבע?

4. מה הוא אופי הקשרים שבין השמורה הלא-
מית לחיות-בר ביטבתה ובין שמורות הטבע?

5. מדוע אין ה"חיי-בר" חלק של שמורות הטבע
במסגרת פיקוח רשות שמורות הטבע ובמסגרת חוק
הגנת הגנים הלאומיים ושמורות הטבע?

6. האם עובדי רשות שמורות הטבע אוספים כס-
פים ותרומות בשביל ה"חיי-בר", ואם כן — באילו א-
מצעים?

7. האם אורחים הנזקקים לרשימות ציד של רשות
שמורות הטבע נתבקשו לתרום ל"חיי-בר" והאם קיבלו
קבלות על הסכומים שנתרמו? אם התשובה חיובית, על-
ידי מי ניתנו קבלות?

8. מה הם הסכומים שנתקבלו ממכירת בעל-חיים
לפינות חי ברחבי הארץ על-ידי מר אורי צאן?
האם סכומים אלה הועברו לרשות שמורות הטבע או
נרשמו כתרומות ל"חיי-בר", והאם ניתנו קבלות על
סכומים אלה ואם כן — מטעם מי?

שר-החקלאות א. אוזן:

1. אין סתירה בין שתי ההצהרות. המצב לאמיתו
הוא שאת הלוואה קיבלה אגודת "חיי-בר".

2. אגודת "חיי-בר" היא אגודה עותמאנית, ובין
מנהליה נמנים אנשי ציבור שונים וגם כמה עובדי
רשות שמורות הטבע. להלן רשימת חברי ההנהלה:
(1) נשיא כבוד — אדמונד דה רוטשילד; (2) מקסים
כהן; (3) פרופסור ה. מנדלסון; (4) ירון פרומקין;
(5) אדר יוסף בס; (6) אל"מ (מיל.) יהושע גילוף;
(7) אפרים תלמי; (8) אל"מ (מיל.) יהודה פריהר;
(9) יריב הרן; (10) ד"ר יוסף ירושלמי; (11) ד"ר משה
אברם; (12) אלכסנדר גהמון; (13) מיכאל כהן;
(24) ניצ"מ עזרא גולדברג; (15) אלוף (מיל.) אברהם
יפה; (16) אורי צאן — מזכיר.

3. היש בדעת השר לפעול לשינוי המצב?

שר-החקלאות א. אוזן:

1. מחיר פרי ההדר לשוק המקומי איננו גבוה
במיוחד בהשוואה למחירי פירות אחרים.

2. ההוזלות שנעשו בפרי הדר לא הביאו לגידול
מהותי בצריכתו.

3. לא נראה לי כי יש לשנות את המדיניות
באספקת פרי הדר לשוק המקומי. עם האמור לעיל
חידקנה אפשרויות נוספות לעידוד צריכת פרי הדר
שיסופק לאוכלוסיה במחירים נוחים.

3201. ניצול הייצור של בשר עגלים

חבריה הנכנסת י. כהן שאל את שר החקלאות ביום ז'
בניסן תשל"ה (19 במארס 1975):

הממשלה, כידוע, מייבאת בשר קפוא מפני שייצור
בשר הבקר בארץ אינו מספק את הצרכים. בזמן
האחרון שופר בהרכבה מצב הייצור של בשר עגלים
ובמשקים רבים ממתנינים היצרנים שבועות מספר עד
שמגיע תור שיווק העגלים.

בימים אלה, כך מסתבר, נמצאת כמות גדולה של
עגלים אצל יצרנים בכפרים שונים והמשווקים אינם
מקבלים את הסחורה, דבר הגורם הפסדים גדולים ליצר-
נים.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. האם מוכן כבוד השר להורות להפסיק או להק-
טין את יבוא הבשר הקפוא כדי שהשוק יקלוט את
הייצור המקומי ועל-ידי כך למנוע התמוטטות משקים
רבים?

2. אילו אמצעים עומדים ברשות השר כדי לפצות
את החקלאים המקומיים על הפסדיהם הגדולים הנגר-
מים להם עקב מדיניות זו?

3. האם נכונה הידיעה, שפורסמה בעתון והאומרת
שכל חודש נגרם לאוצר המדינה הפסד ישיר בכ-7.5
מיליון לירות על-ידי הוזלת בשר קפוא?

שר-החקלאות א. אוזן:

1. ועדת מנכ"לים לנושא שיווק בשר, שבה חברים
מנכ"ל משרד האוצר, מנכ"ל משרד המסחר והתעשייה
ומנכ"ל משרד החקלאות, החליטה כי הבשר הקפוא
יימכר במחיר הנוכחי למרות ירידת מחירו בשוק העו-
למי, וזאת כדי למנוע משבר בייצור בשר בקר טרי
ובשר עוף.

2. לחקלאים מובטח מחיר מינימום לבשר עגלים.
מחיר המינימום מבטיח הכנסה מינימאלית לחקלאי,
וכן מונע הפסדים במידה שמחיר השוק נופל. כמו כן
החל משרד החקלאות, מתורש אפרייל, במיבצע הוצאת
עודפי עגלים מהשוק לשחיטה בשביל צה"ל, ובעיית
העודפים נפתרה.

3. הממשלה איננה מפסידה ממכירת בשר קפוא
מאחר שהמחיר בחוץ-לארץ ירד בשנה האחרונה
ומחיר בשר קפוא, לרבות איסוס וטיפול, איננו
עולה על המחיר שבו הוא נמכר ללקוחות.

שר-החקלאות א. אוזן :

1-2. בינוי ופיתוח איגנה מוסרת עבודה לקבלני-משנה במחירים גבוהים מאלה שנקבה במכרזים.

3. "בינוי ופיתוח" מציעה במכרזים את מחירי העלות הריאליים ואין לה כל מקור לממן עבודות אילו היתה מציעה מחירי הפסד.

3309. מתן פיצוי על נזקי שטפון במושב די-זהב

חבר-הכנסת ע. אמורי שאל את שר החקלאות ביום י"ח באייר תשל"ה (29 באפריל 1975) :

בעת השטפון במדבר סיני נגרמו נזקים כבדים לרכוש המשק ולרכוש פרטי במושב די-זהב. יודעי דבר טוענים שמכיוון שכביש שארם-א-שייך נסלל בשיטת סוללה מוגבהת במרכז הוואדי הוטו מי השטף פונות הרבים למקום מחנה המתיישבים ולא לאפיקו הרגיל.

בביקורי במקום חזיתי בנזקים הרבים ושמעתי מפי המתיישבים שעד כה לא פוצו במאומה, למרות ההבטחות שנמסרו להם, לדבריהם, על-ידי נציגי הממשלה שביקרו במקום לאחר השטפון.

הואיל והביטוח הרגיל יועד לכסות נזקי טבע דוגמת סערות, ולא שטפון, אודה לכבודו אם ישיב לשאלותי הבאות :

א. האם נכון שהובטח למתיישבי די-זהב לכסות את נזקי השטפון האחרון ?

ב. אם כן — מה שיעור הנזק שהממשלה מתכננת וונת לכסות ?

ג. מתי בדעת הממשלה להעביר את סכומי הפיצוי ?

שר-החקלאות א. אוזן :

א. הובטח לסייע למושב די-זהב ולפצותו על נזקי השטפונות שפקדו אותו בחורף האחרון.

ב. ועדה ברשות מנהל משרד החקלאות האזורי בדקה את הנזקים והגישה את המלצותיה. השיעור המדויק של השתתפות הממשלה בנזקים עדיין לא סוכם סופית.

ג. בימים אלה מתחילים בביצוע עבודות עפר, אשר תקציבן ממומן בחלקו על-ידי הממשלה.

3322. הורדת המחירים של חמרי הדברה

חבר-הכנסת פ. גרופר שאל את שר החקלאות ביום י"ח באייר תשל"ה (29 באפריל 1975) :

בחודשים האחרונים נמשכת התייקרותם של חמרי ההדברה לחקלאות ללא כל יחס להכנסות החקלאיות. נוכח הירידה במחירי חמרי ההדברה בשוקי העולם אבקש להשיב לי :

מה בדעת השר לפעול להורדת המחירים של חמרי ההדברה ?

שר-החקלאות א. אוזן :

מחירי חמרי הדברה בעולם עלו בשנתיים האחרונות בעשרות אחוזים. נוסף על כך חלו שינויים בערך הלירה, דבר שייקר עוד יותר את חמרי ההדברה. מחירי חמרי ההדברה נמצאים בפיקוח של משרד החקלאות.

4. אגודת "חי-בר" היא אגודה עותמאנית, היא קיבלה מרשות שמורות הטבע את השטח ביטבתה להקמת ה"חי-בר".

5. רשות שמורות הטבע היא רשות ממלכתית במסגרת משרד החקלאות. אגודת "חי-בר" היא אגודה עותמאנית והיא אגודה עצמאית.

6. התשובה שלילית.

7. לפני 5 שנים היו מספר מקרים כאלה. אחרי הערות מצד מבקר המדינה הופסק הדבר לחלוטין. ניתנו קבלות — החותם : אורי צאן.

8. פירוט מכירות הצבאים על-ידי רשות שמורות הטבע : 3 במאי 1971 לעיריית פתח-תקוה — 4 צבאים ; נתקבלו באמצעות החשב הכללי 2,000 לירות. 17 בפברואר 1972 לגן-חיות פתח-תקוה — 4 צבאים ; קבלה מבנק איגוד על 2,000 לירות. 25 באוקטובר 1971 בעד 1 צבי, זכר, קבלה מבנק איגוד על 250 לירות. 15 ביוני 1973 לקריית-מוצקין — 2 צבאים ; קבלה מבנק איגוד על 1,200 לירות. 19 בדצמבר 1973 לקיבוץ הערני גן — 1 צביה ; קבלה מבנק איגוד על 1,000 לירות.

היו"ר מ. בן-פורת :

שאלה נוספת לחבר-הכנסת מואב.

מועז מואב (תנועה לזכויות האזרח) :

כבוד השר, לא קיבלתי תשובה גם לשאלה הנוספת לשאלתה הקודמת. אם "חי-בר" היא אגודה עותמאנית, מדוע מופיע סכום גדול בתקציב של רשות שמורות הטבע לנושא של יבוא בעלי-חיים לאותה אגודה עצמאית ?

שר-החקלאות א. אוזן :

יכול להיות שקיבלו הלוואה. אני מוכן לברר זאת. יכול להיות שקיבלו הלוואה, אבל לא כדי להיות שותפים. מכל מקום אני מוכן לברר זאת.

3282. מסירת עבודות לקבלני-משנה על-ידי

"מקורות — בינוי ופיתוח בע"מ"

חבר-הכנסת י. בארי שאל את שר החקלאות ביום ד' באייר תשל"ה (15 באפריל 1975) :

הדיר-שבועון "בנייה ומקרקעין" מוסר בגיליונו מיום 3 באפריל 1975 כי "מקורות — בינוי ופיתוח בע"מ", שזכתה במכרזים לעבודות תיעול וביוב בחיפה ולעבודות עפר בצפון הארץ, מסרה ביצוע העבודות לקבלני-משנה, במחירים גבוהים בכ-20% מן המחירים שנקבה במכרזים.

אבקש לדעת :

1. מה אמת בידיעה האמורה ?

2. אילו עבודות מסרה "מקורות — בינוי ופיתוח בע"מ" לקבלני-משנה במחירים גבוהים מאלה שנקבה במכרז ?

3. היש יסוד להאשמתו של אירגון הקבלנים בחיפה, כי "מקורות — בינוי ופיתוח בע"מ" מציעה במסגרת מכרזים מחירי הפסד כדי להצדיק בכל מחיר החזקת המנגנון של החברה ?

בקשר לנ"ל אבקש להשיב לי :

מה עושה משרד החקלאות להגנת השטחים הנטו-
עים עצי פרי בסביבות המפעל המזוהם ?

שר-החקלאות א. אוזן :

אין אפשרות לאמוד אם יש נזקים ומה היא מידת
חומרתם כתוצאה מהאבק הנפלט ממפעלי הסיד.

לדברי בעל המפעל הותקן מסנן אבק בתחילת שנת
1975. וכמו כן הוזמן מסנן נוסף.

הגנת השטחים מפני אבק אפשרית אך ורק על-ידי
האמצעים שיינקטו בתחומי המפעל.

במסגרת השטחים החקלאיים ובתוכם אין כל אפ-
שרות לפעולה יעילה להקטנת האבק.

היו"ר מ. בן-פורת :

שאלה נוספת לחבר-הכנסת יוסף תמיר.

יוסף תמיר (הליכוד) :

אדוני השר, מה היא העזרה, או הסיוע, שמשרדו
יכול להגיש לחקלאים בעלי שטח של אלף דונאם
אדמה פוריה וגנים פורחים, כשהם נתונים למטרדים
כאלה כפי שאנחנו מוכירים בשאלתה ?

שר-החקלאות א. אוזן :

אין לי שום אפשרות לעזור.

3398. העלאת היטלים במועצת הלול

חבר-הכנסת פ. גרופר שאל את שר החקלאות ביום כ"ו
באייר תשל"ה (7 במאי 1975) :

גמסר לי על החלטת מועצת הלול להגדיל את
ההיטלים ב-100% על חשבון המגדלים.

אבקש להשיב לי :

אם ידיעה זו נכונה, מפני מה נדרשת העלאת
ב-100% המכבידה מאוד על המגדלים, ומה בדעת
השר לפעול להקטנת היטלים אלה ?

שר-החקלאות א. אוזן :

שיעור ההיטלים במועצה הועלה בין שנת 1974
לשנת 1975 כדלהלן :

ביצים — מ"מ 0.7 אגורות ל-1.2 אגורות ליחידה ;
פטימים — מ"מ 3 אגורות ל-5 אגורות לקילוגרם ;
הודים — מ"מ 3 אגורות ל-6 אגורות לקילוגרם.

(א) היטלים אלו הם במסגרת החוק המורשה למו-
עצת הלול ; (ב) יש לזכור שמחפופה זו הוכפל ערך
התוצרת ; (ג) המועצה הפעילה מערכת חדשה של איסום
כמויות גדולות של תוצרת על-מנת לווסת את השווקים
ולהקטין את הפסדי החקלאים ; (ד) במסגרת זו נכ-
לות גם פעולות מסחריות של המועצה, ולא רק אד-
מיניסטרטיביות.

3399. ידיעה בדבר איסורים במועצת הלול

חבר-הכנסת פ. גרופר שאל את שר החקלאות ביום כ"ו
באייר תשל"ה (7 במאי 1975) :

גמסר לי על ניהול כושל וסדרים בלתי-תקינים
במועצת הלול, דבר המסכן את עתיד הענף.

לאות. כל התוצרת החקלאית הנמצאת בפיקוח מחירים
קיבלה פיצוי התייקרות, אשר כולל את התייקרות הד-
שנים. מסתמנת הוולת מסוימת של חמרי הדברה
בחוץ-לארץ. משרד החקלאות עוקב אחרי הנעשה. אנו
מתכננים פיתוח תחרות בין היבואנים אשר תביא להו-
לה, בהתאם לשינוי המחיר בחוץ-לארץ.

3345. ביצוע ההמלצות של ועדת הכלכלה בעניין
האשראי לחקלאות

חבר-הכנסת פ. גרופר שאל את שר החקלאות ביום י"ח
באייר תשל"ה (29 באפריל 1975) :

בתאריך 17 בפברואר 1975 המליצה ועדת הכלכלה
של הכנסת להגדיל את האשראי לחקלאות וכן הציעה
את אופן חלוקתו.

עד היום לא בוצעו המלצות ועדת הכלכלה.

אבקש להשיב לי :

מה בדעת השר לפעול על-מנת שהמלצות אלה
יבוצעו ?

שר-החקלאות א. אוזן :

משרד החקלאות עומד במגע עם הנהלת בנק יש-
ראל למען קידום ביצוען של המלצות ועדת הכלכלה.

היו"ר מ. בן-פורת :

שאלה נוספת לחבר-הכנסת גרופר.

פסח גרופר (הליכוד) :

ועדת הכלכלה קיבלה תשובה בכתב/מבנק ישראל,
ובו הודעה שהם לא מקבלים את ההמלצות. האם זו
הכתובת או שהכתובת היא משרד החקלאות ?

שר-החקלאות א. אוזן :

משרד החקלאות קיבל את המלצות ועדת הכלכלה
במלואן ופועל למען השגת הסכום מבנק ישראל. אני
מקווה שעם שובו של נגיד בנק ישראל גגיע להסדר.
אם לא — נחזור לוועדה ונדווח. חבר-הכנסת גרופר,
אתה יודע שמנכ"ל המשרד יופיע מחר לפני ועדת
הכלכלה בנושא זה ואני מקווה שתקבל ממנו תשובה
יותר מפורטת.

3354. הגנת מטעים מפני פסולת מוזיקה

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר החקלאות ביום כ'
באייר תשל"ה (1 במאי 1975) :

חקלאי זכרון-יעקב הוזמנוני לסייר באזור המטעים
הפורה שבשער ואדי-מילק. שטחו — כ-1,000 דונאם.
נטועים בו עצי פרי וגשירים, ענבים, עצי פרי כמו
ססק ועוד. השטח מזוהם בצורה קשה על-ידי מפעלי
"אבן וסיד בע"מ", המייצרים כמויות עצומות של סיד.
הרחיבו, בלא הפסק, את המפעל, הוסיפו תנורים וכב-
שנים. מרבית בניהם האוויר והסביבה.

הגנים המוריקים מתכסים בשכבה גבישית לבנה
של פסולת, החונקות את המטעים. הפרי הגדל מדי
שנה מתחסה בחמרים הנפלטים מהתעשייה. מדי שנה
מחמיר היהומם. הפגיעה בחקלאות באתר העמקים הפו-
ריים של האזור — מחרפה.

2. המתיישב בעצמו, ובאמצעות האגודה שהוא משתייך אליה, הביע לפני המעריך הנפגע ולפני הקרן חרטה על מעשיו. לפיכך שוקלת עתה הנהלת הקרן, לפני משורת הדין וכמחווה חד-פעמית, את המשך ביטוח שטחיו של המתיישב.

3421. מצבו הקשה של המושב דייזהב שניזק בשטפון

חברי-הכנסת י. גולן שאל את שר החקלאות ביום א' בסיון תשל"ה (11 במאי 1975):

המושב השיתופי דייזהב, שבמרחב שלמה בואכה אופירה, נפגע לאחרונה קשות על-ידי שטפון רב-עוצמה, שממדי הפכו עד מהרה לאסון טבע שגרם להרס ואבדן רכוש ומקורות פרנסה.

נוכח מצבו החמור הזה של המושב, שקשייו מעידים על המשק ומתיישביו, רצוני לשאול את כבודו:

1. האם היה כבר בירור כל שהוא במשרד החקלאות על היקף הנזק הנ"ל וצורת מתן הסיוע והיקפו לשיקום המושב?

2. האם יפעל משרד החקלאות למתן מקדמת סיוע כספית למשק ולמתיישביו עוד טרם סיום הברורים, בהתחשב במצבם הקשה בעקבות אסון הטבע?

שר-החקלאות א. אוון:
1. כן.

2. כן. המושב קיבל סיוע על חשבון נזקי השט-פונות. וכמו כן הגורמים השונים מטפלים בכל מכלול הבעיות שנוצרו עקב השטפונות.

3449. מניעת נזק תברואי לפירות המרוססים בחמרי הדברה

חברי-הכנסת א. לבנבראון שאל את שר החקלאות ביום ד' בסיון תשל"ה (14 במאי 1975):

בתזכיר ששלח איג' א. אדמן לחברי הכנסת הוא טוען שבגלל העדר פיקוח מתאים מטעם משרד החקלאות יש סכנת הרעלה כתוצאה מאכילת פרי מרוסס, שכן לא ננקטו כל צעדים הדרושים למניעת השפעת הרעל אחרי הריסוס.

הגני שואל:

1. האם טענות אלה מבוססות?
2. האם קיים פיקוח קפדני מטעם משרד החקלאות על השימוש ברעלים לריסוס פרי?
3. מה הם הצעדים שבדעת משרד החקלאות לנקוט כדי למנוע הזנחה ושימוש לא נכון ברעלים לריסוס שיוכלו לגרום למקרי אסון?

שר-החקלאות א. אוון:

1. טענות אלו חסרות כל ביסוס ונובעות מחוסר מידע מוחלט על הנעשה בארץ ובארצות הנאורות אחרות בנושא זה. שרי החקלאות והבריאות מוציאים מדי פעם תקנות המבטיחות הגבלת רמת נוכחותן של שאריות חמרי הדברה, בהתאם לתקן הישראלי הוזהר לתקן הבינ-לאומי.

אם ידיעה זו נכונה, מה בדעת השר לפעול למען ניהול תקין של המועצה?

שר-החקלאות א. אוון:

מועצת הלול מתנהלת בצורה תקינה, בפיקוח משרד החקלאות ובפיקוח מבקר המדינה.

3,400. תוצאות ההזולה של ביצים

חברי-הכנסת פ. גרופר שאל את שר החקלאות ביום כ"ו באייר תשל"ה (7 במאי 1975):

לפי הוראות משרדך הורדו מחירי הביצים בחור-דשים מארס-אפריל 1975. חלק מהזולה זו היה על חשבון המגדלים.

הואיל ומחירי הביצים קבועים ואינם קשורים להיצע וביקוש, הרי גרמה ההזולה הפסדים ניכרים למגדלים.

אבקש להשיב לי:

מה בדעתו לפעול על-מנת למנוע הפסדים אלה למגדלים?

שר-החקלאות א. אוון:

הזולת הביצים בחודשים מארס ואפריל נעשתה בזימת נציגי החקלאים במועצת הלול ולפי החלטת המועצה.

3401. הסיכסוך בין הקרן לביטוח מפני נזקי טבע ובין מתיישב במנחמיה

חברי-הכנסת י. כהן שאל את שר החקלאות ביום כ"ו באייר תשל"ה (7 במאי 1975):

לפני שנים מספר הוקמה הקרן לביטוח מפני נזקי טבע בחקלאות בעזרתה של הממשלה המשתתפת בה ב-50%. מטרת הקרן הנ"ל לסייע לחקלאים הנפגעים מאסונות טבע, והיא, כידוע, בלעדית בשטח זה.

אירע באחד הכפרים במנחמיה שמתיישב ששמו ששון זכות נפגע והוא חלק על דעתו של המעריך שנש-לח מטעמה של הקרן כדי לאמוד את נזקיו. מנהל הקרן הודיע לאגודת מנחמיה כי הקרן לא תבטח עוד אותו מתיישב.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. האם רשאי מנהל הקרן לאסור ביטוח חקלאי בשל סיכסוך אישי שנתגלע בין אחד מעובדיו לבין אחד החקלאים?

2. אם לא — האם יכול כבודו להמליץ לפני הקרן על ביטולה המידי של ההוראה ולהציע למנות מעריך אחר?

שר-החקלאות א. אוון:

1. המתיישב הנזכר בשאלתה ביטא את חילוקי-הדעות, שהיו לו עם מעריך הקרן, בתקיפה אלימה שגרמה לחבלה גופנית וכתוצאה ממנה נזקק המעריך לטיפול רפואי. הקרן אינה רואה בתקרית כזו סיכ-סוך אישי אלא הפרת מפורשת של הסכם הביטוח.

חוברת ל"א, ישיבה קס"ג

— שאילתות ותשובות (אוזן) ; סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדין-
וחשבון השנתי מס' 3 של נציב תלונות הציבור (בן-פורת, בדר) —

רד הבריאות על פריטי תוצרת חקלאית המשווקים בישראל.

כל תוצאות הסקרים הללו מוכיחות בצורה ברורה שאין אצלנו חריגות משמעותיות מרמות הסבילות הבינ-לאומיות.

2-3. האגף להגנת הצומח במשרדי מקיים זה שנים מערכת מעקב אחרי נוכחות שאריות חמרי הדברה בתוצרת החקלאית, הטריה והמעובדת, המיועדת ליצוא ולשיווק מקומי.

סקרים מסוג זה מבוצעים גם על-ידי מעבדות מש-

ג. סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדין-וחשבון השנתי מס' 3 של נציב תלונות הציבור

היו"ר מ. בן-פורת :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת בדר, יושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה, שיביא סיכומים והצעות.

יוחנן בדר (יו"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה) :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, יש לי הכבוד להביא לפני הכנסת סיכומים והצעות של הוועדה לביקורת המדינה בעניין דו"ח מס' 3 של נציב התלונות.

זהו דו"ח שלישי, ולכן כבר הצטבר נסיון שמחייב אותי לדבר על הדבר יותר בכללותו. כדי שהדבר יהיה יותר מובן אין לי ברירה אלא להשתמש גם בהשוואה עם המצב בארצות אחרות שבהן המוסד של אומבוסדמן קיים הרבה יותר זמן — בשבדיה משנת 1809 ; ובארצות שבאחרונה, קיבלו אותה שיטה — כמו דנמארק, נורבגיה, ניו-זילנד וכו' — יותר מ-20 שנה, יותר מ-25 שנה.

שלישית, צריך בכל זאת לראות אם לפי הנסיון הזה אנחנו חייבים לתקן את החוק, ואיך — או לא לתקן. וכן עלינו להעריך נכונה אותם הישגים שנציב התלונות השיג במשך שלוש שנים, ולראות מה לא נשתנה במדינה — בוודאי לא באשמתו.

לגבי תיקון החוק — במאמץ רב, בתוך שנה וחצי, הצלחנו להוסיף בעצם רק תיקון אחד, קל, בחוק לגבי הסמכויות של נציב התלונות. הוספנו לו סמכות להצביע לא רק על דרך התיקון אלא על המור עד לתיקון הנדרש. בקשר עם זה נתנו לו סמכות מיוחדת, מפורטת, שאולי היתה לו ממילא, אבל יש הבדל בין סמכות שקיימת בהכללה לבין סמכות מפורטת : לפנות לוועדה או לשר הממונה, אם אותן דרישות שלו לגבי התיקון במועד לא נתקיימו.

זה כמובן מעט, בפרט שהמצב שנתגלה בדו"ח של הנציב הוא חמור. אני רוצה להזכיר מתוך רשימה של טיפול, משרד אחרי משרד, שלוש דוגמאות בולטות :

לגבי תלונות על הגעשה בשטח השיכון — נבדקו בשנת הדו"ח 267 תלונות ; 124 מהן, 45%, נמצאו צודקות. לגבי התלונות על המעשים של משרד האוצר נבדקו 474 תלונות ; 275 — זאת אומרת הרוב — נמצאו מוצדקות. לגבי משרד התקשורת נבדקו 453 תלונות, ומהן 232 — שוב, רוב התלונות — נמצאו מוצדקות. לפיכך מציעה הוועדה שהשרים, בפרט השניים באותם שלושה משרדים, יבדקו את הליקויים ויוציאו הוראות שיבטיחו במשרדים שלהם יחס הוגן ויותר צודק לאזרח.

באותן ארצות, שמהן לקחנו את הדוגמה, המצב לגבי עבודת האומבוסדמן שונה באופיו ממה שקורה אצלנו. כוונתי, למשל, לשבדיה ולפינלנד, או ל"קומי-שינאל" בבריטניה. קודם כל בארצות אלה, שהן הרבה יותר גדולות מאשר ישראל, מספר התלונות קטן יותר. לדוגמה, בשבדיה היו בזמנה 1,200 תלונות לשנה. לאחרונה עלה המספר ל-3,200. כתוצאה מכך מינו בשבדיה שני אומבוסדמנים נוספים, כך שיש שם עכשיו לא אומבוסדמן אחד אלא שלושה. הסיבה היא שהם סבורים שהאומבוסדמן מוכרח לטפל בכל עניין באופן פרסונאלי ואינדיבידואלי, לא על-ידי שליח ולא על-ידי מלאך — כל אף העובדה שיש לו עוזרים — אלא בגופו ובעצמו בכל תלונה.

בבריטניה הגדולה, מסיבות שונות, ה"קומישינאל" מקבל פחות מ-600 תלונות, ושוב, אף-על-פי שיש לו מנגנון, זה נותן לו אפשרות של טיפול ישיר. בפני-לנד מקבל האומבוסדמן כ-1,100 תלונות בשנה. פירוש הדבר ארבע תלונות ליום עבורה של אומבוסדמן. זה גם כן נותן אפשרות של טיפול ישיר.

הבעיה של טיפול ישיר ופרסונאלי באוטוריטה גבוהה היא בעיה שאנו לא השתדלנו להכריע לגביה. לא השתדלנו. כיוון שקודם כל מספר התלונות הוא רב — כ-5,000 עד 6,000 תלונות בשנה, ושנית, בכל זאת, התפקיד של נציב התלונות הוא רק אחד התפקידים של מבקר המדינה. ואני רוצה להגיד בהזדמנות זו שב-טיפול בבעיות אלה מוכיח המבקר רגישות רבה לצד האנושי של הדברים, ועקשנות רבה בוויכוח עם המש"רדים וראשי אגפים ומחלקות, כדי שהעול שנעשה לאדם, או הצורך שיש לו, יבואו על סיפוקם.

בכל זאת אין זו אותה פרוצדורה, והבעיה שאני מעמיד — לא לטיפול מיידי — היא בעיית הקונטראסט בין טיפול אדמיניסטרטיבי בתלונות הציבור, שמתבטא בקבלת תלונה בכתב או בעל-פה, פנייה למשרד, דרישת הסברים, ולפי הצורך גם בדיקת תיק והחלטה — שזוהי פרוצדורה אחת, לבין הפרוצדורה השנייה, שהיא מעין משפט. האומבוסדמן מזמין את המתלונן, מזמין גם את נציג המוסד שעליו הוגשה התלונה, ומתנהל בירור. ואם זה כמו בשבדיה, יכול להיות בירור פנימי. כי בשבדיה, אדוני היושב-ראש, יש זכות לכל עתונאי להסתכל בכל תיק, כפי שאצלנו מותר לעתונאי להיכנס לאולם בית-המשפט — פרט, כמובן, למשפט המתנהל בילתיים סגורות — ולהאזין לכל מה שנעשה. כאמור, בשבדיה יכול כל עתונאי להסתכל בתיק, והאזרח הנוגע בדבר יכול לראות את התיק שלו. אינני ממנהל להציע מיד שזה יהיה אצלנו, אבל אני חושב שזה לא כל כך רע.

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדין-וחשבון השנתי מס' 3 של נציב תלונות הציבור (בדר) —

אינו יכול לפסול פסקי-דין. פסקי-הדין הם הסמכות הבלעדית של בתי-המשפט והעירעור הוא מבית-משפט לבית-משפט. אבל האם אין דרך כזו דרושה בכדי להבטיח לאורח, שנקרא לבית-המשפט לשעה 09.00 וחיכה עד שעה 15.00–14.00 והמשפט לא התקיים, שיוכל להתלונן? בעיה קשה היא: האם אין לתת לנציב התלונות זכות להביע דעה כאשר שופט מתקיף את העד שעומד לפניו ומעליב אותו? או יודעים שקורים מקרים כאלה, בזמנו היה נשיא בית-המשפט העליון השופט אולשן לא מהסס להביע דעה, בתור נשיא בית המשפט העליון, לא מכס המשפט, על התנהגות שופטים. אני חושב שצריך לבדוק את הדבר גם מבחינה זו.

קיימת בעיה נוספת — הנציב מקבל תלונות לא מעטות על גופים שאינם גופים ממשלתיים. האזרח אינו מבחין אם הוא נפגע מכך שפקיד במשרד ממשלתי שתהיה, או אם נפגע מכך שרופא או אחות או מזכיר בקופת-חולים לא נתנו לו את השרות הד"ר. קורה שנציב התלונות מקבל תלונה מנוסעת ב"אגד" או ב"דן" על שלא התנהגו כלפי כסדר. במקרים כאלה הנציב אין לו סמכות, והוא פונה או לשר הבריאות או לשר התחבורה ובאמצעותם מבקש הסבר. החוק נותן לוועדה סמכות להטיל את ביקורת המדינה או את סמכויות נציב התלונות, או שני הדברים יחד, על כל מוסד הנהגה מסויע איושיו של הממשלה — הקצבה, ערבויות, זכויות וכד' וכד'.

לפני שנה-וחצי החלטנו בוועדה לדון על הטלת ביקורת המדינה בסמכויות נציב התלונות על קופות החולים במדינה, אך עדיין לא דנו בכך. הדבר אינו בשל. כולם בעד, אבל איש אינו ממנה. ואני חושב שנצטרך לדון על כך בהקדם.

האומבדוסמן שלנו הוא נציב תלונות. כדי שהוא יוכל לפעול, הוא צריך לקבל תלונות. לא כן בעולם. בשבדיה, בדנמרק, בהולנד, בפינלנד, יש זכות לאומי-בוסמן ליוזם בעצמו בדיקה. לפעמים, אם למד בעיה דרך-אגב מן התיקים, ובמקרים רבים כאשר דבר מופיע בעתונים. הוא אינו צריך להכות עד שיקבל תלונה; הוא יכול לבדוק את הדברים האלה ביזמתו. בשבדיה ובדנמרק בין 10% ל-15% של הטיפולים אינם לפי תלונות אלא על-פי מקורות כאלה, ואני חושב שלא עשינו טוב שבחוק זה לא פתחנו דרך זו לפני הנציב.

במשך זמן רב חששתי שנציב התלונות, כמו מוסד דות רבים במדינה, יטבע באיחורים ובפגורים. היה רושם שמספר התיקים שנשארו לטיפול בסוף השנה גדל יותר ויותר, כמו בבתי-המשפט בתקופות שונות, וכמובן זה היה פוגע בעבודת הנציב. ב-3 בחודש זה הגיש לנו הנציב אינפורמציה על רקע זה. לפי אינפורמציה זו מספר התיקים שנשארו לטיפול בסוף שנת הדין-וחשבון הקודמת, עד סוף מאי, ירד. מספר התיקים שנשארו לטיפול בסוף חודש מאי הוא 4,800, וזה פחות משניהם אי פעם בשנים האחרונות. מבחינה זו אני רוצה להדגיש מה שלמדנו מהצעת התקציב של מבקר המדינה: מבקר המדינה העביר לטיפול בתלונות הציבור עובדים מספר ממחלקות אחרות וגם עשה מאמץ להחיש ולזרז את הטיפול, ויש פירות ראשונים של השיפור הזה.

מכל מקום אני מבקש שנרשום לפנינו אותו פרו-צדורה שונה מזו הקיימת אצלנו ואותו זכויות אורח שהן רבות מאלה של האזרחים בישראל כדי שנדע שהדמו-קראטיה שלנו, כמו כל דמוקראטיה בעולם, ניתנת לתיקון. דמוקראטיה לעולם איננה אידיאלית, ועד כמה שנשתדל לבנות בארץ משטר דמוקראטי מושלם ביר-תר, באמת מושלם, הוא לעולם איננו מושלם. אפשר לחפש עוד שיפורים נוספים.

אני רוצה לומר משהו על הקריטריונים הפתוחים לפני נציב התלונות: מה הוא יכול לבדוק אצלנו? — האם המעשה הוא בניגוד לחוק, או שנעשה לא בסמכות חוקית, או שנעשה בניגוד למינהל תקין. אלה הם דברים פורמאליים? לאחר מכן אומר החוק, בזהירות רבה, שנציב התלונות יכול לעמוד על כך שיש במעשה משום נוקשות יתירה. המלה "נוקשות" כבדה מאוד. היא מצמצמת מאוד את האפשרויות, ודבר נוסף — האם יש במעשה אי-צדק בולט?

אדוני היושב-ראש, אי-צדק בולט. זה לא מספיק, לפי החוק שלנו, שבמעשה של האדמיניסטרציה יש אי-צדק. זה עדיין לא עילה להתערבות של הנציב. החוק אומר שאי-הצדק מוכרח להיות בולט. רק אז מותר לנציב להתערב. זה כתוב בחוק שלנו, ואנו לא מת-ביישים. אנו לא מתביישים. אמנם, לפי אותם קרי-טריונים, עד כמה שאני קורא את המקרים בדו"חות של הנציב, יש לי הרושם שלפעמים הנציב עובר על הסמכויות שלו. כל הכבוד. הוא אינו מחכה עד שיראה 'אי-הצדק בולט'; הוא אינו מחכה עד שיראה נוק-שות יתירה. אבל זהו החוק. ואני חושב שהדברים אינם צריכים להישאר כך. בספרות העולמית מודדים את הג-בול הנכון של סמכות האומבדוסמן על-פי השאלה: האם ההחלטה היא סבירה? אפילו במקרה שהחוק נותן לידי בעל הסמכות זכות לשיקול חפשי, האם אין צורך לתת לאומבדוסמן סמכות לבדוק אם בעל הסמכות השתמש בזכות השיקול החפשי באופן סביר? פירוש הדבר שהבעיה היא האם ניתן לאומבדוסמן להעמיד את שיקולו במקום השיקול האדמיניסטרטיבי. אני חושב שבעיה זו טעונה בדיקה גם אצלנו, אף שלפ-עמים יש לי הרושם — מתוך החומר שאני קורא — שנציב התלונות יודע להתגבר לעתים על חוסר סמכות זה. הבעיה היא איפוא מה הן הסמכויות של האומבדוס-מן, מה הסמכויות הרצויות של האומבדוסמן במקרה שלפי סמכותו ימצא שהדבר, באופן כללי, אינו בסדר.

בשבדיה ובפינלנד האומבדוסמן יכול לבטל הח-לטה פסולה. יש הבדל בין סמכות אדמיניסטרטיבית לעשות דבר ובין סמכות קואא-שיפוטית לבטל דבר. האקט של ביטול אינו עושה את האומבדוסמן לסמכות מינהלית.

שאלה שנייה היא האם לתת לנציב התלונות סמ-כות, להגיש תביעות משפטיות פליליות או משמעיות נגד בעל סמכות, כפי שנהוג בשבדיה ובפינלנד, או האם די בכך שיש לו סמכות לפנות ליועץ המשפטי לממשלה, כפי שסמכות זו יש לכל אחד מאתנו.

בעיה נוספת — ועליה דיבר חברי-הכנסת יוסף תמיר — היא האם האומבדוסמן או נציב התלונות יכול לטפל גם בבתי-המשפט. אחרי מחשבה רבה אני רוצה להשיב בשמי: כן. אין זה עניין של פסקי-דין. הוא

חוברת ל"א, ישיבה קפ"ג

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדין-חשבון השנתי מס' 3 של נציב תלונות הציבור (בדר, ברפורת, י. תמיר, קורפו) —

הו"ר מ. בן-פורת :

אנו פותחים בדיון. רשות הדיבור לחברה הכנסת יוסף תמיר, ואחריו לחברה הכנסת אפרת.

יוסף תמיר (הליכוד) :

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, ברשות היושב-ראש אחלק את דברי לשלושה פרקים: הראשון בהם — ניתוח ממדי הפניות לנציב התלונות, היקפן וההשפעתן הנובעות מריבוי; השני — מוקדש לתופעה של הערמת קשיים בדרך הטיפול של הנציב על-ידי המנגנונים המבוקרים ולמשמעות הרבה והחשובה שיש לתורפה זו לגבי חיינו. אף אציע כיצד לגבור על הגורם הזה; השלישי — דן בממצאי נציב התלונות והדין-וחשבון השלישי שאנחנו מקדישים לו את הדיון הזה.

בטרם אתייחס לנושאים, כפי שהגדרתם, יורשה לי, אדוני היושב-ראש, להביע הערכה למאמץ הגדול המושקע על-ידי מבקר המדינה כנציב תלונות הציבור בעבודתו ועל הדבקות במטרה המאפיינים אותו ואת חבריו-עוזריו ופקידיו המשרד בעבודתם. מי שמכיר מקרוב את המאמץ המתחייב והמושקע בטיפולים, המגייסים לאנשים ולרעיונות במשך שלוש השנים, יבין את חשיבות הנעשה על-ידי מבקר המדינה — נציב התלונות וצוות עוזריו. כאן יאמר שהמבקר מטפל אישית בכל תלונה ועובר על התיקים בערוב היום, כך שלמעשה — דוקטור בדר היקר, יושב-ראש הוועדה שלנו — גם בארץ עוסק נציב התלונות באופן פרסונאלי בתיקים הנדונים על-ידי משרדו. הויקה הזאת בין המבקר לבין המבוקרים והמתלוננים היא חשובה עד מאוד. באשר לממדי הפניות שאנו עדים להם — הן עלו על המשוער. אני חייב להדגיש שאנחנו עם התלונות הקלאסי, מספר התלונות בו גדול מזה של כל העמים. נראה שבבראשית דרכה של האומה היינו בעלי רגישות יתירה והרבינו בתלונות. וכבר נאמר בספר שמות: "ויאמר משה אל אהרן: אמור אל כל עדת בני ישראל קירבו לפני ה', כי שמע את תלונותיכם"; ומאז ועד היום הזה איננו פוסקים, כנראה, להתלונן, למרבה הצער.

חיים קורפו (הליכוד) :
גם הוא לא הועיל.

יוסף תמיר (הליכוד) :

על כל פנים שמע את התלונות.

למרבה הצער מחציתן של התלונות — כפי שכבר הגדיר זאת יושב-ראש הוועדה — עודקות, ואם הגענו לכלל מניין של 5,000 או קרוב ל-5,000 תלונות צודק-קוץ, הרי ממדי הצידוק הזה מאיימים על המנגנונים הממשלתיים והגופים המבוקרים. ידוע שהננו עם המצויין בריגשות ואנחנו נפגעים קודם כל באופן אישי. לאחרונה אנו עדים לתופעה שהציבורים השונים מתלוננים לפני מבקר המדינה — נציב התלונות וגם לפני "אומבוסדמנים" שהוקמו באופן פארטיזאני על-ידי גופים שונים, ציבוריים ופרטיים, במידה רבה לא רק בענייני גיהם הפרטיים אלא אף בעניינים ציבוריים הסובבים אותם. הדבר נובע משום הערנות הגדלה והולכת בכל הקשור למערכת יחסי האדם, למינהל המסובך, למכ"ל לול הבעיות השירותים הסובבים, המורכבים והמורכבים, שהחברה בת-זמננו יצרה אותם כמו ידיה.

מה שאני רוצה להגיד לקראת סוף דברי, אדוני היושב-ראש, הוא שאני מודאג מאוד. בשבדיה, בפינילנד ובניו-זילנד רבים הקולות בציבור האומרים שעצם פעולת האומבוסדמן נתנה אישור לעובדה שהמינהל הוא הוגן, מצליח ודמוקרטי. אמרו: כיוון שמספר התלונות הנמצאות מוצדקות הוא 10% ובמקרה אחר 5%, פי-רוש הדבר ש-90% של התיקים הם בסדר, ש-90% של התלונות לא היו מוצדקות. זה דבר אשר מוסיף אוטוריטה לממשלה הרבה יותר מאשר מאמצים של הסברה ותעמולה עצמית.

מה המצב בארץ? בשנת תשל"ב 46.8% תלונות נתגלו כמוצדקות; בשנת תשל"ג — 43.5%; בשנת תשל"ד — 45.8%. במספרים: בשנה הראשונה — 1,390 תלונות; בשנה שלאחריה — 1,376; בשנת תשל"ד — 1,814 תלונות. יחד יש, אדוני היושב-ראש, 4,580 מקרים, תוך שלוש שנים, שבהם נתגלה של-אדם נעשה עוול, שאדם לא קיבל את האגילע לו, שאדם נפגע על-ידי האדמיניסטרציה בזכויותיו. אין זה עניין של מספרים, כי כל תלונה כזאת פירושה אי-שקט ומריירות מוצדקת בלב אדם; זאת ציהה למשפחה; זה נושא לדאגה של קרובים; זה פצע בלב. אומרים בעם שלנו שעוול שנעשה לאדם אחד זה כאילו עוול שנעשה לעולם כולו. אלה 4,580 מקרים של אנשים שנפגעו על-ידי האדמיניסטרציה ושא-הצדק לגביהם נתגלה. כמה יש עוד כאלה שאינם פונים למבקר המדינה, לגבי ציב התלונות? איננו יכולים להסתכל על זה בשקט.

אני רוצה לקרוא משפט אחד קצר מתוך הדין-וחשבון האחרון של נציב התלונות: "אולם בדרך כלל אין רמת המינהל שלה קצב ההולם את הצרכים. מבקר המדינה ציין זאת לפעם ואף הגיש המלצות ספציפיות בנושא. אך בגלל כובד הנושא אין השיפור הראוי דיקאלי הדרוש יכול לבוא אלא במידה שהדרג העליון במדינה יקבע לפתרון בעיה חיונית זו עדיפות גבוהה, יקדיש לה זמן וכוחות-אדם מעולים, ואי-גלה נכר נות להיאבק למען השינוי וההישגים. המינהל הציבורי בודאי אינו הנושא היחיד הדורש התקדמות בולטת, אולם אין ספק שרמתו היא בין הגורמים הקובעים את טיב חיינו כמדינה וציבותנו כחברה".

אדוני היושב-ראש, עוד הערה אחת. החוק נותן לחברי כנסת זכות לפנות למבקר המדינה בתלונות בכל העניינים, לא בתלונות שלהם. בשנה האחרונה קיבל מבקר המדינה בדיוק 12 תלונות. אדוני היושב-ראש, הדיונים על נושאים אלה, על בעיות נציבות התלונות ועל ביקורת המדינה, הפכו בכנסת זאת לדבר בלתי-מעניין, לדיונים שבהם משתתפים חברי כנסת מעטים, ואפילו אותם חברי כנסת שצריכים לנאום נכנסים לאולם כדי לנאום — לא כולם, כמובן — ואחר כך יוצאים. עובדה היא שחברי כנסת שהם רגישים וצריכים להיות רגישים לבעיות הציבור מגישים מאות ואפילו שאילתות על כל עניין שיש לו כותרת או חצי-כותרת בעתון, והנה אנחנו רואים שבמשך שנה הגישו לנציב התלונות רק 12 תלונות. זה מתאים לצירי רה של הדיונים שלנו בנושאים אלה. עם כל חשיבותם העצומה של נושאים אלה, הם בלתי-מעניינים לכלל חברי הכנסת, והייתי מצייע לחבריה שלי בכנסת שמצב זה ישתנה.

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדין-וחשבון השנתי מס' 3 של נציב תלונות הציבור (י. תמיר, ידיר) —

ייתכן שהפרזנו — ואני אומר זאת, אדוני היושב ראש, כאחד מאלה שיזמו חוק זה וכמי שהשתתף בכל הוועדות שהכינו את החקיקה של החוק עד שנת קבל על-ידי הכנסת — בשלב הראשון בהכללת הגורמים המבוקרים במסגרת החוק לפי סעיף 9 פרק 2 ולפי סעיף 36 פרק 7. אולי בשלבים הראשונים היינו צריכים לצמצם את מספר הגופים המבוקרים, כי ידוע שמשפר התלונות יהיה גדול, אבל לא הערכנו שיגיעו לממדים שאנו עומדים לפניהם כיום. למעשה יש כיום מבויל של תלונות.

חברי הכנסת בדר, יושב-ראש הוועדה, הזכיר את זיקתם של העמים אל נציב תלונות הציבור, ואביא מספרים מדויקים: בניו-זילנד — כ־900 תלונות על אוכלוסיה של 2.8 מיליון. אנחנו מתלוננים 5 פי מהניו-זילנדים; בנורבגיה — כ־1,400 תלונות על אוכלוסיה של כ־4 מיליון. אנחנו מתלוננים בערך פי 4 יותר מהנורבגים; בפינלנד — כ־1,000 תלונות על אוכלוסיה של 4.7 מיליון בני-אדם. אנחנו מתלוננים פי 7 מהפינלנדים; בדנמרק — 1,500 תלונות על 5 מיליון, לכן, אנחנו מתלוננים פי 5 מהדנים; בשבדיה — כ־3,700 תלונות על 8.1 מיליון. מספר התלונות שלנו עולה פי 5 על מספר התלונות בשבדיה. יש סיבות היסטוריות, חברתיות, מיוחדות במינון לכך ולא אעמוד עליהן.

בשנה השלישית לקיומו של המוסד יהיה עליו לעשות מעין מאזן וללמוד לקח. את הגידול המתמיד בפרטיות הציבור אפשר לפענח אך ורק בכך שהציבור מצפה לתוצאות הפעולה ותולה תקוות בעבודתו של נציב התלונות. ואם הגענו לכך ש־50% מכלל המתלוננים באו על סיפוקם, יש בכך משום תרומה במי שור המאבק של הכנסת והנציב למען שירותים נאמרים ויחסים תקינים בין הציבור הרחב לבין עובדי הציבור המשרתים אותו.

הצד השני מצביע על הקשחת הלב אצל המנגנונים ביחסם לציבור הנזקקים לשירותיהם. זו תופעה מדאיגה, מדיאגה מאוד במיוחד בארץ צעירה, קולטת עולים, כשהשלטון המרכזי חולש באופן כה רחב ומסועף במשק, בכלכלה, בשיכונים, בכספים, בעבודה ובכל הקשור לאורחות חיינו. בצדק מעיר נציב התלונות כי פעולות המינהל הציבורי הן העילה לתלונות, שרבות מהן — למעשה כמעט מוצאות ויותר מוצדקות. אין זה מצביע על ירידה כוללת במתן השירותים או טיבם, אלא רק מצביע על כך שאין במדינת ישראל מדיניות של שכר ועונש לגבי עובדי הציבור, ועוד אעמוד על כמה תופעות חמורות שנתגלו על-ידי הנציב. והייתי שואל את עצמי: מה עלה בגורלם של פקידים שסרחו, של עובדי ציבור שמעלו בתפקידם? מופיע אצלנו גורם האדישות והלא-איכפתיות, והוא בולט אצל חלק מהפקידות. אף אצל הפקידות הגבוהה. זהו נגע, נגע שיש לעקרו.

רבותי חברי הכנסת, צפיתם בוודאי בטלוויזיה לפני יומיים, שלושה ימים, כאשר הביאו קטע שדן ב־2 מיליון לירות שאבדו בין המשרדים ושהיו מיועדים לתשלום השכר לעובדים מתגנבים בתקופה מסוימת. האם שמתם לב כיצד כל אחד מן הפקידים המרואיינים הטיל את האשמה על וולחן ולא היה איכפת להם שאיש לא טיפל בנושא?

מנחם ידיר (הליכוד):

מדובר ב־10 מיליון לירות למתגנבים לתקופת חייהם.

יוסף תמיר (הליכוד):

למעשה כל אחד הציג את עצמו כמי שהדבר אינו נוגע לו. חוסר האיכפתיות הוא שורש הרע. המנהיגות, במישור הממלכתי העליון וברבדים הנמוכים יותר, חייבת לתת דעתה על התופעה הזאת, שאין כמוה אצל עמים נאורים. זאת ראינו מתוך עיון בטבלה שהבאתי לפניכם כאינדיקציה כיצד נוהגים עמים מתקנים.

סך כל התלונות בתשל"ד ירד בהשוואה לתשל"ג, מפאת המלחמה שבמידה רבה השפיעה על מיעוט התלונות, ומפאת היות תשל"ג, השנה הקודמת, שנה מעוברת. התמונה הכללית היא כפי שאמרנו: שריבוי התלונות הצודקות הוא אות אזהרה לכנסת, לממשלה, לרשויות המקומיות, לגופים המבוקרים. אם אחרי שלוש שנות נסיון והצפה של יותר משתי רבבות תלונות נותרו במצב מיוחד של המינהל הישראלי כפי שקיים רק 4,800 תלונות בבריור — אני חושב שזוהו הישג נכבד של נציב תלונות הציבור. והייתי רוצה שיעשה מאמץ עליון כדי להשיג ככל האפשר את הפיגור; ובמיוחד זה או זו להוריד את מספר התלונות הבלתי-מוסדרות עד למינימום האפשרי.

יש בין המתלוננים, בין האזרחים, מי שמגלים אי-הבנה, למתרחש. אותו פרט שתלונתו לא הגיעה לכלל מציאו רואה בעבודת המוסד החשוב הזה לפעמים עבודה מאכזבת. כי הוא, הפרט, לא הגיע לכלל סיפוק. אבל למען האמת צריך לראות את התמונה הכוללת. אם קרוב ל־5,000 אזרחים שענו וצידיקתם יצאה לאור — יש לדרבן הזו משום השלכה רבה על אופי המינהל ועל הליכיו.

ועתה, אדוני היושב-ראש, לפרק השני, על הקשיים הנעצרים בדרכו של נציב תלונות הציבור.

צר לי מאוד לומר שתופעת הפרט החוק והזיל-זול בו פשתה במנגנון הממשלתי והממסדי, הן בשל שונות המרכזיים והן בשלטון המקומי. כוונתי למקרה של אי-קיום של תיקון סדרי המינהל — הנמקות, הלא הוא "חוק יוסף שופמן" המפורסם, המחייב את עובדי המדינה לענות על פניות ומכתבים תוך פרק זמן קצוב ולנמק את התשובות. אם קיים פיגור וקיימת "סחבת" בעבודתו של נציב תלונות הציבור, במגעיו עם המשטרה, רדיים השונים — במידה רבה הסיבה לכך שהפקידים אינם מקיימים את "חוק שופמן". במקום לענות במהירות לא רק לאזרח אלא גם לנציב תלונות הציבור הם אינם עונים במהירות המקרים לאזרח; אינם עונים גם לנציב תלונות הציבור. הכנסת לא יכולה לעבור לסדר-היום על תופעה כזאת, ואני פונה לנציב שירות המדינה להתערבות, למען העמד אותם אחראים לתופעה השלילית הזאת במקומם.

הייתי מחייב שיעשו בירורים באילו מקרים עובדי מדינה, עובדי רשויות מקומיות, עובדי חברות מבוקרות, אינם נענים לחוק ולפניות הציבור. פקיד המפר את החוק, עליו לשאת באחריות. מי שאינו נושא באחריות, חברו לומד ממנו ששום דבר במדינה הזאת אי-

חוברת ל"א, ישיבה ק"ג

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדין-וחשבון השנתי מס' 3 של נציב תלונות הציבור (י. תמיר, בן-פורת, אפרת) —

צוא פשרה, או מעין מוצא-ביניים: להסמך את נציב תלונות הציבור לנהוג מנהג האומבוסדמן בשבדיה ובפינלנד. הוא הדין לגבי דנמארק, נורבגיה וניו זילנד. גם שם יש לאומבוסדמן המקומי סמכויות חרי-גות ומעבר למה שאנחנו הקנינו לו בחוק מבקר ומי-דינה, בתקון הקשור בנציב תלונות הציבור. אני לא הייתי מסתלק מן הרעיון שנלך בדרך זו, כמובן מתוך זהירות שיקול-דעת ואחריות. אבל מתחייב מהתופעה הישראלית של ריבוי תלונות וצידקתן שמשנה יעשה בתחום סמכויות ונציב.

כן אומרים לי שהפעלת ועדת חקירה, לפי סעיף 14 של החוק, איננה כל כך פשוטה, משום ההשלכות הפוליטיות הנובעות ממינוי ועדות חקירה ותוצאות עבודתן. לא הייתי נמנע במקרים מסויימים לחייב וע-דות חקירה, ולהסיק מסקנות לגבי אישי ציבור שסרחו ומוסדות ציבור הנושאים באחריות למחדלים חמורים שהציבור סובל מהם.

לסיכום ייאמר שהדיון יכול להיות יעיל אם נס-מך את ועדת הכנסת לענייני ביקורת המדינה להתייחס בכבוד-ראש לנתונים שהביא יושב-ראש הוועדה, וחברי הכנסת יוסיפו במהלך הדיון נתונים כדי ליעיל, לחוק, לאמץ את ירי נציב תלונות הציבור בעבודה החשובה שהוא עושה בתחום המינהל הציבורי.

היו"ר מ. בן-פורת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אפרת, ואחריו לחבר-הכנסת אבטבי.

אפרת (המערך):

כבוד היושב-ראש, כבוד המבקר — הנציב תלונות הציבור, כנסת נכבדה, אחד ממחנני הבטחון הסיצאי-לי בישראל, מר יצחק קנב, הגדיר את מדינת ישראל כחברת רווחה בהתהוותה.

זו הגדרה לתהליך של התגבשות חיינו הציבוריים, ובודאי הכוונה לתהליך לטווח לא קצר. באספקלריה זו הנני רואה צורך לבדוק את הנושא של מערכת היר-חסים בין המנגנון הממלכתי לבין הציבור. ממשלה הולכת ומשלה באה המנגנון חי וקיים ובמקומו עומד. במקביל למגמת חברת הרווחה הולכת ומתגבשת מה שקוראים: "חברת השירותים", ה"עתידינים" מנבאים לשירותי הציבור גידול מתמיד בחלקם בתעסוקה, בכוח-האדם ובתוצר הלאומי. במדינות הרשות רשת רחבה של בטחון וסיצאלי קובלים היום על מחסור הולך וגובר בפרסונאל מתאים בתחומים כגון ייעוץ מקצועי, שירותי שיכון, שירותי בריאות וחינוך. מכניסים לשי-מוש אמצעים טכנולוגיים מתקדמים לשם ייעול וצימ-צום מאקסימאלי של כוח-האדם הדרוש למילוי שירותי הציבור. אני תוהה אם נציב תלונות הציבור יכול להיענות כאשר יתחילו להפנות את התלונה נגד מחשבים או מכשירים טכניים מתוחכמים אחרים שיגישו את השירות לאדם. והרי היו כבר דברים כאלה גם בעולמנו הקטן.

חברה שבה שירותים ציבוריים הם הגורם הדומי-נאנטי, נשקפת לה סכנה של שלטון ביורוקראטי קשוח. אמנם אינני מקבל את ההסתערות על המינהל הצי-בורי בביקורת סטיונית, אך לפתחו של המנגנון הזה רובצת הסכנה של פורמאליזם, ניירת וסחבת. אני

ננו מטיל חובה, ומכאן ההתפתחות השלילית וההידר-דרות במצב הדברים.

ראשי המשרדים הממשלתיים, הגופים המבוקרים ומנהליהם, חייבים לעשות למען תיקון הפעילות הזאת ויעילות עבודת המנגנונים. במידת האפשר צריך לה-חיש את התהליך הזה, למען רווחתו של הציבור וה-אינטרס העליון של מינהל תקין במדינה.

הדו"ח מס' 3 מלמדנו שבמשרדי הבטחון, התח-בורה, העבודה, היו פגורים רבים בפתרון הבעיות, וכאן ראה הנציב צורך להתערב. היו גם כמה רשור-יות מקומיות שפיגרו פיגור ניכר בטיפול בנושאים המבוקרים. אין להשלים עם תופעה זו. בחברה שלנו אירעו בשנים האחרונות תמורות מדאגות מאוד בכל הנוגע למוסר העבודה, לטיב השירות, ליחסי-הגומלין בין האזרח ומוסדות הציבור. ירידה זו משקפת במספרים כל מה שמתרחש בחברה באשר לתלונות של הציבור ועבודתו של הנציב.

ובאשר לפרק השלישי: לפני מבחר ממצאי הדו"ח השלישי, ענייני בעיקר בהצגת העובדות כפי שהן באשר לעבירות על חוקי המדינה. אני חושב שזהו הא-למנט החשוב ביותר, אולי גם נקודת-התורפה שבחיי-נו. הפעולה בניגוד לחוק מודגשת בעמ' 115 בתלו-נה מס' 66. בקשר להיתרי בנייה בניגוד לתכנית-מיתאר שהוכרו עליה. בדו"ח נציב תלונות הציבור מובאות שלוש דוגמאות כאלה. לאחר מכן: אי-קיום של חובה המוטלת מכוח החוק, ודוגמאות בעמ' 129, תלונה מס' 80, כשחובה היתה על הקבלן להתקין מיתקן מסויים בבניין ולא עשה זאת. אחר כך: דרישה וגביית תשלומים שונים שלא בהתאם לסמכות החוק — ועשו זאת גורמים שונים, ביניהם ממלכתיים, ביניהם מקומיים, החל במס שבח מקרקעין וכלה בגביית מסים ואגרות שלא בהתאם לחוק. הוא הדין לגבי אי-מתן מידע, או מתן מידע בלתי-נכון או בלתי-שלם, עליידי עובדי מדינה, בלשכות לשיקום נכי המלחמה בנאצים, ועוד. הוא הדין לגבי חוסר גמישות וחוסר נכו-נות לעזור לאדם — תופעה מצערת, ממש מדכאה. ודוגמאות כאלה מביא נציב תלונות הציבור בספר מס' 3 בעמ' 39, על משרד השיכון ומינהל מקרקעי-ישראל, לאחר מכן על המשרד לקליטת העלייה, משי-רד העלייה שצריך להיות לסמל ומופת ליחסי אנוש לגבי העולים הבאים ארצה. עליו חלה הביקורת באשר לנכונות לעזור, ועל עיריית תל-אביב, על חברת "חלמית" וכדומה.

אדוני היושב-ראש, אני מסיים באמרי שהייתי מציע שנשקול שינוי בסמכויותיו של הנציב. אני יודע שקיימים היסוסים וקיימים ספקות באשר לרעיון הזה. אומרים לנו: אין לגלש ולפלוש לתחום הוורוד המש-פטי, כי המשפט מפקד על פסיקה לגבי מקרים מסו-יימים שמוטב אולי שהנציב לא יעסוק בהם. אומרים לנו שהמשרה מופקדת על ביצוע אותה פסיקה, ומה יעשה במקרים כאלה נציב תלונות הציבור? והנה, מונח לפני לוח הוואוטי של סמכויות, תפקידים והג-דרות של אומבוסדמן שבדיה, פינלנד, דנמארק, נור-בגיה, ניו-זילנד. בסעיף 6 נאמר שבשבדיה יש סמכות לדרוש תיקון המעוות עליידי האומבוסדמן, וכן לחייב תשלום פיצויים. נכון הדבר שהמיושר הזה משתלב בצורה כלשהי בתחום המשפט. אבל ייתכן שאפשר למ-

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדין-חשבון השנתי מס' 3 של נציב תלונות הציבור (אפרת) —

מלחמות; שבניה יצאו חמש-שש פעמים למלחמה ולא כולם חזרו ממנה; שבניה הולכים לשירות במילואים במתח בטחוני לעשרות רבות של ימים מדי שנה; שמסתובבים בה נכים, יתומים ולאמנות, שהחברה חבה להם חוב גדול — אין זה מן הדברים הקלים. אך בתנאים אלה יש חשיבות עצומה להקטין ככל האפשר את שכבת הטיח. הלב ההומה של האזרח הרגיש פורץ את הטיח. עם שעומד במלחמות לא ישלים עם קשיחות ביורוקרטית.

יוגד לשבח של המבקר-הנציב וחבר עובדיו שאין הם מטיחים אלא חושפים. אני בטוח שברבות הימים תהייה תוצאת לעבודתם בחינוך לאזרחות טובה, בהעמקת האמינות ובהכנת קאדרים טובים יותר לשירות האזרחי.

בתנאים שלנו ניתן לאמוד מהו הנושא הדומיננטי בחולשתו האזרחית לא לפי מספר התלונות, אלא לפי מספר התלונות שנבדקו והוצדקו. מספר גדול של תלונות מוכיח קודם כל איפה הנקודות הרגישות של החברה. מובן שאם התלונות בנושא השיכון גברו — אפשר להבין שנושא זה מציק מאוד לקיום חיים תקינים של המשפחה הישראלית הממוצעת. מי שמעיין בדין-חשבון של המבקר-הנציב יכול לקבוע בוודאות שכל חבר כנסת חייב להקין את דבריו על תקציב המש"רדים הממשלתיים לאחר שיקרא בחומר הזה. זוהי צידה לדרך לשר ולחבר כנסת, והלכה לעובד המדינה. דבר רים מעניינים מתגלים לנו בחומר התלונות. הנה התרגלנו לחשוב על שירותי הציבור בתחומים של שיכון, חינוך, בריאות; בא הנציב ומגלה לנו כי נושא תכניות-המיתאר אינו רק נושא לראשי עיריות ומתכננים אלא נושא הנוגע לשלומם של האזרח הבודד בחייו היומיומיים. התרגלנו לראות את מערכת גביית המסים כמערכת אדמיניסטרטיבית גרידא; הנה ציב מגלה לנו שזוהי שירות חברתי רגיש ממדרגה ראשונה. כאשר עושים לאזרח אחד את הטובה, ובחלק גדול של המקרים אולי לא בתום-לב, ונותנים לו היתר לתוספת בנייה או היתר לכמה קומות לגובה — מתברר שזה מקפת אורח אחר, שבצדק פונה הנציב התלונות וצידקתו מוכחת. הוועדה ממליצה כי יופ"ע עלו ביתר הקפדה חוקי הבנייה והתיכנון ויוטלו עונשים מרשימים על חריגות.

הוועדה לענייני ביקורת מצאה לנכון לדון, בין היתר, במקרה של מיבצע עיקול שנעשה בטעות וב-רשלנות אצל אורח, ופגע בזכויותיו, בחירותו האישיות ובכבודו ללא טעם. ולדוגמה גם מקרה הנוגע לבתי-המעצר המשטרתיים. אין להניח שאזרח הנקלע לבית-מעצר, רואים אותו כאדם הנפלט מזכויותיו וכאילו חוץ הוא מחוץ לתחום הסדר הטוב, המחייב את יחסיהם האנושיים. בחברה החפשית שלנו, ודוגמה אחרת של רגישות אנושית: טיפול בקבלת צו ירושה ביחידת מס עזבון.

אבל, כאמור, בחרה הוועדה שיש מקרים מ-90 התלונות שהובאו בדו"ח, ומתוך אלפים שנמצאים על שולחן המבקר. ויש לקחת בחשבון ש-43.5% מכלל אלפי התלונות נמצאו מוצדקות.

לפני זמן קצר לקחתי על עצמי נסיון של בירור נושא מסוים בטרם הגיע לנציבות התלונות. עם שינוי תעריפי החשמל בסוף 1974 הגיעה תלונה של אדם,

מוכן להסתכן בספקות כלפי כוחה של הביקורת למצוא פתרונות החלטיים להתלכד הזה. הפתרון לא יבוא עליי החמרתה וחריצותה של הביקורת בלבד. לפני הבירור עומדות שתי בעיות רציניות: (א) לסייע לאזרח הנפגע; (ב) להקציע את הקצוות המחודדים ואת החיסוס שנוצרו במנגנון עם הצמיחה המהירה של השירותים ועם הפיזור בהכנת הקאדרים הדרושים. בזה יכולה הביקורת לעזור להרבה הרבה אנשים ולתקן עייפות. עם זאת שאלת הכנת הקאדרים לשירות הציבורי חייבת להעסיק אותנו בהתמדה. בשירותים הציבוריים שהם תקציביים קיימת הסכנה של חולשות באירגון וביעילות, שהאזרח מרגיש בהן על-ידי פגיעה בזכויותיו או ברגשותיו.

יש מקרים שהעובד הציבורי מתנשא, לובש גלימה של ביורוקראט, ויש שהוא גם לפעמים נאשם על דברים שאין לו שליטה עליהם.

קראתי לפני שנים אחדות סקר מעניין שנערך מטעם מערכת הבטחון הסוציאלי בצרפת. הם לא הסתמכו בהערכת יחסי הציבור והמנגנון על מספר התלונות ועל בדיקת צידקתן או דחייתן, אלא בחרו אזור של 1,500 יחידות משפחתיות ושאלו את האזרחים מהי מידת שביעות הרצון שלהם ממידת היעילות של שתי קבוצות שירותים — סוג אחד של שירותים אזרחיים רגילים: דואר, תחבורה, תקשורת; והסוג השני: שירותים סוציאליים. התברר שהפער היה עצום. בעוד שלגבי שירותים אזרחיים רגילים אי-שביעות הרצון הגיעה ל-4.5% מאותה קבוצה, הרי אי-שביעות הרצון בתחום שירותי פנסיה, בטחון סוציאלי, בריאות הגיעה באותו אזור ואותה קבוצת משפחות ל-32%. הכוונה היא לאותה קבוצת אוכלוסין ולאותה קבוצת עובדי ציבור מאותה רמת חיים באותו אזור, בשני תחומים שונים של חיי האזרח. מתברר שהרגישות לשירותים סוציאליים גבוהה במידה הרבה יותר גדולה מהרגישות להעברת מברק או לקבלת טלפון או למשלוח חבילה.

למרות המצוקה בכוח-אדם, שממנה סובלת נציבות תלונות הציבור, הייתי מציע לה שבצד הטיפול בתלונות שורמות ומגיעות אליה מצד הציבור ייבדקו פעם כמה נושאים בדרך יוזמה כדי לבחון יכן נקודות-התורפה בשירותי הציבור שלנו. תהיה זו זרימה דו-סטרית של הנסיון המצטבר בחברת הרווחה בהתוותה, בחבלי הלידה של שירותי הרווחה שלנו ושל השירות הממלכתי.

יש לבדוק אילו הם השירותים הרגשיים ביותר. קיימת עוד בעיה הבולטת בחברת הרווחה שבה הולכת וגוברת השותפות באספקת שירותים בין המדינה לבין מוסדות ציבוריים לא-ממלכתיים, וולונטאריים, בתחום שירות הבריאות, הפנסיה וגם בתחומי הסעד. מן הדין שהפעולה של נציבות תלונות הציבור שתמש מפת למערכת הציבורית שלנו כולה הממלאת תפקידים בתמיכת הממשלה. ייווצר שיתוף פעולה ומגע למען התרת הקשיחות במנגנון המסועף של כלל השירותים הציבוריים הלא-ממלכתיים גם הם. יש חלק מהם, כפי שאמרתי, הנותק על-ידי המדינה. ואמנם קיבלה הוועדה כבר החלטה בנושא.

עלינו להיות מודעים לכך כי ליצור תנאים של חברת רווחה במדינה שבמשך 27 שנים ידעה חמש

חברת ל"א, ישיבה קפ"ג

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדין-חשבון השנתי מס' 3 של נציגי תלונות הציבור (אפרת, י. תמיר) —

היו"ר מ. בן-מור:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבטבי, ואחריו לחבר-הכנסת כרמל.

אליעזר אבטבי (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית ברצוני להביע את מלוא הערכתי לנציגי התלונות שהוא גם מבקר המדינה, ד"ר בנצ'ל, ולצוות עוזריו, על עבודתם המסורה בתחום הביקורת, שבאה לביטוי בהגשת חומר רב ורציני בחודש שעבר, והיום בהגשת דו"ח שנתי מס' 3 לכנסת ולוועדת הביקורת שלה.

הדו"ח השנתי סיכם את הפעולות בשנת תשל"ד והביא לפתרון סביר של אלפי תלונות הקשורות לכל המוסדות ומשרדי הממשלה. בישראל, כאשר כלכלתנו היא דינאמית והשירותים הולכים ומתרחבים, ותלונות והזדקקותם של האזרחים ברשויות המבצעות הולכות וגוברות, מן הראוי שתהיה גישה מהירה לאזרח להתלונן כשהוא רואה את עצמו נפגע באופן אישי על-ידי המינהל, ושהטיפול בו אכן יהיה יעיל.

אמנם פניות ותלונות של הציבור פחתו בהשוואה לאשתקד בשיעור כ-27%, וצויין בדו"ח שזה נובע ממצב המלחמה ומסיבות אחרות, אולם גם טיפול במספר כה רב של כ-4,937 תלונות דייו כדי להצביע על כך שאכן יש ליקויים רבים במערכת הטיפול והגשת השירותים לאזרח על-ידי מנגנוני המשרדים השונים.

מתוך הדו"ח אנו למדים ש-1,814 תלונות, שהן קרוב ל-46%, היו מוצדקות. והאזרח הנפגע בא על סיפוקו עקב הטיפול הנאמן והמסור.

על המינהל בישראל לקבל את הביקורת ככ"קורת בריאה, מועילה וטובה, שכן נושא התלונה הוא מעשה שנעשה או בניגוד לחוק או על טיפול בהיסח הדעת, או נוגד בדרך זו או זו את המינהל התקין משום נוקשות יתירה או אי-צדק בולט. גם אני סבור שיש מקום לתקן את החוק, כפי שהסביר חבר-הכנסת בדר, משום שאי-אפשר יהיה לקבוע בוודאות מוחלטת מהי נוקשות יתירה. מאידך גיסא, אם מדובר על אי-צדק בולט, המלה "בולט" קשה להוכחה. הדבר טעון בהכרח בחוק.

על המנגנון הממשלתי והמינהל בכל המשרדים להיערך לכך שלא יישנו מקרים דומים בעתיד. עליו לתקן את המעוות כדי להפחית את מספר התלונות. במיוחד על המנהלים הכלליים במשרדים לדאוג לכך שהאזרחים הזקוקים לשירות יתקבלו באדיבות ויהנו מטיפול נאות ומצדק. סחבת והתרוצצות הנגרמות לאור רח מאלצות אותו לפנות לנציגי התלונות לאחר שהת-ייראש מהטיפול השיגרת.

מהדו"חות השנתיים אנו למדים שהוכח מעל לכל ספק שיש תועלת רבה בהקמת הנציבות לתלונות הציבור וועדה פארלאמנטארית לביקורת. הדו"ח והמסקנות מנוסחים היטב, ומתוך סיכומיה של הוועדה וניחוחם מתבקשות אי אלו הערות.

אני מרשה לעצמי לבקש מאת הוועדה לביקורת לחפש דרך להגיש, אולי, הצעה כדי שתהיה סמכות נוספת לנציבות התלונות לבדוק ולברר תלונות הקשורות במוסדות ציבור לא-ממשלתיים, כגון קואופרא-

בעל טביעת-עין חדה, על שמשום-מה נרשם בחשבון החשמש שלו שימוש מוקטן במספר קילואט-שעה בחודשיים שלפני העלאת התעריפים, ועל-ידי זה גדל במידה ניכרת מספר הקילואט-שעה בחודש שלאחר העלאת התעריפים. לאחר שהעניין פורסם על-ידי תוך תביעה מחברת החשמל לבדוק זאת, התחילו להגיע אלי ולרשות הצרכנות עשרות תלונות על קריאה מוטעית של המונה לפני העלאת התעריפים. ההפרשים הגיעו אצל אזרחים מסוימים לעשרות ומאות לירות. לזכותה של חברת החשמל יוגד שהיא ניגשה מיד לטיפול בעניין, וכל פנייה שנבדקה והוכרה זכתה להחזר כספים. המחלקה ליחסי ציבור בחברת החשמל ביקשה ממני ומרשות הצרכנות להפנות את כל הפונים אליה, ובמידה שידוע לי התלונות זכו לטיפול. אבל למען אמהות לא התברר לי עד היום איך יכול היה לקרות שהעובד באזור מסויים יחליט על דעת עצמו לערוך את החשבון ולרשום את המונה בצורה הפוגעת בצרכן ומביאה ישירות לחברת תוספת הכנסות בלתי-חוקית.

יוסף תמיר (הליכוד):

מה עשו לאותו פקיד שעשה מה שעשה?

אהרן אפרת (המערך):

אינני יודע.

יוסף תמיר (הליכוד):

לא עשו לו שום דבר.

אהרן אפרת (המערך):

לא אחת גורמת הקריאה של החומר לראיית מקומות מצוקה אנושית רבה אצל אנשים רבים בתוכנו. בעקבות תלונה אחת הביאה הנציבות לתיקון גג דולף בדירת ישיש ממפוני שכונת ימין-משה בירושלים ממלחמת הקוממיות. מאז שנות ה-60 דולף הגג, והישיש הבודד מנהל מאבק על תיקונו, עד שקמה הנציבות לעזרתו. אמהות ואבות למשפחות מרובות ילדים מצאו כתובת בנציבות לטיפול בתנאי הדיור שלהם. אם עוזבת את ילדיה ומכנה לשבת בבית-הסוהר ולא לחזור לדירה בת חדר-וחצי, לה, לבעלה ולחמשת ילדיה. גם התערבות הנציבות עדיין אינה פועלת לאלתר, ובכל זאת הושגו תוצאות.

אך לא רק מקופחי גורל פונים. אנו מוצאים בין התלונות גם הנדסאי שמבקש הסמכה כטכנאי, המגיעה לו כחוק, וכן התערבות בקביעת קריטריונים הנדרשים לרישום שרטים, טכנאים, לאבוראנטים. ויש גב-יית אגרות שירות שלא כחוק, וגביית שכר לימוד על אף הוכחות לפטור.

אמר פעם אדם חכם: החיים הם ערמומיים והם מזמנים לנו הפתעות. ודאי שחיינו עשירים בחוויות ובמצוקות. אבל, כפי שהגדרתי בראשית דברי, אנו נכנסים יותר ויותר לעידן חברת השירותים. בחברה מאורגנת עלינו לתת את הדעת על הומאניזציה של מערכת היחסים שבין עובדי הציבור ושליליחי לבין האדם הבודד, המשתכן, התלמיד, הסטודנט, האלמנה, הצרכן, הלקוח של הפרקליט ושל המהנדס, והמבקש עזרה רפואית וסיעוד. הסיפורים, התיאורים, הבדיקות והאיבחון של הנציבות הם בבחינת "שולחן ערוך" קטן להלכה החברתית שלנו וליישומה בחיי יום יום.

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדין-חשבון השנתי מס' 3 של נציב תלונות הציבור (אפרת, בן-פורת, כרמל) —

מחובתם של המשרדים הנוגעים בדבר והנזכרים בדו"ח השנתי לדאוג שלא יישנו מקרים דומים בעתיד. לדעתי, במיוחד במשרד השיכון אפשר דווקא כעת לתקן עיוותים מסויימים כלפי אלה שנפגעו ממש פיסית עקב צפיפות דיור ואי-תשובה מספקת לבעיותיהם.

לסיכום, אני מברך את המבקר אשר במעשיו הב"ר הוכיח, עודד אזרחים רבים וסייע להם במצוקתם. שאו ברכה אתה וצוות עוזריך. המשיכו במפעל חשוב זה והוציאו צדק לאור.

היו"ר מ. בן-פורת :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת כרמל, ואחריו לחבר-הכנסת שמיר.

משה כרמל (המערך) :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הגם שהמוסד של נציבות תלונות הציבור שנותני מעטות, הוא הוכיח כבר את חיוניותו ואת יעילותו בכך שטיפל באלפי תלונות מן הציבור, בדק אותן באופן יסודי, חיווה דע"תו ועשה לתיקון עוולות, פגמים ופגיעה בזכויות הפ"ט. עצם הדבר הזה יש לו חשיבות עצומה. כל תלונה שנוגעת לפרט והזוכה לבדיקה, כל עוולה שמתקנים וזכות שמממשים — יש להם ערך בפני עצמם. אולם חשיבות נוספת וגדולה יש בכך שנציב התלונות ר"ל אה לפניו את הפרט במסגרת הכלל, והוא דואג לה"עול כך שיתוקנו הדברים בממשל באופן שיצומצמו העוולות, הקיפוח והפגיעה בזכויות האזרח בעתיד. וזהו בעצם התפקיד העיקרי של הוועדה לענייני ביקורת המדינה.

הכל יודעים שהממשל שלנו אינו ערוך כראוי ואינו משופר במידה מספקת כדי להיענות לכל זכות של האזרח ולממשנה, כפי שמחייב החוק, תוך שירות נאה, ובחכמה שהממשל לא נועד אלא לשירות המדינה ולשירות אזרחיה.

חברי הכנסת, יושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה דיבר פה על אלה שאינם מתלוננים. אין ספק לאיש שיש הרבה זכויות פגועות שלא הגיעו לידי תלונה. יש אנשים אשר מתוך שאינם מאמינים שהדבר יתוקן אינם מתלוננים ואינם באים בטענות. אבל יש קאטגוריה נוספת, שבעיני יש לה הרבה יותר משקל, והיא אזרחי המדינה שיש להם זכויות או יש להם זכאויות בכמה וכמה עניינים בסיסיים, בחייהם ובחיי החברה הישראלית, וזכות זו או זכאות זו אינה ממומשת, והם אפילו אינם יודעים שהיא מגיעה להם. דבר זה נכון בעיקרו לגבי שכבות ציבור חלשות, או נחשלות, אשר חובת המדינה לסייע בידיהן, לקדם אותן ולהבטיח להן אורח חיים נאות.

דובר פה על מדינת-סעד, על חברת-רווחה, על מדינה נאורה, על חברה שיש בה סולידאריות של פרט אחד כלפי פרט אחר ושל החברה כלפי פרט הנתון לקשיים ולמצוקות. איך אנחנו מממשים את הדבר הזה? עשיתי בדיקה מסויימת בעצם היום הזה במשרדים מ"ש שלתיים מתאימים, בתחום שהוא אולי הרגיש ביותר: הזכאות לסעד והזכאות לביטוח לאומי. חברי הכנסת, מה שגיליתי יש בו כדי להדהים, ואולי אפילו כדי להחריר.

טיבים, חברות ציבוריות ותאגידים אחרים. לדעתי אין אף תאגיד או חברה ציבורית שלא נהנים בדרך זו או זו מתמיכה חלקית ממשלתית או מתמיכה באמ"צעות הסוכנות היהודית.

אני משבח את העזתו של המבקר ומצטרף לבר"כות שהשמיעו פה חברי כנסת לפני כחודש, על הע"בודה המסורה, במיוחד על מה שחשף באחרונה בדו"ח הכללי מס' 25 ובדו"ח שנתי זה. לדעתי עלינו לחזק את ידיו ולבקשו להמשיך במרץ ולא להרפות מלחשוף את כל הדברים על-מנת להוציא לאור ולתקן את הט"עונו תיקון, וזאת למען יראו וייראו.

עם פירסום הדו"ח לפני כחודש-החצי היו חב"רים שהסתייגו מדברי המבקר ומתחו ביקורת על כך שביטוייו היו הפעם חריגים ואף חריפים מאשר בשנים קודמות.

לדעתי, בעקבות גילויי השחיתות בחברה בממדים גדולים ועל-ידי אנשים שהיו צריכים להיות דוגמה אישית לחברה כולה, יש צורך לקרוא לילד בשמו, וטוב עשה המבקר שחשף לעיני כל וביטא את אשר ביטא במלוא החומרה. מורי ורבותי, העובדות והמעשים היו, אין מקום לשבור את המצלמה, יש לתקן את המעשים.

רב-גונית התלונות והעניינים הקשורים בשיכון, דיור נכים, הגשת סעד ושירותי בריאות וכו', מראה עד כמה אנו של המבקר קשובים לכל האזרחים המבקר שים סיוע. נציב התלונות השקיע מאמץ רב בטיפול אינדיבידואלי בכל תלונה, הוא תרם לא מעט לרווחתו של המתלונן הצודק בגישה הומאנית לבעיית האזרח הנפגע.

עלינו לתת תשומת-לב מיוחדת ולאפשר למבקר המדינה למלא את התפקיד ולאיישם, אם יש לו מחסור בידיים עובדות. אל לנו לחסוך דווקא בתחום הביקורת. יש להקדים תרופה למכה ולהצביע בעוד מועד על הליקויים, וזה יכול להיעשות על-ידי קבלת עובדים מוכשרים ובעל-מקצוע מעולים נוסף על אלה שישנם כדי להגביר את הפיקוח בכל מערכות המינהל הציבורי.

חברי הכנסת, אנו זקוקים בחיינו הכלכליים ליתר פיקוח. איננו יכולים להצדיק כיום כל מה שהרשינו לעצמנו בשנים הראשונות של המדינה, כשעל כל אחד ואחד רבץ עומס בהקמת המדינה, בביצור כלכלתה, ובלהט של ביצוע נתאפשרו ליקויים רבים. עלינו לנ"הוג בשיטות מינהל תקינות וזקוקים אנו לממשיך להב"ביקורת המראה את תדמיתנו ודמותנו המוסרית, החב"רתית והכלכלית.

אני קורא לכל המוסדות במדינה, מוסדות ציבוריים ופרטיים גם יחד, לשתף פעולה מירבית עם נציב הת"לונות, ללמוד מטעויות ומליקויי העבר ולהסיק את המסקנות המתאימות ללא דיחוי, לפעול כל אחד בת"חזמו למען מינהל ציבורי תקין יותר, צודק יותר.

למנהלי חברות חשוב להציע כי יקדישו מדי יום ביומו או מדי שבוע שעות מספר לאחר עבודתם לבחון ולבדוק ולערוך חשבון-נפש אם פעלו כראוי בכל התחומים באותו שבוע או באותו יום. אם מתגלה טעות כלשהי בעוד מועד, ניתן יהיה לתקנה, ואין לאפשר הצטברות של שרשרת טעויות אשר סופה מי ישרנו.

חוברת ל"א, ישיבה קפ"ג

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדין-חשבון השנתי מס' 3 של נציב תלונות הציבור (ברמל, בן-פורת, שמיר) —

כדי לאפשר לו לבדוק פינוט בחיי הממשל ובחיי המדינה, בתחום שלא הוגשה בו שום תלונה, אבל לפעמים זה חמור יותר מאשר באותם מקרים שהוגשו תלונות.

אני רואה את תפקידנו, תפקיד הכנסת, תפקיד הוועדה לענייני ביקורת המדינה, לא להצטמצם בכל מה שנוגע למימוש זכויות הפרט אך ורק אם פרט זה או זה התלונן, אלא חובתנו, חובתה של החברה הישראלית, לדאוג שזכויות הפרט ימומשו, בין שהפרט מת-עורר לכך בעצמו ובין שהוא לא מתעורר לכך.

היו"ר מ. בן-פורת :

רשות הדיבור לחבר הכנסת שמיר, ואחריו לחבר הכנסת לורינץ.

יצחק שמיר (הליכוד) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפנינו סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדיוח השנתי מס' 3 של נציב תלונות הציבור. יושב-ראש הוועדה וכמה מהנואמים שקדמו לי התייחסו למספרי התלונות שהוגשו וטופלו מאז הגשת הדיוח מס' 3 ועד סוף מאי 1975. מספרים אלה מעידים על גידול מספר התלונות התלונות המגיעות לנציבות וכן על מאמצי הנציבות להחיש את הטיפול ולצמצם את מספר התלונות המחכות לתורן במשרדי הנציבות.

בימים כתיקונם היה צריך לראות בדאגה את הנטייה לגידול במספר התלונות, שהרי מספר זה משקף במידה מסויימת את התייחסות הציבור אל המנהל הממשלתי. בדרך כלל אין אדם מהישוב נחפו להת-פנות מעסיקו האישי, המיומנים ולפנות אל השלטון, ובודאי לא למוסד המיוחד הזה של נציבות תלונות הציבור, שאינו מטפל בעניינים שוטפים המחייבים מעצם טבעם מגע עם האזרח. פניית אזרח אל הנציב לתלונות הציבור מעידה בדרך כלל על הרמת ידיים והתייאשות מהטיפול של משרדי הממשלה המופקדים על נושא התלונה, בבחינת "כלו כל הקצין" והשלכת יתבו של המתלונן על מוסד הנציבות, שהוא בשבילו במקרה זה, הכתובת האחרונה, שאם גם ממנה לא תצמח הישועה — הרי יהיה האזרח טרף ליאוש הרה-סכנות לציבור וליחיד.

עובדה זו מטילה אחריות כבדה מאוד על הנציב ועובדי הנציבות. הם משמשים במקרים רבים קרי-הגנה אחרון החייב למנוע את הנזחת העוול והידרדרות האזרח לתהום הניכור הטוטאלי. כך בימים רגילים, כאשר אחוז החריגות של הממסד השלטוני מתחומי החוק והסדר הטוב אינו עובר על הסביר והמקובל. אך נדמה לי, שבימים העוברים עלינו ועל המדינה כיום אין מספרי התלונות מבטאים את המצב לאמתו.

הארץ כולה, האוויר של המדינה, מלאים וספוגים תלונות עד לבלתי-הכיל. בכל פינוט החיים, בכל אשר תפנה, אתה נתקל בזעמו של האזרח, מתלונן-הקבע על מוסדות ורשויות הממשל, זעם המוליד חוסר אמון גמור באפשרות היענות ובתקווה השיפור של המצב, והמביא לידי מסקנות חמורות ומסוכנות שמסיקים אזרחים רבים יום יום, והן : באין תקווה מצד הממונים על החוק אין ברירה ליחיד אלא לסמוך על עצמו ולטול את החוק לידי, לפי הבנתו, לפי רמתו המו-

34,000 משפחות נתמכות על-ידי משרד הסעד, בהת-אם לקריטריונים מקובלים שנקבעו על-ידי הממשלה ואושרו על-ידי הכנסת. אולם 27,000 משפחות, הזכאות לתמיכות סעד, לא מימשו זכאות זו. הן לא פנו, לא ביקשו, ואיש לא פנה אליהן ; והזכאות שלהן, של 27,000 משפחות הזקוקות לסעד, איננה ממומשת. בחודש נובמבר 1974 הועלתה התמיכה מעל לשכר המינימאלי של משפחות אשר הוכר לפי קריטריונים שנקבעו, מפני שהן אינן יכולות להתקיים מן השכר שהן זוכות לו. נא ליכור ששכר המינימום הוא 923 לירות. הקטגוריה הזאת מקפת 33,000 משפחות, אולם רק 6,000 משפחות פנו לעזרה ונעזרות למעשה ; ואי-לו, כאמור, 27,000 משפחות, שיש להן זכאות לקבל תמיכת סעד לצרכי קיום המשפחה והן לפי הערכתי ולפי הערכת אנשים הבקאים בכך מוגות יותר מ-100,000 נפש, לא פנו ואינן זוכות לתמיכה. 100,000 נפש.

בתחום הביטוח הלאומי לא מיצו את הזכאות לקיצבה הבסיסית של זיקנה ושאיירים 5,400 לערך. את הזכאות לתוספת ההטבה הסוציאלית לא מיצו 20,000 לערך, ואת הזכאות בדבר דמי מחיה ליתומים לא מיצו כ-400 איש. כך נמצא, אדוני היושב-ראש, שכ-125,000 נפש בישראל אינם מממשים את זכותם בסעד ובבי-טוח הלאומי. 125,000 נפש של הסכבה החלשה ביותר, הנחונה לקשים כלכליים החמורים ביותר ולבעיות סוציאליות גדולות ביותר, אינם מממשים את זכותם.

הביטוח הלאומי בודאי איננו חסד. לדעתי, גם הסעד איננו חסד, אבל אני יכול להניח שבתחום הסעד יש כאלה, שהם מיעוט קטן, האומרים : אני רוצה לחיות ממה שיש לי ואינני רוצה בסעד. אבל הרוב הגדול איננו יודע שמגיע לו והמנהל לא הגיע לזכאים אלה.

בתחום הביטוח הלאומי, זו זכאות מכובדת ביותר : אדם חוסך לעצמו ומבטח את עצמו וכשהוא מגיע למצב שהוא זקוק לעזרה הזאת — זה לא ממומש, מחוסר והתמצאות, כי אנחנו מדברים בשכבה מאוד מאוד חלשה ואולי גם נחשלת. זהו דבר חמור ביותר וזו בעיה לאומית ממדרגה ראשונה. יש לעניין הזה שתי פנים : מצד אחד — הרוב המכריע של אלה שאינם מממשים את הזכות הזאת, זה ללא ספק פוגע בדיוור שלהם, במזון שלהם, בכלכלה שלהם, בלבוש, בחינוך, בתנאי החיים של הילדים בבית הלכה למעשה ; ומצד שני — הדבר נוגע גם לזמות החברה הישראלית. כל הדיבורים היפים שלנו על סולידאריות בין אזרחים, על אחריות המדינה למינימום של רמת חיים לאדם זקן או חולה או נתון בצרה אחרת — נעשים פלסטר בכך שאנחנו מרחיבים את הפער בחברה ומורידים את רמת החיים של חלק מן הציבור שלנו אל מתחת למה שאנחנו עצמנו קבענו כמינימום. ומדובר ב-125,000 נפש בתחום זה בלבד שבדקתי. אני רואה זאת בחומרה יוצאת מגדר הרגיל.

דובר על ריבוי תלונות שהוגשו, וזה נכון בהשוואה למדינות אחרות. צוין שאחוז התלונות בממצאו מוצדקות גבוה, וגם זה מוכיח על פגמים במנהל. אבל, לפי מיטב הכרתי, הפגמים במימוש הזכות או הזכאות של האזרח, למען עצמו ולמען משפחתו, נעוצים דווקא באותו תחום שאולי לא הוגשה בו אף לא תלונה אחת. אני בעד הרחבת סמכויותיו של נציב תלונות הציבור

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדין-יחשובו השנתי מס' 3 של נציב תלונות הציבור (שמיר, בן-פורת) —

לל, הסובל וגורם סבל לא ישוער למשפחות, ואשר בע- ייתו תלויה בין שני משרדים ממשלתיים — משרד הב- ריאות ומשרד הסעד — כאשר כל אחד מהם מטלטל את הילד אל המשרד השני, והסבל נמשך שנים על גבי שנים ואין לו קץ ופתרון? האם הועמדה המשטרה כולה על רגליה, ונסתמו עורקי קשר חשוכים של המדינה עם העולם החיצון, בגלל ייסוריה של משפחה בת תשע נפשות, שנגזר עליה לחיות, אם לזה ייקרא חיים, בדירה בת חדר-יחצ'?

התשובה ידועה. קולם של המקופחים ביותר לא נשמע. זעקתם של אלה שנגרם להם העוול המשווע ביותר, שסבלם הוא לעתים קרובות תעודת עניות וחול- שה לכולנו, על שלא השכלנו ולא התאמצנו דיין כדי להעלותם, לקרבם ולהנחיל להם את כל אשר החברה שלנו צריכה ומסוגלת. לתת לכל הבאים בשעריה — זעקתם של אלה אינה מחרידה מנוחתנו. היא נחנת בכחלי משרדים שונים, בין חקים מאובקים בתחנות משטרה, בפינות נידחות, והיא עולה אלינו לפעמים בטונים לא גבוהים ביותר מדפי הדין-יחשובו של נציב התלונות.

למותר להגיד שעוולות אלה אינן באות על תי- קונו. הן חורות ונשנות בכל דין-יחשובו, והבעיות ממשיכות להקריב חלקי ציבור ורקמות חברה שונים. דיספרופורציה זו בעוצמת ההדים ובמידה של תשומת- הלב שחברתנו מקדישה לעוולות של אמת מצד אחד, ולמלחמות על מונופולין וזכויות-יתר המבטאות את הנטיות האגואיסטיות והאנטי-חברתיות ביותר מצד שני, דיספרופורציה זו מעידה כאלף עדים על החולי העמוק ואבדן חוש האבחנה המוסרי הפוקדים אותנו בימים קשים אלה. ממנה, מדיספרופורציה זו, מובילים חוטם ישרים לפגעים ולפגמים במערכת המדינית והבטחונית.

אי-אפשר יהיה לעמוד כנגד התקפות אויבים ול- חצים של נגריים וידידים, עם או בלי מרכאות, ללא חוסן פנימי איתן ומושרש של כל שכבות העם בכל פינות המדינה. והחוסן הפנימי הזה יהיה נתון בסכנה כל עוד לא תהייה אוניונו כריות למתרחש בקרב הר- בדים החברתיים החלשים ביותר, וכל עוד לא נשכיל להפעיל את כל כושר המעשה והתיכונן שלנו כדי למ- חות מקירבנו את עובדות הסבל הבלתי-אנושי והאנטי- חברתי, אשר לדאבונו עדיין קיימות בתוכנו.

נציב תלונות הציבור, בעזרת הכלים העומדים לר- שותו, ממלא שני תפקידים מועילים: הוא מסייע לה- קל את הסבל בחלק מהמקרים המגיעים לשולחנו, והוא מביא לידיעת הכנסת והציבור גילויים מסוימים של מעשי עוול מקומיים וזעזועים לתקונו. הנציב אינו יכול, ואין זה מתפקידו ומסמכותו, להציע פתרונות כוללים לבעיות המתעוררות ומתגלות. זהו תפקידו של בית המחוקקים הישראלי, הכנסת.

אדוני היושב-ראש, כאשר אנו קוראים בדו"ח נציב התלונות על ילד אומלל המיטלטל במשך שנים בין הר- שויות הממשלתיות השונות ואין לו למשפחתו מושע ומרפא, או על אם של משפחה בת תשע נפשות, המצוטפת בדירה בת חדר-יחצ' וברוב יאווה מאטימות המוסדות לזעקותיה היא משאירה שלושה מילדיה במש- רדי חברת "עמידר", ושוב ניתן הזעם על ילדים רכים שלא חטאו — אנו שואלים את עצמנו: לאן אנו הול-

סרית ולפי אפשרויותיו המעשיות. והתוצאות? — הרי מקצתן כתובות על דפי העתונות וריבויין יוצר עובדות חיים ונורמות התנהגות שכל המציץ בהן בעיניים פקוחות מתחלחל, ויחשך עליו עולמו. לתופעה חמורה זו הש- לכות על כל תחומי החברה והמדינה, החל במוסר העבודה וכלה בבעיות בטחון רגישות ביותר.

במצב דברים זה משול מבקר המדינה ונציב תל- נות הציבור לשואב מים מהים בכפית של תה. איני בא להאשים את הנציב. הוא עושה כמיטב יכולתו בכלים העומדים לרשותו והטובים למדינה מבוססת ונורמאלית. מצב הדברים במדינה שלנו, בימים שאנו נתונים בהם, מחייב איזמל מנתחים ולא ציוד של עזרה ראשונה ומרשמי תרופות העומדים לרשות הנציב. אמנם אין לזלזל בערכו של ציוד כזה, הוא מקל לפ- עמים את הסבל, ופה ושם הוא מעלה ארוכה לאיוה פצע מכאיב, אך לא ציוד מסוג זה דרוש לנו היום.

על כן, גם אם זה נשמע פאראדוקסאלי, אפשר לראות בגידול המספר של התלונות תופעה חיובית, כי היא משמשת אות שטרם פטו אומנים כליל, ועוד מק- ננת תקווה בלב רבים שאפשר להגיע לתיקון העוול על-ידי פנייה למוסד ממוסדות הממשל.

נציב תלונות הציבור חייב, על כן, לעשות כמיטב יכולתו כדי שאמונה זו לא תעבור מהארץ, כי טמונה בה תקווה כלשי לקיים סיכוי סביר, שכאשר יגיע תורו של איזמל המנתחים, לא יהיה מאוחר מדי.

היו"ר מ. בן-פורת:

קראתי קודם בשמו של חבר-הכנסת לורינץ כמי שינאם אחרי חבר-הכנסת שמיר. כיוון שהוא לא יהיה, ינאם חבר-הכנסת אליעד.

יצחק שמיר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, הוועדה לביקורת המדינה טיפ- לה בכמה תלונות שהיו נראות לה חיוניות ביותר, ואני רוצה להתעכב על כמה מהן. הסובלים ביותר מליקויים ומפגמים במינהל הציבורי הם הנזנים עם השכבות החלשות ביותר בחברה, שכן לאנשים אלה אין כוח ויכולת למלא בכוח עצמם את החלל שמשאירים החוק או שומריהם ולהגן על עניינם בדרכים משלהם, שלעתים הן גם נוגדות את החוק. לרשותם אינם עומדים רמ- קולים מאצעי פיסרומת אחרים, המסוגלים למלא את חלל האוויר בעזקותיהם, להחריט את מנוחת השאננים, ולהכריח מישהו החוק לשקט לפצות אותם על-מנת שהשקט המבוקש יושג.

אני מתכוון לילדים מפגרים מוכי-גורל ולמשפחות מרובות ילדים הנאבקות על תנאי שיכון אנושיים למען לא יהיו גם לידהן מפגרים ואומללים. אי-אפשר להגיד שארצנו התברכה בשקט חברתי. למרות ריבויין ומרכזיותן של הבעיות המדיניות והבטחוניות הגורליות, הכובשות את תשומת-לבו של הציבור, לא נפקד בזיר- תנו הציבורית מקומן של מלחמות על תנאי עבודה וש- כר, מלחמות הלוכשות צורות בלתי-קונבנציונאליות, אם אפשר להתבטא כך — מלחמות, שנרמס ונדרס בהן החוק המחייב את כל אזרחי המדינה, והגורמות נזקים עצומים למשק המדינה הנאבקת בקשים כלכליים עצו- נים. על מה ולמען מי נטושות מלחמות חריפות ומ- סוכנות אלה? האם על מציאת מוסד מתאים לילד אומ-

תוברת ל"א, ישיבה קפ"ג

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדין-וחשבון השנתי מס' 3 של נציב תלונות הציבור (שמיר, קשת, אליעד) —

שפקיד מסויים במשרד מסויים נהג בניגוד להוראות, אינני רואה מדוע לא יותן לנציב ליוזם דיון מש" מעתי. אני סומך על שיקול-דעתו של נציב התלונות לגבי השימוש בסמכות זו. על כל פנים עקרונית נראה לי שיש מקום לבדוק את הרעיון. אני מאמין שמתן סמכות כזאת לנציב תלונות הציבור עשוי לתת לו כוח רב ולהביא למימוש ההמלצות שהוא מביא לפנינו.

כאשר אני קורא את הדו"ח של הוועדה, אני שור אל את עצמי: מהו תקפן של ההמלצות? כיצד אפשר להבטיח שהמלצות אלו לא תישאנה על גבי הנייר אלא תוגשנה בחיינו הציבוריים? דובר פה על פור-מאליסם ועל פורמאליות מיותרת. אבל אני חושב שיש דברים הגובלים בהזנחה ממש. לגבי דברים אלה צריך שתהיה סמכות לטפל בהם. אנו צריכים לשנס מתנינו ולנקוט את כל האמצעים שיבטיחו כי האזרח הפונה לרשות ממשלתית, לחברה ממשלתית, לקבל את הטיפול הנאות. ואם אפשר לעזור לו, יעזרו לו ולא יתחמקו, כפי שנעשה במקרה המצוטט בדו"ח, שאדם שיש לו דירה של 29 מ"ר, כאשר ביקש להוסיף חדר אמרו לו שרק מי שהוא בעל דירה של 28 מ"ר יכול לקבל רשות להוסיף חדר. אם שטח דירתו הוא 29 מ"ר אין לו רשות לעשות זאת, ואין זה משנה מה מספר ילדיו. אנחנו רואים שלאחר התערבותו של נציב התלונות הוסף החדר למשפחה זו. דברים אלה מאיי-רים עיניים ומראים עד כמה מוסד זה היה חסר עד היום.

חברי הכנסת, אין לי ספק שהבעיה לא תבוא על פתרונה בקפיצת דרך. לא נתקן את כל הדברים בבת אחת. אולם יש צורך בצעידה לקראת תיקון הדברים, ביצירת אווירה המחייבת תיקון דברים; בהבאת הבי-קורת לידיעת הממונים והעוסקים בדברים; ובציור תקדימים. כל אלה יחזקו את רצונו ונכונותו של הפ-קיד המטפל בדבר להיות ער יותר ואיכפת'ניק יותר. הועלתה ההצעה להסמיך את נציב התלונות ליוזם בעצמו בדיקת דברים. הצעה זו ראויה לבדיקה. אולם כבר העיר חבר-הכנסת תמיר שצריך להיזהר מהתפתחות בקצב מהיר מדי יחסית ליכולת הפעולה האובייקטיבית שלנו. יש הבדל בין הרחבות ובין מתן סמכויות. מב-חינת הרחבת ההיקף הייתי מציע שההתקדמות תהיה שקולה יותר ומבוקרת יותר, כדי להבטיח תמורה נא-רה תה יועילה, ועם ההתקדמות נוכל להרחיב את שטחי הפעולה של הנציב.

דבר אחד מצער: לראות את הפיגורים הרבים בטיפול של נציב התלונות ביחס לתלונות שהוגשו. קראתי בסופוק שנציב התלונות מציע להגביר את כוח העבודה ומתוך כך אני מניח שדבר זה יתקון. אבל אני רוצה להזהיר שאם גם אצל נציב תלונות הצי-בור יתפתח פיגור בדומה למוסדות אחרים, חוששני שהדבר יפגע ביוקרתו ובאמון שיתנו במוסד זה. לכן נראה לי שיש צורך בעלת חשיבות ראשונית להבטיח שנציב התלונות יוכל לטפל במהירות המירבית בתלונות ולמנוע פיגורים. כך שכל תלונה תוכל לקבל את הטי-פול המימדי והמקדם ביותר ולא ייווצר מצב, כבר בהת-חלה, שאורח המחלונן יחשוש שתלונתו תהיה בין אלה שלא יספיקו לטפל בהן. במצב כזה יתפוגג האמון ויהיה חבל מאוד.

כיום ובמה אנו עוסקים, אם אלה הם פנינו המשתקפים בראי של הדין-וחשבון שלפנינו? כיצד יגדלו ילדים אלה? מה יהיה גורלם ועתידם? כיצד ישתלבו במע-רכת היצירה וההגנה של המדינה?

אין אלו תלונות על משרדי ממשלה מסויים בל-בד. אלו הן תלונות על כל הממסד הממשלתי, על הגי-שה השלטת, על סולם העדיפויות המקובל, על ההת-ייחסות המוסרית והממלכתית למתהווה בקירבנו.

הנציב-מבקר המדינה חייב לעשות את שלו, ואנו צריכים לעזור לו. אך אינו לנו אם נסתפק בזאת. עלינו, על כל איש בישראל הדואג לעמו ודואב את דאבת הכלל והפרט, החובה להביא להתקוממות כללית נגד העוובה והנחשלות ואולת-היד ולהת-נערות רבת-תנופה לשינוי יסודי ומקיף במחשבה תחילה ובסוף מעשה גואל, אשר יתמודד ברצינות עם העושק והעוול בחברתנו, שבה החלש נדרס והחקיק-משתלט וסוחט; ולהשליט בארץ הזאת אותו צדק אשר רק בו הערובה לחוסן פנימי, לכוח אמיתי ולחיי כבוד.

היו"ר ב. צ. קשת: רשות הדיבור לחבר-הכנסת אליעד, ואחריו לחבר-הכנסת זיאר.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית): אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני שמח על ההודמנות להשתתף זו הפעם הראשונה בדיון על נושא שקשה להעריך את חשיבותו. זהו נושא המשתרע על כל שטחי חיה של החברה בישראל, ויש בו אולי כדי לתת מרפא למכאובים האמיתיים ולהבטיח את הב-סיס העיקרי לחוסנה וליכולת עמידתה של החברה. כאשר אני קורא את הדו"ח של נציב התלונות, אני אסיר תודה לו. ואני חושב שממוקם זה צריכה לבוא הבעת תודה אמיתית על העבודה הרבה שנעשתה. אנו יודעים שהמקרים המופיעים בדו"ח הם רק מקרים בודדים. לא יקשה להוכיח לגבי כל מקרה ומקרה שכ-מותו יש אלפים במדינה. לכן ההמלצה הראשונה המת-בקשת מהדו"ח היא, שהדו"ח יקבל את הפירוט המיר-בי האפשרי בכל שדרות הציבור. חשוב שאנשים הסוב-לים ממקרים דומים יידעו שיש דרך לתיקון העוול, ההזנחה, חוסר תשומת-הלב והלא-איכפתיות שהם סוב-לים מהם.

מעשים של התפרעות ואלימות, מעשים בלתי-אנו-שיים כמו גנישת ילדים במשרדי ממשלה, הם תוצ-אה ישירה מכך שהציבור פשוט אינו יודע כיצד לב-הוג. הוא אינו ער לזכויותיו. הוא אינו מכיר את הד-רכים שבהן הוא יכול לממש זכויות אלו. ולכן הוא בוד-חר בדרך של תגובה יצרית המשתמעת כתגובה אלי-מה המחייבת להתערבות המשרתה. אם נצלית להפוך את המוסד של נציב תלונות הציבור למוסד המביא לכל פינות החברה את הידיעה שקיימות דרכים שבהן יכול האזרח למצוא פתרון לבעיותיו, אין לי ספק שנצמצם את ממדי תופעת האלימות וההתפרעות בחלקים שונים בציבור. לפיכך בעיני פירסום מירבי של הדו"ח בכל כלי אפשרי הוא צורך חיוני וחשוב במדרגה ראשונה.

ברצוני לתמוך ברעיון שהעלה יושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה, חבר-הכנסת בדר, בעניין מתן סמכות לנציב התלונות ליוזם דיון משמעתי. אני מניח שהבעיה מורכבת. אבל אם נציב התלונות משוכנע

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדין-וחשבון השנתי מס' 3 של נציב תלונות הציבור (אליעד, קשת, זיארד) —

זמן מאקסימאלי, לא יותר משבועות מספר, לסיום הטיפול בכל תלונה.

כנסת נכבדה, ברצוני להצביע על תופעה חמורה בדין-וחשבון והיא ש"מכלל התלונות, שהביור בהן הסתיים בהכרעה לגופו, נמצאו 1,814 (45.8%) מוצי"דקות" לעומת 43.5% בשנה הקודמת. זה אחוז מדהים בשיעורו. יש לנתח תופעה זו עד לשרשיה. התלונות מוגשות נגד המנגנון הממשלתי וטיב עבודתו. אחוז גבוה. זה מעיד על מידת הפורמאליות, ההונחה, הביורוקראטיה, הסחבת, ההתנשאות והוילדול בזכויות האזרחים, ההתעלמות מהחוק ואפילו הפגיעה בו, השוררים במשרדי הממשלה.

אין להסתפק בהסברים וב"שיפורים" אדמיניסטרטיביים כדי לתקן מצב זה. יש לרדת לעומק המחלה שהיא, לדעתנו, מחלת החברה הישראלית כולה הסובלת מההשחיתות המדהימה במנגנון הממשלתי, במוסדות, בחברות ובין האזרחים האחרים. יש לראות שבחברה הישראלית השתנה הרבה תכנם של הערכים ההומאניים ביו. ההידרדרות ההולכת וגוברת בערכים אלה היא תוצאה הכרחית של מדיניות ממשלת ישראל המאופיינת על-ידי הרפקנות צבאית, תוקפנות, כיבושים, נישולם מאדמותיהם ומזכויותיהם של העמים הערבים, לרבות התושבים הערבים בארץ. במדיניות אנטי-ערבית זו יש לחפש את שורש הרע. מבקר המדינה נגע באמת לא במסיבת עיתונאים שקיים 28 בחודש אפריל השנה, באמרו ש"מי שזוכר את סחיבת המקררים החשמליים מבתי קטמון אל בתיים של מפקדים בשנת 1948, מי שקרא את ממצאי הביקורת על מה שהתרחש בסיני בין המלחמות, אינו יכול להיות מופתע" — זאת אומרת, מן השחיתות.

השאלה היא לא רק כמה מקררים נסחבו מאז 1948, כמה רהיטים נגנבו, כמה בתים נשדדו ונהרסו וכמה נשים וחניקות נהרגו בהפצצות על מחנות הפליטים וכמה קרקעות נגולו; השאלה היא איך כל אלה הורייסים את הערכים ההומאניים של החברה והפרט, וקודם כל אצל אלה אשר בידם מופקד כוח, כמו מנגנון ממשלתי, אזרחי וצבאי.

ליד תחנת הרכבת העתיקה בחיפה יש חצר רחבה. בחודשים הראשונים אחרי מלחמת 1967 היתה חצר זו מלאה בערמה גדולה של אלפי מזרנים, שולחנות, דלתות ודברים דומים, שהממשלה בזזה בעיר הסורית קונייטרה והציגה למכירה. השאלה היא איזו השפעה היתה לדבר על הפקידים שעסקו במכירה או על האזרחים שקנו את החפצים הללו או ידעו על העניין. מכאן צריכים להתחיל, שאם לא כן אזי כל ה"שיפורים" הנוהליים במנגנון לא יועילו ויגדלו בהתמדה אחוז התלונות המוצי"דקות.

כנסת נכבדה, בסיכומיה והצעותיה של הוועדה לדו"ח מס' 3 מופיע הנספח המתייחס לביצוע הצעותיה לדו"ח מס' 2. הוועדה פשוט מתעלמת לגמרי מבעיה כאובה, היא בעיית הפקעת המקרקעין המצריכה, לדעתי, טיפול צודק ומהיר. בסיכומיה והצעותיה לדו"ח הקודם מודיעה הוועדה שהיא "מקבלת" — ואני מסכים — את דעתו של נציב תלונות הציבור, שהפקעת אדמות מותרת רק בארבעת התנאים הבאים: (א) לצורך ציבורי מובהק; (ב) כשאין בידי הרשות תחליף סביר; (ג) כש-

לסיכום אני רוצה לברך את נציב תלונות הציבור ולהציע שנחפש, בכל היכולת, כל דרך אפשרית גם כדי לחזק את סמכותו וגם כדי לתת תוקף מחייב להמלצות של ועדת הכנסת. כך נבטיח שפעולה זו, אשר החלה בצעדים יפים, תמשיך ותמלא את יעודה.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחברי הכנסת זיארד, ואחריו לחברי הכנסת גוף.

תופיק זיארד (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בדיון על דין-וחשבון מבקר המדינה הדגשנו תמיד דבר עקרוני והוא שיש לתת לדין-וחשבון של המבקר, לעבודתו ולסיכומיו תוקף חוקי, כדי להבטיח עד למאקסימום האפשרי את יעילות עבודתו. אנו רואים שהדבר נחוץ גם ליעול עבודתו ולחיוזק ידיו של מבקר המדינה כנציב תלונות הציבור.

כנסת נכבדה, עם הערכתנו החיובית לפעילותו של נציב תלונות הציבור ולדין-וחשבון שלו יש להדגיש שני דברים: (1) הטיפול במקרים מסויימים צריך להיות מעמיק יותר, מקיף וצודק. לדוגמה: בעיית הפקעת הקרקעות, שהיא בעיקר אחת הבעיות המכאיבות וסמל לאי-צדק ולמדיניות הדיכוי המובהגת כלפי התושבים הערבים בארץ. כן מורגש שמבקר המדינה ניגש לב"עיה בידיים כבולות בגלל המדיניות הכללית של הממשלה, מדיניות של גזילת אדמות התושבים הערבים, ובגלל קיומם של עשרות חוקים שנחקקו להגשמת מטרה זו. לדעתנו יש לבנות את הטיפול בבעיה זו על בסיס של צדק לאומי ופריטי.

(2) בירור התלונות וההכרעה בהן נעשים בקצב איטי מדי, שאינו מתאים למציאות, במיוחד כשגדל מספר התלונות משנה לשנה. הסיבה העיקרית לכך היא מחסור בכוח-האדם העומד לרשותו של הנציב, נוסף על הפגמים בשיחוף הפעולה של משרדי הממשלה. אנו רואים שיש להוסיף, ומיד, את כוח-האדם הנחוץ מבחינה כמותית ואיכותית לנציבות תלונות הציבור. המספרים מוכיחים צורך זה. אני קורא מיד 18 של הדין-וחשבון: "מתוך התלונות, שהוגשו בשנת 1973 ונשארו מן השנה הקודמת, אשר על-פי החוק ניתן היה לב"רן, כשנתיים הטיפול ב-3,460 תלונות — שהם 36.7% בתחילת שנת תשל"ד נשארו לטיפול 63.3% מאותן תלונות — ז. א. 6,278 תלונות — לעומת 4,049 תלונות מתוך אלה שהוגשו בשנת תשל"ב, שנשארו לטיפול בתחילת שנת תשל"ג".

זאת אומרת: א מספר התלונות שנשארו לטיפול בתחילת שנת תשל"ד גדל לעומת מספר התלונות שנשארו לטיפול בתחילת תשל"ג ב-55%. דבר זה חמור מאוד. ובאשר לעתיד, הדין-וחשבון מודה ש"מכל מקום עלולה להיות מגמה שיגדל משנה לחברתה מספר התקיים שלא הגיעו לסיום הטיפול"; ב. מספר התינוות שהטיפול בהן מסתיים מגיע רק לשליש מסך כל התלונות. לגבי שני השלישים הנותרים לא בא הטיפול על סיומו. לדעתי דבר זה מדהים ופוגע ביי-עודו של גוף חשוב זה כנציבות התלונות. הדבר מהווה מכשול רציני לעבודת הנציב ומפחית מחשיבותו בעיני הציבור. אנו רואים שיש צורך חיוני שהטיפול בכל התלונות יסתיים בזמן, באותה שנה, ויש צורך בקביעת

חברת ל"א, ישיבה קפ"ג

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדין וחשבון השנתי מס' 3 של נציב תלונות הציבור (זיאר, קשת, נוף) —

שנציב תלונות הציבור — ואומר זאת ביתר הרחבה כאשר יידון נושא מבקר המדינה — לא די שיסתפק בעבודה העצומה והטובה שהושקעה בנושא בדיקתו של כל אחת מהתלונות האלה, אלא הוא חייב שבצוות עורכי דין היו גם מומחי מינהל, אנשים שיעשו אותו דבר שכבר עשה מבקר המדינה פעם, בדו"ח השישי שלו, כאשר הגיש הצעות מינהליות חדשות שנועדו להשמיט את הקרקע מתחת לאפשרויות ולגורמים המביי-אים ליצירתן של תלונות. לא די לטפל בחיקוי הספציפי, אלא צריך גם למצוא את המכנה המשותף של מספר גדול של תלונות ולבנות צורות מינהליות חדשות.

עוד חושב אני כי יש לשנות את החוק או להת-קין תקנות מסוימות, שבהן תיקבע ענישה אוטומאטית כאשר יימצא מספר מסויים של תלונות מוצדקות כלפי פקיד או משרת ציבור במוסד זה או זה. אוטומאטית צריך לחול עליו עונש מסויים שיהיה בחוק. ומבחינה זו אני רוצה להפנות את שיתוף-הלב אל דבר שאנחנו מוצאים בנספח לדו"ח שהוגש ואשר מצביע על זילזול בדיעבד כתוצאה מחוסר ענישה, כתוצאה מכך שלמעשה אין שיניים לוועדה. אחרי הדיונים בוועדה נעשים מעשים שהם סתירת לחי לוועדה, זילזול וגחוך. הוועדה הגיעה למסקנות מסוימות — ואני קורא מעמ' 11 של הנספח — בנושא מסירת עבודה להתקנת מערכת תקשורת פני-מית. הוועדה הגיעה למסקנה מסוימת על סמך הודעת סגן בכיר לפרקליט המדינה כי "פרקליט המדינה החי-ליט להעמיד לדין לפני ועדת המשמעת את שלושת חברי ועדת-המשנה שמונתה על-ידי ועדת המכרזים". כאשר קיבלנו הודעה זו ראינו את הנושא כפתור, כמועבר לאינסטאנציות הנכונות, ועל יסוד זה קבענו את המסקנות שקבענו. בא המנגנון הממשלתי וסוחר את השיטח מתחת גלגליו ובדיעבד מתברר שהוחלט כי במקום להעמיד את שלושת חברי ועדת-המשנה לדין לפני ועדת משמעת ניתן להסתפק בהענשתם בדרך של מתן התראה בכתב מאת המנהל הכללי של משרד האוצר. עונש קל מדי, וייתכן שאילו ידעה הוועדה שזה יהיה המצב, לא הייתה מסתפקת במסקנות שהסיקה. לכן הוועדה לוועדה על סוג מסויים של טיפול חייבת את ג' שהצהיר, שאמנם זה יהיה סוג הטיפול בפועל. אני מציע עוד שנאמץ את השיטה השבדית של "התיק הפתוח". אין כל סיבה שהתלונה תהיה חסויה לפני הציבור. היא חייבת להיות פתוחה לפני כל אדם הרוצה לבדוק את התיק לארכו ולרחבו.

לבסוף, במסגרת הזמן הקצר מאוד שיש לי אני חייב להצביע — עם כל ההערכה שיש לי לעבודה הנעשית על-ידי הנציבות — על מצב מדיגי מאוד שאלפי תלונות לא מגיעות לכלל טיפול או מגי-עות לטיפול חלקי ונוצרת סתימה גם בצינורות הנציבות. התוצאה היא שאם עד עכשיו חיכה האזרח לתשובת המשרד הנוגע בדבר, היום הוא מחכה כפל זמן לת-שובת הנציבות בעקבות המשרד הנוגע בדבר. זהו מצב שיכול להסכל את האזרח ולתת לו את התשובה שהכלי הנפלא הזה אינו פועל למעשה. עם כל ההע-רכה, אני בהחלט חושב שחשוב ביותר הוא שנציב תלונות הציבור מטפל כמעט באופן אישי כמעט בכל תלונה, או יודע, או עובר על כל תלונה, כפי שכבר הוזכר כאן, אבל עם זאת נדמה לי שזה במידה מסו-ימת גם צוואר-הבקבוק ויש לאפשר האצלת יתר סמ-

אין בידי הרשות לרכוש את המקרקעין בתנאים סבי-רים בדרך של עיסקה עם בעליהם; ד) תמורת המקר-קעין ניתן לבעליהם פיצוי הגון". לצערנו הרב תנאים אלה, המוצגים כאן, שתפקידם להגביל, כביכול, את הפקעת המקרקעין, אינם למעשה אלא מתן יד חפ-שית לממשלה להמשיך במדיניות של הפקעת האד-מות של התושבים הערבים. הוועדה מקבלת תנאים אלה ומחליטה להמשיך בטיפול.

חברי הכנסת, הטיפול היחיד הנחוץ כאן הוא להפ-סיק את הפקעת הקרקעות, להחזיר את אדמותיהם של התושבים הערבים שהופקעו לבעליהם ולהחזיר אל כפ-רות אלפי הפליטים העכשוויים בחוף המדינה אל כפ-ריהם, שמהם גורשו ב"1948, כמו פליטי איקריה וכפר ברעם. תהליך הפקעת אדמותיהם של התושבים הערבים נמשך מאז קום המדינה. בזמן האחרון קיבל תהליך זה תנופה חדשה בעקבות התכניות החדשות-ישנות של הממשלה על ייחוד הגליל, המשוש והנגב, שהן חכ-ניות גזעניות של היבנות עם אחד על חורבותיו של עם אחר. רק לאחרונה הוציאה הממשלה צווי הפקעת אדמות השייכות לכפר מג'ר, לנחף ולכפרים אחרים. משרד הפנים ממשיך לעבד עשרות תכניות שלפיהן יועברו עשרות אלפי דונאמים של קרקע, השייכים לכ-פרים הערביים, אל תחום שיפוטם של ישובים יהודיים כהקדמה להפקעתם.

ומה לגבי הפיצוי ההוגן שמציעה הממשלה, כשהפקיעה הממשלה את אדמותיה של נצרת בשנת 1954 ולאחר מכן, הציעה 100—120 לירות לדונאם? לערביי הנגב מציעה היום הממשלה סכום המגיע ל-3.75 לירות לדונאם. פיצויים הוגנים יותר עדיין לא נראו תחת השמש. התושבים הערבים בארץ לא רוצים בפיצויים אלא בהפסקת גישולם מאדמותיהם. רק זה ישים קץ לטראגדיה כאובה זו. הוועדה צריכה לבנות את סי-כומיה והצעותיה בעניין זה רק על בסיס צודק. מכאן יתחיל כל מי שרוצה בהבראת החברה הישראלית, בהת-זרת התוכן לערכים ההומאניים, בזכויותיו היסודיות של הפרט ובהכנה בין שני העמים. הדבר יעזור מאוד גם לקידום עניין השלום הצורך באזורנו.

אנו לא נצביע בעד הצעותיה וסיכומיה של הוועדה.

היו"ר ב. צ. קשת :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת נוף, ואחריו לחבר-הכנסת מואב.

עקיבא נוף (הליכוד) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בעלותי היום על הדוכן הייתי רוצה לנצל קודם כל את האפשרות לומר מעל בימה זו דבר שבו אין לנו תלונות, וזהו ברכה חמה לבחורים שלנו ביוגוסלאביה על נצחונם אתמול ואחיות אצבעות לקראת המשחק היום, שהוא אמנם משחק ספורטיבי אבל קצת גם מעבר לכך.

אדוני היושב-ראש, מוסד נציב התלונות, כמו מוסד הביקורת, הוא הורוע הארוכה של הכנסת בנושא הפיקוח על הממשל, פיקוח שהוא אחד היסודות של הפארלאמנטאריסם. תחילתו של הפארלאמנטאריסם בכך שהוא מפקח על הממשל. ומבחינה זו פעולת הנציב והמבקר היא המשך של עבודתנו שלנו. לכן אני חושב

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדיון-חשבון השנתי מס' 3 של נציב תלונות הציבור (נוה, קשת, י. תמיר, מואב, פרץ) —

רדים הללו וגם בתוך החברות וגם לפונים לאותן חברות. נציב תלונות הציבור, כאשר הוא בודק את התלונות בנושאים האלה הספציפיים, הוא בדרך כלל שומע את גירסת החברה והוא עושה זאת ללא עימות בין הצדדים השונים. בצורה כזאת אנחנו מגיעים רק לפתרונות חלקיים, התכתבויות והרגשה שהנציבות איננה עושה את כל מה שביכולתה לפתרון אותה בעיה ספציפית.

באשר ללשכות לפנייה בעל-פה של הנציבות, נראה לי שהקהל אינו מודע די הצורך לקיומן של הלשכות ונראה לי כי יש צורך לפרסם את דברי קיומן, שעות הביקור בהן והיעילות שבהן הן פועלות. הפער בין מספר הפניות, ואני לקחתי את המספרים מתוך הדו"ח, 2,000 פניות ללשכות בעל-פה — ומספר התלונות שהוגשו באמצעות הלשכות, 201 — כ-10% — מוכיח שלשכות אלה עוסקות גם באינפורמציה לגבי חרור פות אחרות לטיפול בבעיה מסוימת. לדעתי יש להרחיב את הטיפול בתלונות הציבור בשיטה זו של אינפורמציה בעל-פה, דבר שיקצר את תהליכי הטיפול, ימנע התכתבויות יתר ובצורה כזו ייערך למעשה גם סיון ראשוני של הפניות לנציבות תלונות הציבור.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחברת הכנסת פרץ, ואחריו לחברת הכנסת פעיל.

יצחק פרץ (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בדיון-חשבון השנתי מס' 3 של נציב תלונות הציבור וביסכומיה והצעותיה של הוועדה לביקורת המדינה, שאנו דנים בהם היום, יש אורות וצללים. מספרן הרב של התלונות שלא הגיעו לטיפול והצטברות משנים קודמות מראים פעילות גדולה ומקיפה של נציב תלונות הציבור.

המדפדף במכלול התלונות ייווכח שמרבית התלונות המופנות לנציב קשורות בעיקרן בשטחי החיים החברתיים של שכבות האוכלוסיה הסובלות בלא-הכי.

משרדי הממשלה השונים, ובעיקר משרד השיכון, משרד הסעד ומשרד הבריאות, תופסים חלק נכבד במכלול התלונות הבאות בעיקרן ממשפחות הזקוקות לשירותים של משרדים אלו. שחיקת האזרח בין משרד למשרד מודגמת בדו"ח בעמ' 74: "השארת ילד במשך שנים ללא מסגרת חינוך". אכן הנציב מצא את הדרך לפתרון הבעיה הספציפית על-ידי הקמת ועדת תיאום בין משרד הסעד לבין משרד הבריאות. עובדה היא שהילד לא שייך לא למשרד זה ולא למשרד זה, וזה לאחר שנים, ורק במקרה יוצא מן הכלל הוסכם לשים אותו במעון. ובכן, לולא התערבות הנציבות היה המצב נמשך, הילד והוריו היו ממשיכים להישחק בבידור-ראטיה הבין-משרדית; והטיפול היה כפי שאנו מכירים אותו. או, למשל, דיור למשפחות ברוכות ילדים, או דיור בכלל — השחיקה בין "עמידר" למשרד השיכון, הטיפול, הסחבת וכו'. יש עדיין רבים שלא הגיעו לנציבות מתוך חוסר ידע וזה עלינו להביא להם.

אני פונה לנציבות לעשות את הכל כדי שהתלונות והטיפול בהן יגיעו לתודעת הציבור הרחב. אני מבקר את הנציבות על הדרך שהיא נקטה עד היום. אכן היתה ירידה במספר התלונות, אבל של להצטער על

כויות מהנציב לעזוריו כדי לנסות ולהתגבר על הסיימה שכבר ישנה ולהימנע מסתימות בעתיד.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחברת הכנסת מואב, ואחריו לחברת הכנסת פרץ.

יוסף תמיר (הליכוד):

עד איזו שעה תשב המליאה?

עקיבא נוף (הליכוד):

עד למשחק.

היו"ר ב. צ. קשת:

מבלי להתייחס למאורע שעליו דובר ועליו חושבים, נקיים הערב את הישיבה עד השעה 20.00.

בנוי מואב (תנועה לזכויות האזרח):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אם אנחנו מנסים למצוא את המשותף והמבדיל בין ביקורת המדינה ובניצבות תלונות הציבור נראה לי שניציב תלונות הציבור ממלא תפקיד חשוב כזרוע מבקרת של הממשל וכזרוע מסייעת להגנת זכויות האזרח במאבק נגד נוקשותה ואיטיותה של הביורוקרטיה הציבורית והממשלתית, בעוד שלעלי ביקורת המדינה תהליכי הביקורת הם סבוכים וממושכים וממילא אין מבקר המדינה יכול לכסות בזימנית את כל התחומים הדורשים ביקורת. בתחום זה של ביקורת המדינה השתמש בעבר מבקר המדינה בשפה עדינה ביותר בתיאור של "אי סדרים מינהליים" שגבולו לעיתים בשערוריה רבתי. נראה שקו זה שונה לאחרונה בהתבטאויות בעל-פה של מבקר המדינה ויש לברך על כך ולקוות שהטונים החדשים הללו יביאו גם, אולי, למנגינה חדשה מצד הגופים המבוקרים.

בנושא של נציבות תלונות הציבור הטיפול הוא ישיר, ההתייחסות היא לגופם של דברים והביקורת היא הרבה יותר חד-משמעית ולכן, לדעתי, נושאת פירות מיידיים הן כלפי האזרח והן מבחינת תיקונים הנדרשים בגופים הציבוריים והממשלתיים.

ברצוני להביא שלוש הערות על פעולתו של נציב תלונות הציבור. בתלונות של אזרחים לנציב תלונות הציבור נראה לי שהטיפול נמשך במקרים רבים מעבר לזמן הסביר. במקרים שהגיעו לידי בלשכות לפניות הציבור שלנו נוכחתי לדעת שהטיפול של הנציב בתלונות מספר נמשך קרוב לשנה. דבר זה גם משחק במספר המקרים שהטיפול בהם עדיין לא הסתיים כפי שהוא מופיע בדיון-חשבון.

לעומת זאת אני חייב לציין את המהירות שבה מטפל נציב תלונות הציבור בפניות של חברי הכנסת. יזמתי מספר גדול יחסית של פניות לנציב תלונות הציבור לאחר שבכל פניותינו לחברות שיכון ממשלתיות-עירוניות סיברו הללו לטפל. הטיפול של נציב תלונות הציבור בבעיות האלה שהעלינו מאפשר לי להגיע למסקנות ביניים ורציתי להביא אותן לידיעת חברי הכנסת: לחברות כמו "פרוות", "חלמיש", ו"שקמונה" אין קריטריונים ברורים לגבי הזכות לדיוור. הן פועלות במקרים רבים בצורה שרירותית. על מבקר המדינה ונציב תלונות הציבור להתיר על כך ולהביא לפירסום או לקבלת קריטריונים, שיהיו ברורים גם בתוך המש-

חוברת ל"א, ישיבה קפ"ג

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדין-חשבון השנתי מס' 3 של נציב תלונות הציבור (פרץ, קשת, פעיל) —

מאיר פעיל (מוקד) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, גם אני אשתדל לקצר. אקדיש את הדקות המעטות, שאדבר מעל הבמה, לביקורת קשה על ועדת הכנסת לענייני ביקורת המדינה. אני חרד מאוד שרעיון מצויין שהכנסת הזאת הגתה הולך ומתמסס, עד שבתום תקופת כהונתה של הכנסת השמינית גיגיע כולנו למסקנה שוועדה זו היתה מיותרת.

מאז הוקמה ועדת הכנסת לביקורת המדינה לפני שנה-יחצי ועד היום היא לא הוסיפה, ולו כוית, על הטיפול הנעשה בלא-ידיי עליי מבקר המדינה בתפקידו הראשי ובתפקידו כנציב תלונות הציבור. ועדה זו היתה חייבת להוסיף נדבך בתהליך ביקורת המדינה, והוא יומת חקיקה מטעם הוועדה, כדי לשפר ולשכלל את החוק בעקבות ממציא הביקורת של מבקר המדינה ונציב תלונות הציבור. יש איפוא להשתמש גם באמצעי החקיקה — וזאת התרומה החשובה של הכנסת — כדי למנוע ליקויים בעתיד. זאת צריכה להיות התרומה העיקרית של ועדת הכנסת לענייני ביקורת המדינה. אם היא אינה עושה זאת, מוטב שת-בוטל. אם כל מה שהיא עושה הוא רק לשבח, להלל, לפאר ולאשר את מה שעושה בלא-ידיי מבקר המדינה, מה הטעם בכינון הוועדה? מה טעם בכל הדיבורים הללו?

אביא שתי דוגמאות כדי להמחיש את הביקורת שלי על הוועדה שלנו, ואני מבקש את כבוד יושב-ראש הוועדה, חבר-הכנסת יוחנן בדר, לא לקבל זאת באורח אישי. אין לי שום כוונה פוליטית בביקורת הזאת. מצדי יכול גם בעתיד לשמש איש הליכוד כיושב-ראש הוועדה. אינני חולק על מבנה הוועדה מבחינה פוליטית אלא על שיטת עבודתה. אני חושב שהוועדה היא חשובה, יכולה להיות חשובה, לכן ביקורתי אינה מפלגתית או פוליטית קטנונית.

אמחיש את הביקורת שלי בשני סעיפים מהדו"ח שהגיש לנו הוועדה. בעמ' 2 של הדו"ח, בסעיף 6, מופיעה פרשה שאני מניח שהיא נכונה. וכתוב כך: "הוועדה תשקול מדי פעם בפעם סמכותה על-פי סעיף 9(7) ו-8(8) ועל-פי סעיף 36(ב) לחוק מבקר המדינה להפעיל ביקורתו של מבקר המדינה ונציב תלונות הציבור על גופים מסויימים מן הגופים הנ"ל". הכוונה לגופים שהם ציבוריים, חצי-ציבוריים, שמבקר המדינה אינו אמור לבקר אותם על-פי חוק, אלא אם הוא מחליט על כך, או שהוועדה יכולה להטיל עליו לעשות זאת. ועדה זו עובדת כבר שנה-יחצי. מדוע הוועדה לביקורת המדינה לא הפעילה את סמכותה לפי סעיף זה, וזה כחוק, ולא אמרה למבקר, או דרשה, או ביקשה, או הציעה — אינני יודע איך צריך לנסח זאת בלשון נקייה, אבל צריך להשתמש במלים ברורות — שדברים אכן ייעשו ומבקר המדינה יפנה ויבדוק מוסד זה או זה שאינו נראה בעינינו? הוועדה נוקטת עדיין לשון בלתי-מחייבת בסגנון של "שמן זית נז" כשהיא חולקת על משהו בממצאי נציב תלונות הציבור וב-דיבורים של "צפיחית בדבש", ברוב הקטעים של הדו"ח, משבחים את מבקר המדינה בנוסח: "הוועדה רואה חשיבות גדולה", "הוועדה מאשרת", הוועדה משבחת את נציב תלונות הציבור" וכו'.

אביא דוגמה שנייה מאותו דו"ח, עמ' 10, המ-

כך שהירידה במספר התלונות שהופנו לנציבות בשנת תשל"ד מקורה בכך שהיתה זו שנת מלחמה ואין מקור רה בעובדה שהשירותים הניתנים לאורח על-ידי הגופים השונים ומשרדי הממשלה השונים שופרו לאין ערוך. על כך היינו יכולים אולי לברך ואף לשמוח. אולם יש להדגיש שאכן מספר התלונות קטן לעומת אלה שהופנו לנציבות בשנים קודמות.

בסיכומי הוועדה לביקורת המדינה של הכנסת מת-ברר שמספר התלונות המופנות לנציבות רב יחסית למקובל בארצות אחרות. על כך יש להתריע בחומרה, משום שעובדה זו מוכיחה שמשרדי הממשלה השונים והגופים האחרים העומדים בקשר עם האורח טרם למ-דו לטפל ברגישות מספקת בתביעות האורח ובזכויותיו.

על כולנו לתת את דעתנו לעובדה שהתלונות שטיפלה בהן הנציבות מצביעות על כך שמחציתן היו מוצדקות, ומתייחסות לשירותיהם הלקויים של המשרדים השונים. מעל במת הכנסת יש להדגיש חזר והדגש שמשרדי הממשלה השונים, על מנגנוניהם המנופחים ועל כוח-האדם העומד לרשותם, אינם יודעים לטפל באורח תוך מיצוי זכויותיו. אני רואה כחשובה את המ-לצת הוועדה האומרת שעל השר הממונה לבקר את הנע-שה במשרדו, להורות ולפקח על ביצוע הוראותיו והנ-חיותיו, ועל הנציבות לפקח ולבדוק את ביצוע אותן החלטות.

ברצוני להתייחס לעוד כמה סעיפים שהועלו בסיכומי הוועדה. מדובר במספר הקטן של התלונות שטופלו. מסתבר שהנציבות טרם הצליחה להתמודד עם שפע התלונות המגיעות אליה, דבר הפוגע באורח הפונה ובטיפול בבקשות.

יש להצביע בחיוב על פתיחת לשכות לקבלת תלו-נות הציבור בעל-פה, אולם יש להרחיבן מעבר לערים שבהן נפתחו ולהגדיל את מספרן.

כמו כן אני רואה צורך להגדיל את תקן המשרות לבידור תלונות הציבור. אם טרם הוקם מוסד לתלו-נות הציבור בכל משרדי הממשלה, לפחות במוסד הזה יש להגדיל את כוח-האדם. כולנו יודעים שטיפול יעיל בתלונות הציבור, וכן טיפול מהיר בהן, ימנעו בעתיד, בכוח ההרתעה שבדבר, גידול מספר התלונות. מה שנראה היום יקר יותר וקשה יותר יפעל בעתיד לטובת הנציבות וכמובן לטובת האורח.

אני רואה בחיוב את יומתה של הוועדה להפעיל סמכותה גם לגבי תלונות על מוסדות שלפי החוק אין לבקש. מדובר בגופים כגון קופת-החולים, קואופרא-טיבים לתחבורה, חברות ביטוח, קרנות-גמל וכו'. אסור שגופים אלה ישתמטו ממתן שירות הוגן לאורח ויעק-פו את הביקורת עליהם. אולם הוועדה חייבת לפעול במ-הירות, ביעילות, ולא לחול בהחלטותיה ובביצוען.

ולבסוף אני רוצה להודות מעל במה זו לנציב תלונות הציבור ולחבר עזריו. בעזרתם מצאו אלפי משפחות פתרונות לבעיותיהן. לולא המוסד הזה היו עד היום נתקלות בבעיות.

היו"ר ב. צ. קשת :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת פעיל, ואחריו לחבר-הכנסת אולמרט.

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדיון-חשבון השנתי מס' 3 של נציב תלונות הציבור (פעיל, קשת, אולמרט) —

אהוד אולמרט (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הדיון בנושא זה מחייב התייחסות בשני מישורים נפרדים: ראשית, לסקור ולהפיק לקחים לגבי פעולתה של הוועדה, שהיא ועדה חדשה בכנסת בנושא זה כוועדה מיוחדת ונפרדת; ומובן שזה מחייב התייחסות גם לפעולתו של נציב תלונות הציבור והמשתמע ממנה לגבי הממשל הציבורי והממשלתי.

אני רוצה להעיר הערה קצרה בעניין ועדת הכנסת לענייני ביקורת המדינה, ואומר את דברי בזהירות רבה. אין לי צל של ספק בנושא שהוועדה מופקדת עליו, אף שלכאורה הוא קשור רק למשרד אחד, לענייני ביקורת המדינה, בעצם הוא אחד הנושאים הרחבים והמקיפים ביותר שוועדת כנסת כלשהי חייבת לטפל בהם, כי באמצעות הנושאים שמשרד מבקר המדינה מטפל בהם פרוסה, למעשה, היריעה הרחבה ביותר של הפעילות הממשלתית במרבית תחומי החיים. אני חושב שקיים פער עצום בין היקף התחומים שוועדה זו חייבת לטפל בהם לבין האמצעים שעומדים לרשותה כדי להתמודד אתם. כמובן, קל מאוד במסגרת דיון כזה למתוח ביקורת על הוועדה וכל חברה. אבל אני חושב שזה יהיה לא רציוני. יש לי בכלל ביקורת על יכלתן של ועדות פארלאמנטאריות לפעול, כל אחת בתחומה, אבל בכל זאת יש הבדל עצום בין הוועדה לענייני חוקה, חוק ומשפט שבראש ובראשונה צריכה לעשות עבודה מקצועית, ומטבע הדברים מורכבת גם מאנשי מקצוע, זבין סוג העבודה שחייבת לעשות הוועדה לענייני ביקורת המדינה, מבחינת האמצעים שעומדים לרשותה, המנגנון, צוות הייעוץ והעזרה שצריכים לחשוף דבר רים וצרכים לעזור לחקור תופעות מסוימות שחשוב המבקר, כל הדברים האלה אינם קיימים היום. מבי חניה זו, כשאתה סוקר לאחור את ההבדל בין קיומה של הוועדה כוועדת-משנה לוועדת הכספים לבין קיומה העצמאי, הרי ההבדל הוא יותר בתחום של הסטאטוס הפארלאמנטארי ופחות בתחום יצירת הכלים המתאימים להתמודדות עם התחום הרב שוועדה זו חייבת להתמודד אתו. אני סבור שבראש ובראשונה זה אתגר לחברי הוועדה וליושב-ראש הוועד להעמיד לוועדה זו כלים מתאימים אפילו במסגרת הנוכחית של סמכויות הוועד. דות והכלים העומדים לרשות הוועדות. משום שאם לא כן, עם כל הכבוד לוועדה ועם כל הכבוד לנציב תלונות הציבור — ואין לי ספק שהוא עושה עבודה חשובה, אך ודאי וודאי שיש דברים שאפשר לבקר — מטבע הדברים שכל זה לא יבוא לביטוי רציוני ומעמיק בעבודתה של ועדת הכנסת במתכונת הקיימת היום, והדו"חות שייבחנו לנו מדי שנה לא יתנו את התמונה האמיתית של המציאות באותו תחום שהוועדה מופקדת עליו. זה באשר לוועדה.

באשר לעניינים הנובעים מדו"ח נציב תלונות הציבור אין לי צל של ספק, והדבר בולט גם בדו"ח האחר רון של הנציב וגם בדו"ח שדקל, לו, שאם היינו רגילים לחשוב שיהודים אוהבים להתלונן. בין שיש סיבה לתלונה בין שאין, הרי אחד הדברים שגילינו באמצעות נציב תלונות הציבור הוא שיהודים צודקים יותר מדי פעמים כשהם מבקרים בשרויות שלטוניות. השאלה היא מה הלקחים ומה המסקנות האופראטיביות שמופקדות מהעובדות שחשף נציב תלונות הציבור ומהליקויים שנחשפים עקב פעולתו השוטפת.

טפל בנושא אחר. אני מקבל את כל ממצאי המבקר ואת כל ממצאי הוועדה כנכונים. אתם אין לי ויכוח. אני רוצה להמחיש את ביקורתית על כך שהוועדה אינה יוזמת בעצמה חקיקה מהירה כשמורגש בעליל צורך בכך. הרי יושבים בוועדה אנשים חכמים ונבונים היכולים לעשות זאת מהר, באשר הם שריונים בתוך תוכה של הכנסת. בעמ' 10 כתוב: "הוועדה חוזרת במשנה תוקף על האמור בסיכומיה והצעותיה לדיון-חש" בון מס' 2 של נציב תלונות הציבור בנושא 'מתן היתרי כות' שלא חוק". ומופיעים שם כמה דברים מעניינים: "היועץ המשפטי לממשלה הודיע לוועדה שכוונתו להציע תיקון בחוק התיכונן והבנייה על-ידי הכללת הוראה מפורשת, אשר תתייחס לפעולה ביועצין של חבר רשות תכנון, בניגוד להוראה של החוק, הנוגעת לתחום הרישוי ואישור תכניות כאל מעשה פלילי". הכוונה לחברי מועצת עיר שחורגים מסמכותם ואינם מקיימים את החוק. בהמשך נאמר: "הוועדה רואה צורך דחוף בתיקון חוק זה, בפרט שמתן היתרי בנייה בניגוד לחוק נפוץ בתחומיהן של רשויות מקומיות שור בנות". והלאה נאמר: "הוועדה רשמה לפניה את הוראת דעתו של נציב תלונות הציבור, שמשרד הפנים הפיץ בנובמבר 1974 הצעת תוכיר — הצעת חוק לתיקון חוק זתיכונן והבנייה, שלפיה תוטל אחריות פלילית על חבר מוסד תכנון החורג ביועצין מהוראות החוק".

אני שואל את חברי-הכנסת בדר: למה לוועדה של הכנסת, שהיא ועדה אורגאנית של המוסד המחוקק במדינה, לעקוב אחרי יומת היועץ המשפטי, לדרוש בתוקף שינוי החוק, ולהסתפק בזה שנציב תלונות הציבור מודיע שמשרד הפנים הפיץ תוכיר בדבר הצעת חוק לתיקון חוק התיכונן והבנייה בנובמבר 1974? הרי אנחנו עומדים כבר ביוני 1975. אני שואל את עצמי: ועדה שהייתה ככר בכנסת, קוראת כהלכה את הדו"חות של מבקר המדינה ונציב תלונות הציבור, ומצויה אצל הממצאים, מניחה, לדעתי בצדק, שה עובדות נכונות — מה לנו, כחברי כנסת, להמתין, ורק לשבח ולפאר את המבקר, לאשר ולהנהן לו בראשנו? צריך שתבוא יומת חקיקה מצד הוועדה, צריך להשיג תמש בסמכויות החקיקה של הכנסת ולנצל לשם כך את הוועדה לביקורת המדינה. אם הכנסת שלנו עדיין לא מסוגלת לבלוע את זאת שוועדה תגיש חוקים לקריאה ראשונה, צריך לשנות את תקנון הכנסת, והוועדה יכולה לזיום גם את זה. אם הכנסת לא תשתכנע, אפשר לייזום בוועדה חקיקה ביומה פרטית של שניים-שלושה ואף יותר מחברי הוועדה ואף לשותף בעניין חברי כנסת אחרים.

אם הוועדה לענייני ביקורת המדינה לא תמלא את תפקידה ולא תוסיף נדבך בהליך הביקורת, על-ידי הפעלת יומת חקיקה כדי למנוע ליקויים בעתיד, ועל-ידי הפעלת סמכותה ביתר תוקף במסגרת החוק הקיים, נדמה לי שהוועדה עושה שירות-דב למדינת ישראל, לכנסת ישראל, וכמו כל מוסד נוסף שאינו ממלא תפקיד פוויטיבי היא מוכרחה להיות מיותרת, כי היא רק מבזבזת מאמץ וספק.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת אולמרט, ואחריו יסכם יו"ר הוועדה חברי-הכנסת בדר.

חוברת ל"א, ישיבה קפ"ג

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדין-חשבון השנתי מס' 3 של נציב תלונות הציבור (אולמרט, קשת, בדר) —

אין לי צורך להגיד איזה חלק קטן של אותה מעמסה גדולה, של אותו מיבצע גדול יומיומי, מגיע לדיון בכנסת. אגיד זאת כך: לגבי חקיקה — אני בדעה בדעתי חקיקה. הגשנו לכנסת והעברנו חוק תיקון די חשוב. היינו רוצים להשיג הרבה יותר, אבל במצב-אות הכנסת — מפלגות, רוב ומיעוט, גם בכנסת וגם בוועדה — זה לא כל כך קל וצריך להיות מרוצה מן ההישגים.

אסיף שהוועדה לענייני ביקורת המדינה החליטה לפני כחודש להקים ועדת-משנה לענייני תיקון חוק ואני תקווה שמה שיוחלט בוועדת-משנה זו ומה שיקבל אישור ויובא לכנסת יקל בעיות מסוימות שצריך לפתור אותן.

רצוני להגיד עוד דבר: במבנה של החוק המקום המרכזי ניתן לנציב התלונות. אין זאת אומרת שהעובדה שזה אדם אחד מקשה באיזה שהוא אופן את מהירות הטיפול. במידה מסוימת ההיפך הוא האמת. ברור שיש סיבות שבגללן הטיפול אינו נגמר תמיד תוך שבועות מספר. אחת הסיבות — שצריך לבדוק את העניין. זה דבר טבעי.

דיברנו, על רקע הדו"ח הקודם, שלא תמיד הצורך של בירור מוצא הבנה במשרדי הממשלה. היה אפילו מקום לחשוב שבמקרים מסוימים לא רק שאין הבנה מספקת אלא שגם הרצון לא טוב.

אשר לנציב: הנציב בודק את כל הדברים באופן שוטף, לא בסוף השנה ולא פעם בחודש, אלא כל תיק שמגיע הוא בודק מיד ונקבעות המסקנות וההצעות. נמצא שטעות היא לחשוב שיש איזה שהוא איחור בהכרעה מבחינת תפקיד הנציב. כאשר נתגבר על העיכובים שיש במשרדי הממשלה, וזו לא עבודה קלה ובוודאי גם הוועדה תטרח לפעול בעניין זה, אז תהיה גם אפשרות לתוצאות יותר מהירות.

חברי הכנסת, הייתי רוצה להסתפק בדברים אלה מכיוון שהדיון הזה, במידה מסוימת, לא הגיע לאותה מטהרה שהיה צריך להגיע אליה. רמת הדיון היתה נאה. נאמרו כאן, עלי-יד כל גוואמים, דברים חשובים ועל כולם אני אישית הייתי מסכים, אבל הייתי גם מעדיף לראות אותם גוואמים, שהופיעו כאן, משתתפים יותר בישיבות הוועדה, אבל על כך נדבר בהזדמנות אחרת. אני חושב שלא תהיה הצלחה מלאה לעבודת נציב התלונות או מבקר המדינה אם הכנסת לא תהיה הבנה גדולה יותר לעבודתו.

הייתי רוצה להגיד שכל דברי רכילות, כל טענות-שווא, כל שמעות והדלפות וכל סילופים מוצאים דרך לצינורות ההסברה והעתונות, לראדיו ולטלוויזיה. אך אותם הישגים משמשים של ביקורת המדינה ועל עובד נציב התלונות לא כל כך מוצאים ביטוי. זו אולי הופעה ציבורית שמסוכן לעמוד נגדה. אני חושב שעלי במקום זה לקרוא לציבור, לעתונות, לראדיו ולטלוויזיה, שיהיו יותר מעוניינים בעבודת נציב התלונות, מבקר המדינה והוועדה לענייני ביקורת המדינה. דינה, אבל אני מבין שקריאה זו הושמעה, אם כי לא נשמעה.

אני מציע עכשיו לכבוד היושב-ראש שיביא להצבעה את מסקנות הוועדה. המסקנות נתקבלו בלי התנגדות. אינני כל כך מרוצה שלא היו הסתייגויות,

אין לי שום ספק שחייב להיעשות מאמץ רציני כדי לשלב את עבודת נציב תלונות הציבור, או את עבודת מבקר המדינה באדרת נציב תלונות הציבור, עם עבודתו כמבקר המדינה בעיקר בתחום של הצעות לשירות מוניטין ואיגונים בפעולתם של משרדי הממשלה, כפונקציה של הגילויים בביקורת המדינה, אבל לא פחות מזה גם בתחום פעולת נציב תלונות הציבור.

אין לי צל של ספק שאגף נציב תלונות הציבור צריך לקבל חיוק הרבה יותר גדול הן מבחינת כוח-אדם והן מבחינת כלי העבודה שעומדים לרשותו. כי גם אם חל שיפור, אני יודע מאנשים שפונים אלי או ממקרים שאני נתקל בהם עקב טיפולי בפניות אורחים, שעדיין יש עיכובים די משמעותיים בטיפול השוטף. אין לי ספק שזה נובע גם מסירוב מסויים בעבודת משרדי הממשלה הנוגעים בדבר, אבל לא פחות מהעדר כוח-אדם בהיקף מתאים ומהעדר הכלים הביצועיים הדרושים באגף נציב תלונות הציבור.

אני חושב שצריך לבדוק את מידת האיוון בתוך המשרד בין שני התחומים הללו, במגמה לחזק עוד יותר את אגף תלונות הציבור, שאם לא כן הרי לפעמים הערך החיובי של עבודת נציב תלונות הציבור יפחת בשל הזמן הממושך של הטיפול.

נושא בפני עצמו הוא הכלים למעקב אחרי ביצוע ההמלצות הנובעות מחשיפת ליקויים מסוימים אגב טיפול בתלונות. אני חושב שגם בתחום זה צריך לחזק את הכלים שעומדים לרשות נציב תלונות הציבור משום שללא שיפור כזה ייפגם חלק מהאפקטיביות של הפעולה.

יש צורך לשקול אפשרות שהדו"חות של נציב תלונות הציבור לא יהיו רק שנתיים, אלא שיוגשו דו"חות שיימסרו בתקופות זמן יותר קצרות. ושמטבע הדברים יגרמו לכך שוועדת הכנסת העוסקת בדבר תפעל או תפעיל את פעולת הפיקוח והביקורת שלה בתקופות זמן קצרות יותר במשך השנה, דבר אשר ישר או יחזק את פעולת הפיקוח שלה וגם ימריץ את משרד נציב התלונות לפעולה יותר דינאמית מבחינת הפיקוח שלו על הליקויים הנחשפים אגב פעולתו.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור ליושב-ראש הוועדה, חבר-הכנסת בדר, לסיכום.

יחנן בדר (יו"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חובת יושב-ראש ועדה להאזין לכל הדיון. עשיתי זאת. חובת יושב-ראש ועדה גם לנסות ולסכם את הדיון, אבל אינני יודע אם חובתי להשיב לגוואמים שנאמו ונעלמו. אני חושב שלא. לידידי חבר-הכנסת תמיר אין לי צורך להשיב, הוא מסכים לדברי ואני מסכים לדבריו.

בכל זאת רצוני להגיד כמה דברים. ראשית, קיימת בעיה של פרספקטיבה בכל פרשת העבודה של נציב התלונות. הוא מטפל ב-5,000—6,000 תלונות, ומאלה, כפי ששמעתי, חלק ניכר, 45%, מצאו טיפול חיובי במובן זה שהתלונות נמצאו מוצדקות. מכל התלונות האלה, לפי החוק, מופיעות כדוגמאות בדו"ח כ-100 תלונות. הוועדה דנה על החלק הכללי ועל כמה מהדוגמאות — פחות מ-10% מהן — והכנסת קיימה דיון.

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדין-וחשבון השנתי מס' 3 של נציב תלונות הציבור (בדר); חוק מעמד ההסתדרות הציונית העולמית — הסוכנות היהודית לארץ-ישראל (תיקון) (קשת, צדוק) —

הצבעה

סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדין-וחשבון השנתי מס' 3 של נציב תלונות הציבור נתקבלו.

היו"ר ב. צ. קשת:

אני מודה ליושב-ראש הוועדה ולחבריה על עבודתם. את ההערכה כלפי הנציב הם כבר הביעו.

אבל לא היו אפילו הסתייגויות. המסקנות נתקבלו בוועדה פה-אחד, אבל לפי החוק צריך להעמידן להצבעה.

היו"ר ב. צ. קשת:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה על סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדין-וחשבון השנתי מס' 3 של נציב תלונות הציבור.

ד. חוק מעמד ההסתדרות הציונית העולמית — הסוכנות היהודית לארץ-ישראל (תיקון), תשל"ד—1974 * (קריאה ראשונה)

כ"ח בסיוון תשל"א (21 ביוני 1971) הסכם בין ההסתדרות הציונית העולמית לבין אירגוני המגביות בארץ-ישראל.

בהסכם זה — הסכם לשינוי המבנה של הסוכנות היהודית לישראל — הופרדה הסוכנות היהודית מן ההסתדרות הציונית ובסיסה הורחב. הפרדה זו ופעילות ותפקידיה של הוועדה הנפרדות נקבעו בסעיף 1 של ההסכם, שזה לשונו:

"א. ההסתדרות הציונית מסכימה לשינוי המבנה של הסוכנות היהודית לישראל (להלן — 'הסוכנות') בהתאם לנאמר בהסכם זה. החל מיום כניסתו לתוקף של ההסכם זה, כמפורט להלן, רואים את 'הסוכנות היהודית לישראל' כגוף שנתארגן בהתאם להוראות ההסכם זה; ב. ההסתדרות הציונית ומוסדותיה ימשיכו לשמש מכשירים של התנועה הציונית להגשמתן של התכניות והרעיונות הציוניים, והם ימשיכו למלא את התפקידים המפורטים בחוק המעמד ובאמנה הנזכרים לעיל, אלא אם נקבע אחרת בהסכם זה; ג. להוציא אותם המשימות והתפקידים שנתחייבה בהם ממשלת ישראל על-פי חוק, תמלא הסוכנות את המשימות והתפקידים בתחומים הבאים: (1) עלייה וקליטת עולים בישראל; (2) שירותים סוציאליים הכרוכים בעלייה ובקליטה; (4) חינוך; (5) מוסדות השכלה גבוהה ומחקר; (6) טיפול בנוער והכשרתו; (7) קליטה בהתיישבות חקלאית; (8) שיכון עולים; (9) משימות ותפקידים אחרים כפי שהסוכנות תראה צורך בהם; ד. משימות, תפקידים ותכניות אשר יבוצעו על-ידי הסוכנות או אשר למענם תקציב הסוכנות כספים, יהיו אך ורק מאותם הסוגים אשר אירגונים הנהנים מפורט ממשל רשאים לבצעם כדיון; ה. מיום כניסתו לתוקף של ההסכם זה יהיו להסתדרות הציונית ולסוכנות היהודית לישראל מוסדות מנהלים נפרדים זה מזה."

שאר סעיפי ההסכם דנים בהרכב המוסדות המנהלים של הסוכנות ובענייני כספים, תקציבים והתחייבויות. ההיתכנות היהודית המופלאה לעזרת ישראל בעת מלחמת יום-הכיפורים ולאחריה מראה שהתקוות שתלתה ההסתדרות הציונית בהרחבת בסיסה של הסוכנות היהודית נתקיימו, ואנחנו מצפים שהמעורבות של יהדות העולם בענייניה של ישראל תגדל ותגבר, ושההסתדרות הציונית תגביר ותעמיק את מאמציה לאיחוד כל

היו"ר ב. צ. קשת:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא: חוק מעמד ההסתדרות הציונית העולמית — הסוכנות היהודית לארץ-ישראל (תיקון), תשל"ד—1974. את הצעת החוק יביא שר המשפטים.

שר-המשפטים ח. י. צדוק:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בשנת 1952 חוקקה הכנסת השנייה את חוק מעמד ההסתדרות הציונית העולמית — הסוכנות היהודית לארץ-ישראל, תשי"ג—1952. חוק זה איננו חוק רגיל וכבר הדיגש זאת ראש-הממשלה דאז, דוד בן-גוריון ז"ל, עת הגיש את הצעת החוק לכנסת ביום 5 במאי 1952, באמרו, בין השאר: "חוק זה שונה בדרך כלל מחוקים אחרים לא רק בצורתו, אלא גם בתכנון... חוק זה בא לקיים, לאשר ולתת תוקף משפטי והכרה ממלכתית לעובדי דת יסוד, לעובדיה של הוויית העם היהודי בריצפותו, באחדותו ובשאיפתו ההיסטורית. הוא בא לטבוע גוש-פנקה ממלכתית וחוקית לעובדה שמדינת ישראל היא יצירת העם היהודי, הוכחה ניצחת ומשוען נאמן לקיומו ומכשיר ראשי לגאולתו."

ואכן סעיפים 1 עד 7 של החוק מבטאים את ייחודו של החוק, את הויקה ההדדית והקשר ההדוק שבין העם בישראל לבין העם היהודי בתפוצותיו, ואין לי אלא לחזור ולהסב תשומת-לב הבית לאמור בסעיפים אלה. אחזור ואקרא סעיף 1 של החוק, שבו נאמר: "מדינת ישראל רואה עצמה כיצירת עם ישראל כולו, ושעריה פתוחים בהתאם לחוקיה לכל יהודי הרוצה לעלות אליה."

ההסתדרות הציונית, שהיתה גם הסוכנות היהודית, שקדה על המשימות המוגדרות בחוק ובאמנה שנכרתה על פיו, ואם כך בימי שיגרה וחול, הרי פי כמה בזמנים קשים לישראל.

זיתים של יהודים לישראל גברה במשך הזמן והיא מקיפה היום גופים ואירגונים יהודיים רבים, מהם המורכבים מחברי ההסתדרות הציונית, מהם אירגונים של יהודים שאינם חברים בהסתדרות הציונית. כדי לתת ביטוי לתהליך חשוב זה ולהמריץ את התעניינותם, מעורבותם והשתתפותם של יהודים רבים בכל האפשר בעלייה, בקליטתה וברוחותה של ישראל, נכרת ביום

חוברת ל"א, ישיבה קפ"ג

— חוק מעמד ההסתדרות הציונית העולמית — הסוכנות היהודית לארץ-ישראל (תיקון) (צדוק, קשת, דרובלס) —

לא כך ראה את הדברים ראש המחלקה להתיישבות של ההסתדרות הציונית. בדרכים שונות ולא כל כך אלגאנטיות סולק האיש והמחלקה, היינו חטיבת ההתיישבות, חוסלה למעשה. משמע, אדוני השר, שהצהרות והצעות לחוד, ומציאות לחוד. ומלים אחרונות אלה מתייחסות, כמובן, להצעה שאנו דנים בה עכשיו, שכל עיקרה הפרדה מובהקת בין הסוכנות ובין ההסתדרות הציונית. בהצעה מדובר על הפרדה, ואילו במציאות היתה הפרדה ובאה המחלקה להתיישבות ובלעה אותה.

רבתי חברי כנסת, ברור מדברי כי אני מתנגד להפרדה המוצעת, אך רואה אני להדגיש כי היא צריכה גם להתקיים במציאות. ולא — ייהפך החוק לפלסטר. ולא רק זו בלבד, אני בדעה כי יש להקים מחדש את החטיבה במסגרת ההסתדרות הציונית, אך זה לא הכל. כלי זה, שהיה אתמול החטיבה ההתיישבותית, צריכים לשקמו ולארגנו מחדש על יסודות אחרים, יותר בריאים, יותר חזקים ולהעניק לו סמכויות רחבות יותר ולהעמיד לרשותו את מאקסימום האמצעים כדי שיוכל להרים את נושא ההתנחלות בהתאם לדרישת זמנו.

בל נשכח כי כל מה שאנו מספקים לעשות היום הוא בעל משמעות היסטורית וחייבים אנו, בני הדור הזה, לעשות למען חיווקה של המולדת בתוך ארצנו ההיסטורית ואין לך עשייה יותר חיובית ויותר משמעותית מאשר ההתנחלות.

חברי כנסת, כדי שיהיה ברור לחלוטין אדגיש כי הגני סבור שההסתדרות הציונית תראה בהתנחלות משימה הכי-ראויה והכי-חשובה שצריך להקדיש לה את כל האמצעים ואת כל המאמצים, ולא חשוב כלל וכלל איך נקרא לכלי האירגוני שבידו יופקד הביצוע היומיומי.

לבסוף ברצוני להעיר רק כי בדברנו בנושא היותר רחב, שאקרא לו ההסתדרות הציונית העולמית, מתעוררות עוד שתי שאלות לפחות, אחת בעלת אופי משפטי טהור ואחת בעלת אופי ציבורי, וייתכן שיש קשר בין השניים.

בסעיף 11 לחוק העיקרי נאמר: "ההנהלה היא אישיות משפטית והיא רשאית להתקשר בחוזים", וכו'; ובכן החוק קובע כי ההנהלה של ההסתדרות הציונית היא האישיות המשפטית. לא ברור איזה סוג של בלתי-ברור וטעון הבהרה. הערה שנייה: חברי כנסת, נשאל את עצמנו ובקירבנו שאלה פשוטה מאוד כיצד מנוהלים העניינים בתוך הגוף הנכבד הזה. אם זכרוננו אינו בוגד בי, הרי שבחירות כאלה בארץ התקיימו רק פעם אחת, בתחילת שנות ה-50. הגני בדעה שצריך להחזיר למוסד זה את היוקרה ולקיים את הנוהלים הדמוקרטיים בתוכו, כפי שכל מוסד ציבורי רציני חייב לנהוג.

אדוני היושב-ראש, אנו נתמודד בקריאה ראשונה בתיקון המוצע. הוועדה תצטרך להזמין את הגורמים שהוזכרו ולהתייחס לדברים שהעליתי, ובהתאם לכך אנו נצביע בקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יגאל כהן, ואחריו לאחר רון הנואמים בישיבה זו, חבר-הכנסת שינמן.

הקיצוצים היהודיים, לחיווק זיקתם לישראל, לחינוך יהודי ולעלייה.

כנסת נכבדה, הצעת החוק שאני מביא היום לפניכם באה להתאים את החוק המקורי משנת 1952 למצב החדש שנוצר עקב ההסכם משנת 1971; הוא מפריד בין ההסתדרות הציונית לבין הסוכנות היהודית ומגדיר את הרכבה ואירגונה של הסוכנות היהודית המורחבת ואת סמכויותיה.

אני מבקש, אדוני היושב-ראש, להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ב. צ. קשת:

חברי הכנסת, אנו מתחילים בדיון בהצעת חוק זו. רשות הדיבור לחבר-הכנסת דרובלס, ואחריו לחבר-הכנסת יגאל כהן.

מתתיהו דרובלס (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני שמח כי פעם אחת אחרי כמעט חצי-יובל נזקק הבית לשאלת ההסתדרות הציונית. לפני כ-25 שנה נחקק חוק מעמד ההסתדרות הציונית, ורק עתה אנו דנים בבעיה שידועה כאותו חוק. כדי לא לגזול הרבה זמן אתחיל מיד בסעיף המרכזי ביותר שתיקנו מוצע.

כוונתי לסעיף 1 שבהצעת התיקון. מה מוצע לתקן? מוצע לקבוע באופן ברור כי "ההסתדרות הציונית העולמית שוקדת כמקודם על העלייה ומנצחת על מפעלי קליטה והתיישבות במדינה" ומציעים לנו להשמיט את המלים: "שהיא גם הסוכנות היהודית לא". הכוונה ידועה וברורה וכן הסיבות. ובכן לפי התיקון ההסתדרות הציונית העולמית נשארת בעלת התפקידים הגדולים האמורים בסעיף זה ולדעתי החשוב שבהם מוגדר במלים האחרונות "ומנצחת על מפעלי קליטה והתיישבות במדינה".

על תפקיד זה ועל עניין זה, היינו, על מפעלי התיישבות במדינה, אתעכב מעט. אחרי מלחמת ששת הימים, מאורע היסטורי כביר זה אשר בעקבותיו שוחררו חלקים גדולים של ארצנו, הוקמה חטיבה מיוחדת במסגרת ההסתדרות הציונית שעסקה בעיקר ביישוב הארץ המשוחררת.

בראשה הועמד אדם ששמו יעקב אייגס, אשר הקדיש ימים ולילות לעבודה זו וראה בה עבודת קודש. הוא אף הצליח להתחבר על המתנחלים ומצא שפה משותפת עם כל הגורמים ההתיישבותיים שהיו והינם פעילים בשטח זה, ואדגיש כאיש פוליטי שהוא מצא שפה משותפת לכל הגורמים תוך התגברות על הניגודים הפוליטיים. מטעמים הידועים רק לראש המחלקה להתיישבות — כוונתי, לטעמים האמיתיים — סולק האיש מתפקידו והמחלקה הזאת חוסלה למעשה. אספר לכם, חברי כנסת נכבדים, דבר שישמע כקרויו: קיימת ובעדה בין-תנועתית הקריה הוועדה הבין-מושבית, ושם נפגשים זרמים שונים ולרובם, כידוע, שייכות פוליטית ברורה; זאת אומרת שבתחום זה קיימים ניגודים בולטים וברורים, אך בנושא החטיבה ההתיישבותית של ההסתדרות הציונית היו הדעות אידנטיות, היינו כולם היו בדעה שצריך להוסיף ולקיים את החטיבה המיוחדת הזאת שבראשה אותו אייגס. וכל התנועות נאבקו כדי שהמצב המאושר שנוצר מיד לאחר מלחמת ששת הימים ימשך, הואיל וכולם ראו כי זהו טובת העניין.

— חוק מעמד ההסתדרות הציונית העולמית — הסוכנות היהודית לארץ-ישראל (תיקון) (י. כהן, קורן, קשת, שינמן) —

העניין מבחינה חוקית, שמא לא נתקן את העניין מבחינה מהותית.

ואם אני כבר נוגע בעניין המהותי, יש עוד שני דברים שלפי דעתי צריך לחזור ולשנן אותם ובהם צריכה לעסוק באמת ההסתדרות הציונית: ראשית, קשר וחדירה לחוגים חדשים, יהודיים, תוך נסיון לה"פוך אותם לציונים. אבל זה לא ייעשה על-ידי מוסד זה או זה אלא על-ידי העמדת אתגר — מה מדינת ישראל מציעה, אם זה באירגון גרעינים להתיישבות ואם זה לגבי משימות אחרות; מה רואה העם היהודי במדינת ישראל כדרך להגשמה. אם את זה לא תעשה ההסתדרות הציונית היא לא תרחיב את שורותיה, לא מ"ל את חפקידה.

וכאן אני מגיע לנקודה אולי העיקרית והחשובה. אם נסתפק במסגרות הקיימות המסופקות כרגע להסתדרות הציונית ולא נראה את הייעוד העיקרי שלנו בטיפול בקשר אמיץ בין הנוער הישראלי לבין הנוער בחו"ל לארץ, בין הצעירים לבין היהודים בכללם, בקירוב אותם צעירים לציונות ולמטרותיה, אם לא נעמיד לפ"ניהם ייעודים כך שבאמת יראו בציונות ובהגשמה דרך חיים גם להם, לא נשיג את המטרה.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שינמן.

פנחס שינמן (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מקדם בברכה את התיקון בחוק מעמד ההסתדרות הציונית העולמית — הסוכנות היהודית לארץ-ישראל. חבל שהוא התאחר בכמה שנים, ובשעה שההסכם על הקמת הסוכנות היהודית המורחבת נעשה ביום כ"ח בסיוון תשל"א, 21 ביוני 1971, מוגש התיקון בקשר לכך רק היום, ארבע שנים מלאות לאחר המעשה. אך טחנת הכנסת טוחנת, כנראה, לאט ורק היום, לאחר נסיון של ארבע שנים, הגענו להצעת תיקונים בחוק זה וגם לתוספת מלאה לאחר סעיף 12 על מהותה של הסוכנות היהודית לארץ-ישראל ומרכיביה. ואולי טוב הדבר שעניין הסוכנות היהודית עבר תקופה של נסיון בטרם בא לאישר התיקון בחוק, כי כבר היו דברים מעולם וזוהר אני את שנת תרפ"ט — 1929, כד הוינא טליא, כש-נוסדה אז הסוכנות היהודית בראשותו של מרמרש המנוח, ונתנו בה הרבה תקוות. לצערנו לא עמד המוסד הזה בתקוות שתלינו בו, אך עתה רגעים אמונתנו וחוקר תינו כי הפעם תאיר לו ההצלחה פנים, ולאור הנסיון של ארבע שנים ילך המוסד הזה ויתפתח, יתרחב וימלא את משימותיו באמנות ובשלמות.

ההפרדה בין ההסתדרות הציונית העולמית ובין הסוכנות היהודית לארץ-ישראל, מחד גיסא, והתיאום בין שתיהן, מאידך גיסא, נוסף על שיתוף פעולה ותיאום של כל אחת בנפרד עם מדינת ישראל וממשלתה — יש בהם משום תועלת מרובה והם מכוונים להפעיל כוחות חדשים בעלי ממון מאירגוני המגביות ובעלי השפעה בציבוריות היהודית.

אדוני היושב-ראש, מטבע של העולם כי בעלי המאה מעוניינים להיות בעלי הדעה, ובצדק רוצים הציגים מטעם אירגוני המגביות לעקוב אחרי הפעולות המבוצעות באמצעות כספי המגביות, לכוונן לאפקים תועלתיים ולעמוד מקרוב על מילוי התכניות וביצוען בתחום העלייה, הקליטה, החינוך והרווחה הסוציאלית.

יגאל כהן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבין שהצעת חוק זו באה לא רק להקנות מעמד חוקי טכני להסתדרות הציונית, אלא לתת גם תוכן להסתדרות הציונית. אני רוצה להעלות שלוש משימות עיקריות של ההסתדרות הציונית כפי שאני רואה אותן.

האחת — אין ספק שהענף העיקרי שבו עסקו הסוכנות היהודית וההסתדרות הציונית בשנים האחרונות הוא ענף ההתיישבות, ובו הגיעו להישגים רציניים ביותר. אבל דווקא מאז מלחמת ששת-הימים נעצרה פעולת ההתיישבות רחבת-הממדים גם בתחומי ישראל וגם מעבר לקו הירוק.

דוד קורן (המערך):

אחרי מלחמת ששת-הימים — נעצרה?

יגאל כהן (הליכוד):

על כל פנים לא הורחבה במידה מספקת, ומיד אביא מספרים. לצערי מסר פה בשבוע שעבר שר השיכון מספרים שאינם מדויקים. הוא מסר שהוקמו 70 נקודות ולמעשה הוקמו 37 נקודות ו-4 מרכזים על-רוביים, לרבות ימית. יש 10 היאחזויות צבאיות ולא אוזחיות. למעשה אלה מאחזים צבאיים המוחזקים על-ידי צה"ל.

אינני צריך להגן על תנועת החירות. אבל כאשר נמסרים מספרים בלתי-מדויקים, הם טעונים תיקון כדי להעמיד דברים על דיוקם. תנועת החירות הקימה 4 נקודות ולא 2, ואם מדובר על הליכוד, האיחוד החקלאי הקים 3 נקודות, דהיינו, הליכוד הקים 7 נקודות. אני איש מושב תל-עדשים הנמנה עם תנועת המושבים. ואני מודיע שהליכוד קיבל בחלק ניכר של המושבים רוב קולות ובחלק אחר של המושבים 30%—40% מן הקולות. אם נעשה חשבון של אמת — ואי-חזנו חלק ממרכיבי הליכוד — הרי קיבלנו בכל תנועת המושבים 20%, אבל תנועת המושבים — ואינני מציע שכן נחלק את העניין — אינה בנויה על חלוקה פוליטית.

דוד קורן (המערך):

אבל שייכת להסתדרות הציונית.

יגאל כהן (הליכוד):

יפה. אינני רוצה שההתיישבות תעסוק בהקמת ישובים במסגרות פוליטיות, אבל אם מוסרים מספרים צריכים לדייק.

ופה אני אגע בנושא של ההסתדרות הציונית. אמר כבר קודמי: היה נושא שהתאחדנו עליו, כל התנועות. היה טיפול מסור ונאמן של הענף ההתיישבותי בהסתדרות הציונית. כל תנועות ההתיישבות: העובד הציוני, התנועות הקיבוציות ותנועת המושבים, משקי הפועל המזרחי, משקי בית"ר והאיגוד החקלאי — כולם קיימו מגע עם הסוכנות היהודית, עם רענן ויץ ויחיאל אדמוני, והוסכם שאין נוגעים בעניין זה; הוסכם שמביאים את העניין לידי בירור ותיאום מוקדם, וקרה — אני השתתפתי בישיבה זו. היה זה בחדרו של מוזכר תנועת המושבים אריק נחמקין — שבאו והעמידו אותנו לפני עובדות מוגמרות, בניגוד לכל הבטחה, בניגוד לרצון המתיישבים, בניגוד לרצון כל התנועות. לכן צר לי לקבוע שגם אם נפריד את

החשובים האלה, שכינתי אותם "אבא ואמא של המדינה", נזכרתי במאמר חז"ל במכילתא: "רבי אומר, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שאדם מכבד את אמו יותר מאביו, לפי שהיא משדלתו בדברים, לפי כך הקדים את האב לאם בכבוד — 'כבוד את אבך ואת אמך'... וגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שאדם מתיירא מאביו יותר מאמו, לפי שהוא מלמדו תורה, לפיכך הקדים האם לאב במורא — 'איש אמו ואביו תיראו', מקום שחסר — השלים". הסוכנות היהודית, שהיא בבחינת אב ויש כלפיה יחס של יראה ודרי-ארץ, יש להקדימה בכבוד ולהעריף מצד העם חיבה, אהבה וכבוד. ההסתדרות הציונית, שהיא בביחינת אם ויש כלפיה יחס של כבוד מתוך הדגשת חסד נעורים, חיבה ואהדה, יש להקדימה ביראה, כדי להעניק לה את יראת-הכבוד הנכונה ויחס רציני של דרי-ארץ ולכבדה לא מתוך סלחנות ורחמנות אלא מתוך עמדת כבוד ואימת המפעל הציוני. נטיב איפוא לעשות אם נדע להשלים את החסר בזה: לסוכנות היהודית נושית יד שמאל, שהיא באה מן הלב, כדי להוסיף לה לבביות, טמפראמנט וחיבה; להסתדרות הציונית נושית יד ימין, שהיא לצד המוח, כדי להוסיף לה זקיפות חוט-השדרה, יציבות, תקיפות ועוז-רוח. נבגה את שתייהן מתוך תיאום מלא עם המדינה וממשלתה והיו התוצאות לברכה ולתועלת.

אדוני הוישבר-ראש, אני מברך, אגב דברי אלה, את העצרת הרביעית של הסוכנות היהודית, שעומדת לקיים את מושבה בשבוע הבא. העצרת, אשר תהיה בהשגת תחפוט ראשי המגביות מכל העולם וחברי הוועד הפועל הציוני, תבטא את סולידאריותו של העם היהודי ומדינת ישראל במאבקה ותתייחס בדיונה לכל הקשור בגיוס עזרתו של העם בתפוצות למען צרכיה של ישראל בקליטת העלייה, בשיכון, בסעד, בבריאות, בהתיישבות ובמפעלי חינוך. ברוכים יהיו הבאים לעצרת ותשרה השכינה במעשי ידיהם.

אני מחייב את התיקון בהצעת החוק על כל סעיפיו ובברכתו לה אשתמש בברכה שבפרשת השבוע: "באר חפרוה שרים, כרוה נדיבי עם". הבאר היא הקמת הסוכנות היהודית, ואני מאחל לה "וממדבר מתנה" — זו הצלחה במגביות — "וממתנה נחילאל" — התנחלות רחבה כל חלקי הארץ — "ומנחילאל במות".

הו"ר ב. צ. קשת:

חברי הכנסת, המשך הדיון באחת הישיבות הקרובות. הישיבה הבאה מחר, בשעה שלוש. ישיבה זו נעולה.

הקמת הסוכנות היהודית לארץ-ישראל מאפשרת להתאגד מרצון ובצורה עצמאית, כשהעצרת וחברי הנאמנים מורכבים במחציתם מנציגי ההסתדרות הציונית, ומחציתם — מנציגים שימנו אירגוני המגביות. פעילות זאת תהיה לברכה ורבה אמונתנו כי דרך ההתקרבות לפעולות למען ישראל, ארצה ומדינתה, תבוא גם התקרבות ליהדות ולמקורותיה.

הסוכנות היהודית, אשר נציגיה באים מכל חוגי היהדות בעולם, באה כהוכחה כי ישראל ערבים זה לזה וכי כל עם ישראל, על חוגיו ושכבותיו, מעוניין בציונות ובמטרותיה, שהן: קיבוץ גלויות, עלייה, קליטה, התיישבות ופיתוח הארץ ויישובה. חברי הכנסת, נודה ולא נבוש כי הציונות ורעיונה באו עד משבר, בלי לדעת את הסיבה. האמננו כי דווקא עם עצמאותה של מדינת ישראל תבוא הציונות לשיא פריחתה והתפתחותה, כי הלא בהגשמתה המלאה של הציונות חזו עינינו. אך לצערנו המצב הוא אחר. יש זילזול גדול כלפי "הציונות", והמונח "ציונות" הפך לביטוי של לעג ולצון, במיוחד בפי בני-הנוער. אוי לאנשים — אנשי ציונים כנים, נאמנים וותיקים — שכן שומעות. אולי שותפות של כל עם ישראל, על כל אירגוניו במפעלי הציונות, תוכל לשנות את היחס והגישה לציונות, תחבב אותה על כל החוגים, בעלי זיקנה ובני תשחורת, בארץ ובתפוצות, ותחזיר ליושנה את עטרת הודה ותפארתה. על כן מברך אני את השתתפות הזאת במסגרת הסוכנות היהודית, מתוך תקווה שהיא תביא שינוי ערכין ברעיון ובהגשמה.

אני מעלה על נס את העובדה כי המדינה נתנה אחד מטוביה וראשיה לעמוד בראש ההסתדרות הציונית והסוכנות היהודית, והוא מר פנחס ספיר, אשר ויתר על שירות ממלכתי וממשלתי והסכים להיות המנע והמפעיל של מוסד נכבד זה. ברוך יהיה בפעליו וה' יצליח דרכו ומעשיו.

יש לראות את ההסתדרות הציונית ואת הסוכנות היהודית כמולידי המדינה, הוריה ויוצריה. הסוכנות היהודית היא כאבא של המדינה. שאליו מתייחסים מתוך יראת-הכבוד, עקב היותו המספק הגשמי במסגרת המגביות; וההסתדרות הציונית — כאמא של המדינה שאותה ילדה, הכשירה את הקרקע לתקומתה, ומתייחסים אליה, להסתדרות הציונית, בחיבה, באהבה, אך לא ביראת-הכבוד הראויה.

לשם תיקון הדדי ביחסו של העם לשני המוסדות